

გიორგი სოსიაშვილი

ნ ა ტ ყ ვ ი ა რ ი

რედაქტორი: გიორგი ხორბალაძე

გამომცემლობა „უნივერსალი“
თბილისი 2013

© გ. სოსიაშვილი, 2013

გამომცემლობა „უნივერსალი“, 2013

თბილისი, 0179, ი. ჯავახიშვილის ბაზა, 19, ☎: 2 22 36 09, 5(99) 17 22 30
E-mail: universal@internet.ge

ISBN 978-9941-22-085-2

უპოვარი გაბო

– მართლა რო გაბო ხარ, აილე და შეჭამე, ემაგას რო აჭმევ, შენ რაღა დაგრჩება ჰა, აი, შენ რა გითხარი შენა, – თავი გააქნია თინამ. გაბოს ყურადღება არ მიუქცევია, თითქო საჭმელი სულაც მიაღწევდა, პურს ღუკმა-ღუკმა ამტვრევდა და მაგიდასთან მოფოფხებულ ძაღლს აჭმევდა, მოფოფხებულს, რადგან მეზობლის ბებერ ქოფაკს, რომელსაც ძაღლური წუთისოფელი უკვე დაესრულებინა და რამდენიმე თვე, ან სულაც დღე ჰქონდა დარჩენილი სააქაო ცხოვრებისა, ისე გულმოდგინედ აპურებდა, თავისი შიმშილი სულაც აღარ ახსოვდა. ქოფაკი ისე მიღასტულიყო უჭმელობისგან თუ სიბერისგან - ამას რას გაიგებდი, თვალებზე ძაღლური ბისტი გადაკროდა და გაბოს მიწოდებულ პურის ნატეხებს დაუღეჭავად ყლაპავდა. ჭამას ეშურებოდა, ერთი-ორჯერ დაუცაცხანა თინამ, მეზობლის დაუპატიჟებელ სტუმარს ფეხიც მიჰკრა, ადე მოუსვი აქედან, ამის შიშით სუფრა ვეღარ გამიშლიაო. ძაღლი ძლივს, ვაი-ვაგლახით წამოდგა, ბებერი, მიღასლასებული სხეული, როგორც ჩვენებურები გამხდარ კაცზე იტყვიან ხოლმე-წისკვილზე დაიფქვებაო, ვაი-ვაგლახით წამოსწია, ვეღარ ერეოდა, თითქო თავისი კი

არა, სხვისი სხეული ჰქონდა სათრევად. ეს ბებერი სხეული აგრძნობინებდა, როგორ მომთავრებულიყო მისი ძაღლური ყოფა. წავიდა, წალასლასდა, ერთი ხანობა არ მოდიოდა. გაბო ჭამდა, თინას მირთმეულ მაწვნის შეჭამანდს შეექცეოდა მთელი დღის მოშეებული, მაგრამ თან ცალი თვალი ბაღისკენ გაუბოდა, სადაც ძაღლი წასულიყო. ბებერმა ქოფაკმა იცოდა, რო თინას რისხვა ისევ დაატყდებოდა, მაგრამ კეთილი კაცის მიწოდებული ღუკმა ძაღზე მაცდური იყო და ისევ მოვიდა. გაბომ თავისი წილი პური დაუმტვრია, თინამ ისევ შეასწრო თვალი, მაგრამ გაბომ აღარ დაანება.

– აღარ გააგდო რა, გეხვეწები, ვითომც მე შემეჩამია, – მერე ბებერ ქოფაკს ხელი გადაუსვა თავზე თანაგრძნობის ნიშნად. ძაღლს შეუქნამქრალ თვალებში ჩახედა, უნდოდა ეთქვა, არ იდარდო, მეც შენსავით სამადლო ღუკმას მაჭმევენ, ერთნაირ დღეში ვართ, განსხვავება ის არის, რო შენ ძაღლი ხარ, მე ადამიანი, შენ ბებერი ხარ, მე შედარებით ახალგაზრდა, თუმცა, რა მნიშვნელობა აქვს, შენც ხო იყავი ახალგაზრდა და იქნებ წინა ცხოვრებაში ადამიანიც იყა, ჰა, რას გაუგებს ამ ცხოვრებას, ამ უცნაურობით სავსე ცხოვრებას.

– დაგისხა კიდე? – ჰკითხა თინამ.

გაბომ თავი დაუქნია და ისევ ფიქრი გააგრძელა. ისე მართლა რო არსებობდეს სხვა ცხოვრება და ერთ მშვენიერ დღეს გაეახილო თვალი და ძაღლი ვიყვე მეცა, შენნაირი ძაღლი და მეც ესე დავბერდე. თუმცა რა, ადამიანებიც ხომ ბერდებიან, რა განსხვავებაა და როგორც შენ აგიბზევა და მოგინარიკლა ამ ხალხმა და არავის უნდისხარ, ადამიანებსაც ეგრე ექცევიან, ესე იგი ბევრი არაფერი განსხვავებაა ჩვენ შორის და არც ის იქნება გასაკვირი, მე რო ჩემს ულუფას გაჭმევ ეხლა. სხვა ცხოვრებაში შეიძლება შევხდეთ კიდევ ერთმანეთს, შენ ადამიანი იყო, მე ძაღლი და მერე შენ მიწილადო ულუფა. რას გაუგებ ამ წუთისოფელს, რომელსაც... რა ვიცი მე რა დავარქვა. ცოტა მეტი წლებია საჭირო, რო ბევრი იფიქრო ადამიანმა და ჩაწვდეს რამეს. ხალხი წუწუნებს, მოკლე წუთისოფელი გვაქო, ოჯახები აქვთ, შვილები, შვილიშვილები, ამ მიეთ-მოეთში ეხარჯებათ დრო, არადა საფიქრალად მოგვცა გამჩენმა და ცოტა მეტი რო წაემატებინა, იქნებ უფრო მეტი რამ გაგვეგო, თუმცა რა აზრი აქვს, ზოგმა შეიძლება ერთ დღეში აღმოაჩინოს სამყაროს საიდუმლოება, ამქვეყნად მოსვლის მიზეზი, ზოგს კიდევ სამი წუთისოფელი რო მისცე, მაინც არაფერი გამოვა.

ქოფაკმა ცრემლნადენი, ჩაშავებული, უპეებ-შემოსევლებული თვალებით უმზირა გაბოს, ხან ძირს დაიხედებოდა, ხომ არაფერი დამრჩა

შესატყელო, ალბათ, ძაღლური მეხსიერება დაღატობდა.

– გაგინათლოს წასულები თინა ძაღლო, – პური მოტეხა გაბომ, წითელი ღვინით სავსე ჭიქაში კუთხით ჩაასველა, მიაგებოთ იმ ცხოველებს, საწყალ ანდრო ძიას, რა კაცი იყო, პურმარიალიანი. ეგეთი კაცები არ უნდა კვდებოდნენ არა. ღმერთსაც კარგები უნდაო.

– გაიხარე, გაბო, იმის მოსვლამდე იცოცხლე, იმის მოსვლამდე, – მარტოხელა თინამ, სამ-სამი ბიჭი რო ქალაქში ჰყავდა, ისეთი ამოიოხრა, გულ-მუცელი ამოაყოლა.

გაბომ ჭიქა გამოცალა და ისევ ძაღლისკენ გაექცა თვალი, პურის ლუკმა მოტეხა, ოღონდ პატარა ლუკმა, თინა არ გაბრაზდესო და ქოფაკს ფეხებთან მიუგდო. ქოფაკმა დასუნა და აღარ შეჭამა.

– ყელში აქ ამოსული ამ სამგლესა ამასა, პურს აღარა კადრულობს, – ისევ წამოერთო თინა და საბოლოოდ მეზობლის ძაღლი იქაურობას გაშორდა.

ელოდა გაბო, მაგრამ აღარ გამოჩენილა. წავიდა და წავიდა. ლასლასით გაუყვა ბაღისკენ მიმავალ ბილიკს. გაბომ ერთიც დაღია, ღმერთი შეიწია, მერე წამოდგა და შეშის ჭრა განაგრძო. თინას მეზობელ ვასოსგან ეთხოვა ქართული ცული, ყუასქელი. წელზევით გახდილი გაბო ჯერ შუა-შუა ჩეხავდა წიფლის ვეება კუნძებს, მუშაობდა გულიანად, იტყოდი,

რაც ჯანი ჰქონდა, უნდოდა, რო თინას შეშისთვის შეეღებოდა და ამით დაემთავრებინათ თავისი ამქვეყნიური ტანჯვა-წვალება, ეზოში დაჭრილ-დანაკოდლებული შეშის ზვინი იდგა. ორმოცდაათს მიტანებული გაბო ხანდახან შეისვენებდა, თინას ნაჩუქარ უფილტრო სიგარეტს გააბოლებდა, თავის ფიქრებში ჩაიძირებოდა, მერე ისევ საქმეს შეუდგებოდა. აბა, უცბათ, ერთი გაელვებით წამოიღვინეთ - სახეგაშხმატლული, მზემოკიდებული, ჭაღარა-წვერიანი გაბო, აქა-იქ შერჩენილი კბილებით, ერთი შეხედვით უშნო, ჭუჭყისფერი, მოუვლელი, მეზობლების ნაჩუქარი ნაპარტლებით შემოსილი, მაგრამ ამ სიუშნოვეში იჯდა ორი ისეთი თვალი, რომელიც მწვანე, კეთილ შუქს გამოსცემდა, საძებნი რო იყო ადამიანებში.

* * *

მამისეულ სახლში, რომელიც ომს და რუსების ნასროლ ჭურვებს ისე დაეზიანებინა, რომ აღმოსავლეთის კედელი მიდგმული აივნით ერთიანად ჩამოექცია, გაბო მარტოდმარტო ცხოვრობდა თავის მოგონებებთან ერთად, რომლებიც გაბოს მეხსიერებასთან ერთად საოჯახო აღბოძრაც შემოენახა.

– სახლში ხარ, გაბო? – შემოესმოდა ხმა.

– სახლში ვარ, მაშ სად ჯანდაბაში ვიქნები. – მეზობლის ქალი თეკლა

დაუძახებდა, მათლაფით მოჰქონდა ღოლოს შეჭამანდი.

– რად მინდოდა ამდენი, ჯერ ისიც არ შემეჭამია.

– ჭამე, ადამიანო, სულიწმინდა ხო არ გარჩენს?

– სულიწმინდა... – ჩურჩულებს გაბო და ჭერს ასცქერის.

* * *

– მამაშენის შვილი ესე არ უნდა ცხოვრობდეს, არა. სხვებს ინახავდა, სხვებს არჩენდა, ის ცხოვრებული რო წამოახედა, მეორედ მოკვდებოდა, მეორედ. აბა ამის შემყურე რა ჭკუაზე დადგებოდა, კაცო, ეწვალა, იფორჩხიალა, იჯახირა, რისი გულისთვინა, აბა აიმ სახლს გახედე, ჭინკების ბუდედ გადააქცია, ჭინკების ბუდედ. ის სხვა კაცი იყო, იმას ესეთი რამე არ ეკადრებოდა, არა! – გულჯავრიანი ამბობს ილო, – სხვა ამის ადგილზე ცხოვრებას მოეწეოდა, რა აღარ დაუტოვა, ამან კიდევ მიანიავა.

– მამამისის ბრალია, – თქვა ენუქამ, – მარტო ცხოვრების შოვნაზე რო იყო გადართული, ცოტა ამისთვისაც უნდა მიეხედა. შვილი მტრულად გაზარდე, მოყვრულად გამოგადგებაო, გიჟებს კი არ უთქვამთ. შვილმა ფულის ყადრიც უნდა იცოდეს და ცხოვრებისაც. ფუქსავატი არ უნდა გაზარდო, არა. იმ ჩვენი ბაქარისა

არ იყოს, ვისთვის ეწვალა, კაცო, იმოდენა სახელი წამოჭიმა, წელებზე ფეხებს იდგამდა და ეს კიდევ, ეს ცალტვინა ბიჭი ფეხს არ ადგამს სოფელში, ბაქარის ვენახს სხვები კრეფავენ. ღმერთო, ნუ მისცემ გლახასა, ის არას შეინახავსაო. სერგოსაც ეგრე მოუვიდა, გაბო რო მამაღ ბუზს თავზე არ ისვამდა, სერგოს ბაღში მეზობლის ბიჭები მუშაობდნენ და ესმარებოდნენ ხოლმე. ახსოვს, ერთხელ რა უყო?

– რას გულისხმობ? – ჰკითხა კარისძირა მეზობელმა.

– გაბო რო დაიკარგა ერთხელ.

– არ მახსოვს. – მხრები აიჩეჩა ილომ.

– როგორ არ გეხსომება, კაცო, – ჩაეცინა ენუქას, შეიძლება მაშინ რუსეთში ცხოვრობდი, თორე როგორ არ გეცოდინება. ძუნწი კაცი კი იყო ის ცხონებული, ისა, აგროვებდა, აჭუნებდა. ფული უყვარდა, რო გეთხოვნა, კაპიკიანს არ გამოიტანდა. გაბომაც ერთხელ დაჰკრა ფეხი და ტაშკენტში წავიდა. რამდენი მოპარა იცი? ოცდაათი ათასი, სამი ცინცხალა მანქანა მოგივიდოდა, წავიდა და წავიდა. წეროს სკინტლივით დაიკარგა ეს მაიმუნი ესა. საწყალი სერგო გადარეული იყო. ეძება, აქეთ მიდგა, იქით მიდგა, მაგრამ გაგიგია? ფაფუ გაბო, ცამ ჩაყლაპა თუ დედამიწამ, ვერავინ გაიგო. მერე ჩამოიტანეს ამბავი, აზიიდან ბალტიისპირეთში წავიდაო, რაში

ენადვლებოდა სერგოს ფულები. კარგა მაგრა იგრიალა, სანამ ეყო, ეყო ის ოცდაათი ათასი, მერე შემოელა და ისევ მოაკითხა სოფელს.

– ოხერია, ეგ ვირისთავი ეგა, – გაეცინა ენუქას.

ილოსაც გაეცინა.

– ისე გულკეთილი ბიჭი კია, ეგ უბედური, სული რო გეთხოვნა, არ დაენანებობა. ეხლა კიდევ... აეგ არი ეს მამაძალი ცხოვრება, რა იცი კაცმა წინდაწინ რა გელოდება.

* * *

– წაიღე შეშა, გაბო, – ეუბნება თინა, – ამოდენა შეშა მე მაინც არ დამჭირდება, წაიღე, სიცივეში ხო არ იქნები.

– არა ცივა ჩემთან. – ჩაიიცინა გაბომ.

– შენთან ჯერ ალბათ ზაფხულია ისევ. წაიღე რო გეუბნები, ნუ ხარ ეგეთი ქვის ნატეხი.

– კაი წავიდე, – დათანხმდა გაბო, – ხვალ ჩამოვალ და წავიდე.

ორი შოთი გადაუხვია თინამ. გაბომ მადლობა გადაუხადა და წავიდა.

„ცოდვის სახილავად არის ეს უბედური ესა,“ – ჩაილაპარაკა ქალმა და ნაოჭებით ჩამოღარულ სახეზე ცრემლი ჩამოუგორდა.

* * *

რადაცნაირად მინდოდა, ცდები ჩამეტარებინა ჩემს თავზე. გეგონება საცდელი ცხოველი

ვარ. თუმცა, რითი ვართ ჩვენ, ადამიანები მეტ-ნი ცხოველებზე. მე მგონია არაფრით. იმით რო ადამიანს აქვს კარგი სახლი, აქვს განათლება, აქვს ოჯახი, აქვს ბევრი ფული... მე ერთ დროს მქონდა კარგი ოჯახი და ვეჯავრებოდი ადამიანებს, მქონდა ერთ დროს ბევრი ფული და ვეზიზღებოდი მეზობლებს, დავდიოდი ჩაცმულ-დახურული და თვალები გადმოცვენას ჰქონდათ. შური, შური, შური, ყველაფერი აქედან მოდის, ეს არის ყველაფრის სათავე. ღამაში სახლის, კარგი ცხოვრების და ბევრი ფულის მოთხოვნილება იმიტომ უნდებათ, რო სხვას დაანახეონ, სხვა გააკვირონ, კუნძულზე მარტოდმარტო მყოფ კაცს ასეთი სურვილები არ გაუჩნდება, მაგრამ საკმარისია, სხვა ჩაასახლო იქვე, მის გვერდით, რომ გაკრთება იმ ადამიანში მეზობელზე უკეთ ცხოვრების სურვილი. ამიტომაც ვარჩიე ასე ყოფნა, მარტოდმარტო ბერივით, ხანდახან სიცივეში, ხანდახან შიმშილში, ხანდახან სიბინძურეში, ვგდივარ ასე ჩემთვის და არავის არაფერი შურს ჩემი, არავის ვძულვარ. თქვენ წარმოიდგინეთ, არც ერთი ადამიანი არ იქნება სოფელში, მე რომ ვეჯავრებოდე, საკმარისია, ისევ ძველ ცხოვრებას დაუბრუნდე, შევიმოსო, სახლს მივხედო, ადამიანური სახე მივიღო და ისევ შეიცვლება ყველაფერი - ჯერ გაკვირვება, მერე შური, მერე სიძულვილი, ამიტომაც მირჩევნია ასე, მეზობლების

ნაჩუქარი ტანსაცმლით, მეზობლების მიერ შემოწოდებული ჭინჭრის და ღოღოს შემჯამნდით გავიტანო თავი. სიბრაღული ხომ უნდა არსებობდეს, ხომ არის აუცილებელი, ეს სიბრაღული დიდს თუ არა, მცირე სიკეთეს მაინც გააკეთებინებს ადამიანს. სიბრაღულის მერე სიყვარულიც იბადება. ამიტომ ვარჩიე ასე. როდესაც მიყურებენ, ეშმაკები აღარ დაუხტით ადამიანებს, როდესაც მესაღმებთან, სი-ალაღე ჩანს მათ საღამში. ასე მირჩევნია, ასე მინდა რო ვიცხოვრო. ჰგონიათ, რო ვარ ყველაზე უბედური და ამ დროს ბედნიერად ვგრძნობ თავს, ჰგონიათ, რო ვიტანჯები, მაგრამ ამ დროს მე სიამოვნებას განვიცდი. ჰგონიათ, რო ვარ უპოვარი, მაგრამ ის მაქვს, რაც არ მქონდა ახალგაზრდობაში... ასე მინდოდა და იმიტომაც გავაკეთე ასეთი არჩევანი.

ალბომს ჩასცქერის გაბო, წითელხავერდიან ყდებს შორის ფოტოსურათებად ჩალაგებული მოგონები, წლები, თვეები, კვირები, საათები. არიან თავისთვის გაყუჩებული, უდრტვინველად, უჩუმრად, დროში მიძინებულები, გაბო თუ გადაშლის ხანდახან და აკვირდება. იტყვი, წინა ცხოვრების წლებს თუ იხსენებს, აკვირდება სურათებს და ხმას არ იღებს.

ნაადრევად დაზამთრდა. გახელებული, ვნებიანი ვაჟივით შემოახია სამოსი ბუნებას ზამთარმა... ძველისძველი, დაფხავებული ღუმელის წინ ჩამუხლულა გაბო, ცეცხლმოკიდებული

რეზინის ნაგლეჯი ამოუდია დამტვრეული კი-
წაწების ქვეშ და სულს უბერავს. ჭრიალით გა-
იღო კარი და კარისკენ გაექცა თვალი გაბოს.
ქარმა მეკვლეს მიერ მოტანილი ნუგბარივით
გადმოაპნია ნამქერი. კარში ძაღლი გამოჩნდა.
იღვა და კარგა ხანს აცქერდებოდა ღუმელთან
ჩაცუცქულ მეგობარს ბებერი ქოფაკი.

– შემო ცუგა, შემო, – გეგონება ადამიანს
უხმობდა გაბო.

თოვლიანი თათებით და ბებერი ნაბიჯებით
შევიდა ძაღლი.

2012 წელი 21 მარიაშობისთვისა
ურეკი

პატარების ზღაპარი უფროსებისათვის

– არ გაიხედო, – ვიღაცა ჩამწურჩულებს,
უჩინარი, ვერ ვხედავ, თვალებს ვაცეცებ აქეთ-
იქით. მართლა ვერ ვხედავ. რომელი სუსტი
თვალი მე მაქვს. ერთი, ორი სამი, თქვენ ვერ
მხედავთ და ვერც დამინახავთ, მაგრამ უნდა
დამიჯეროთ. მართლა სამი თვალი მაქვს. სამი
თვალიდან ვათვალმზერებ ამოდენა უკიდვანო
სამყაროს. თვალშეუდგამ სივრცეში დაკიდუ-
ლან პლანეტები. უჰ, მერე რამდენია, ერთიანად
გამოუფენია არსთა გამრიგეს, რაც რამ შეუქმ-
ნია, რაც რამ გაუჩენია. თითქო ღვთის მიერ
შექმნილი არსებების გამოფენაა. ვარსკვლავებს
ხომ ნუდარ იტყვი. ბრტყვიალ-ბრტყვიალი გაუ-
დით. კაშკაშებენ და მერე როგორ, თვალს მო-
გჭრის ზოგიერთი ვასკვლავის ციმციმი. ფერე-
ბი? მაგას ნუ მკითხავ, ეს ფერები ენით არ გა-
მოითქმის. ცნობისმოყვარე არსება ვარ. ჯერ
რადაც ცდასავით არი ჩვენზე, ჰო ჩემზე და
ჩემნაირებზე, მაგრამ მაინც მეტყობა
თავიდანვე, რო მაგარი ცნობისმოყვარე
ვიქნები. ყველა პლანეტის დანახვა შემიძლია.
ყველასი, მაგრამ რატომღაც ქვემოთ როცა
ვიყურები, აქეთკენ ცქერას მიკრძალავს ვიღაც
უჩინარი - არ გაიხედო, არ გაიხედო. მეც
ვდგავარ ესე ახლად გაჩენილ პლანეტაზე,
რომელსაც არც კი ვიცი, რა სახელი დაარქვა

ღმერთმა, მარტო ის ვიცი, რო ახალი გაჩენილია, სულ ახალი და ჯერ სულ რამდენიმე არსება დავაბიჯებთ, მე და კიდევ ჩემნაირები. ისინიც ზუსტად ჩემნაირები არიან. ვართ ასე დაახლოებით ერთი მეტრი და 60 სანტიმეტრი სიმაღლის, გვაქვს სამი თვალი, ორი ცხვირი, პირი საერთოდ არ გვაქვს, იმიტომ რომ ახალი ადამიანებისთვის პირი არ არის საჭირო. გეცინება? მართლა გეუბნები ასეა. ღმერთმა გადაწყვიტა, ახალი რაღაც შეექმნა, ახალი პლანეტა გაეჩინა და ახალი ადამიანებით დაესახლებინა. უი, წამომცდა, ადამიანი არ უნდა მეთქვა. ახალი არსებებით - სამთვალეანით და ორცხვირიანით. რატომ გვაქვს სამი თვალი და ორი ცხვირი? ახლა ამათ უხსენი. ეგრე მოინდომა ზენაარმა და მორჩა. პირი არაო და არცა გვაქვს. მაშ როგორ ვლაპარობთ? არ ვლაპარაკობთ, ვფიქრობთ და თქვენ ეს ფიქრი გესმით. ესე იგი, ჩვენ დამალული არაფერი გვექნება, ფიქრსაც კი გაიგონებთ, ამაშია საქმე. აღარ იქნება დაცალკევებული ფიქრი და ლაპარაკი, რადგან როგორც ამისხნა ერთმა ანგელოზმა, რომელიც ახლად გაჩენილ არსებებს გვმფარველობს, ამან დაღუპა ადამიანები. რადგან ამბობენ ერთს და აკეთებენ სხვა რამეს. ამან დაბადა ტყუილი და მზაკვრობა, ამან დაუკარგა ნდობა და სიყვარული ერთმანეთთან ღვთისგან გაჩენილ ადამიანებს. ჩვენ კი მარტო

ვიფიქრებთ და ფიქრს სიტყვებად გაიგებს ყველა და დასამალიც აღარაფერი იქნება. სამი თვალი საინტერესოა, ჩემი გააზრებით, ორი თვალი ჰქონიათ ჩვეულებრივ ადამიანებს, ხოლო მესამე თვალი იმიტომ დაგვიტოვა უფალმა, რო ის თვალხილული სამყარო დავინახოთ, რასაც ადამიანი ვერ ხედავდა. მიხვებოდით ალბათ. ადამიანი ვერ ხედავდა ანგელოზებს, ვერ ხედავდა მიდმიურ სამყაროს. ჩვენ ვხედავთ და აღარც ეჭვი არ გვექნება არასოდეს, არსებობს თუ არა ღმერთი, არსებობენ თუ არა ანგელოზები და კიდევ საიქიო ცხოვრება. ისინი თურმე სულ ამის გარკვევაში ყოფილან. რამდენი საუკუნეა, უფლის ხელქმნილ სამყაროში ცხოვრობენ და მაინც ვერ დაუჯერებიათ, არსებობს თუ არა გამჩენი. ჩვენ ასეთი რაღაცეები აღარ დავგვირდებ. ანგელოზისგან ბევრი რამე გავიგე მათი ცხოვრების შესახებ, როგორ ცხოვრობდნენ, როგორ არსებობდნენ, როგორ ჭამდნენ ერთმანეთს. როგორ უარყოფდნენ ღმერთს. პირველი ადამიანების შესახებაც მოგვიყვა ფრთიანი არსება. მაშინ გავიგე, ვინ იყო ევა, ვინ იყო ადამი, ქალი და მამაკაცი. ვაშლის ამბავიც გავიგე და ისიც, როგორ გამოყარა ღმერთმა, როცა ადამიანებს გაუჯავრდა, ისინი სამოთხიდან და ცოდვის შვილებად გადააქცია. მას შემდეგ რამდენი დრო გავიდა, ვინ უწყის. რა აღარ მოხდა სამყაროში, მაგრამ ცოდვის

შვილები ისევ ცოდვის შვილებად დარჩნენ და დღემდე ასე არიან. ვერ მოუცილებიათ ის უბედურება, რაც იმ უცნაური ნაყოფის შეჭმის შემდეგ დაემართათ. ომი უბედურება, დასახიჩრება, ცილისწამება და რა ვიცი კიდევ. გაგიჟვით, საიდან იცის ეს ყველაფერიო. ანგელოზი გვიყვება. ჩვენ ზღაპრებით გვეჩვენება, მაგრამ ასე ყოფილა თურმე. ამიტომ გადაუწყვეტია ღმერთს, რომელიც ჩვენ ჯერ არ გვინახავს, მაგრამ ანგელოზი გვირბება, თუ მის დარიგებას გავითვალისწინებთ, უსათუოდ დაგვენახება სამყაროს შემოქმედი, რომლის დანახვაც მისი ყველა ქმნილებისათვის, დამეთანხმებით, დიდი ბედნიერებაა, უფრო სწორად, ბედნიერებაზე მეტია. რამდენჯერმე თვალი მოგვკარით იმ პლანეტას, სადაც ადამიანები სახლობენ. და როგორ ჩანდა დედამიწა, როგორც ჰქვია მათ საცხოვრებელს, თითქო ცეცხლი ეკიდა, აღმური ასდიოდა. ანგელოზმა მითხრა: დედამიწაზე ისეთი რადაცები ხდება, ცოდვის ცეცხლი უკიდება, ამიტომაც ჩანს აქედან ასეთიო. ჯერ სულ ცოტა ხანია რაც ჩვენ გაგჩნდით. ისიც არ ვიცით, როგორ უნდა გავმრავლდეთ, ისიც არ ვიცით, რა უნდა ვაკეთოთ, ვართ ასე და ველოდებით, კიდევ რა არსებებს შექმნის ახალ პლანეტაზე უფალი. რომელიც დაიღალა ადამიანების ცქერით და გადაწყვიტა, ახალი პლანეტა გაეჩინა, დედამიწაზე ოდნავ პატარა

და ადამინის მსგავსი არსებებით დაესახლებინა, ოღონდ დედამიწის ბინადრების მსგავსი ცხოვრებით არა. როგორც გითხარი, ჩვენ სხვანაირები ვართ. ფრენაც შეგვიძლია. დავდივართ მსუბუქად, ჰაეროვნად. იტყვი, სხეული არცა გაქვსო. ანგელოზმა მითხრა: თავიდან ადამიანებიც მსუბუქად დადიოდნენ, მაგრამ მერე აურიეს, ცოდვებით დამძიმდნენ და ბოლოს ძლივს დაბობლავდნენ. რამდენი ვართ? მინდა გაგაცნოთ ჩემი მეგობრები. ერთი, ორი, სამი, ოთხი, ხუთი, ექვსი, შვიდი. შვიდნი ვართ. თვლაც ანგელოზმა მასწავლა. ყველანი იდიმებიან, შეხედე. ახალი დაბადებულები არიან. ოღონდ მიწისგან კი არ მოგვზილა უფალმა, არამედ წყლისგან შეგვქმა. იდიმებიან. მესამე თვალს რო ჭუტავენ, ეგ არის მათი ღიმილი. მოკლედ, ბევრი რო არ ვიფიქრ-ვილაპარაკო, ანგელოზი ყოველდღე მოდის ჩვენთან, მართლა, დამავიწყდა, ჩვენთან სულ დღეა, არ ღამდება და ამიტომ არც ძილი დავიწყესა ღმერთმა, ადამიანებისგან განსხვავებით ნახევარ ცხოვრებას ძილში არ გავატარებთ. თუმცა არც ის ვიცი, რამდენ ხანს ვიცოცხლებთ, ან ჩვენი სიკვდილი როგორი იქნება. ან როდის იქნება, ან რანაირად დავიმარხებით, მოკლედ, ბევრი რამ არ ვიცით. თუმცა ცნობისმოყვარეობა მაინც გვძალავს, რატომ აითვალწუნა უფალმა ის პლანეტა, ახლა ვიდაც უჩინარი ხმა რო გვიკრძალავს

იქით გახედებას. ანგელოსს შევაპარე, თუ ასეა და ღმერთს შესძულდა ადამანები და მათი ცოდვით ჩათითხნული დედამიწა, მაშინ რატომ არ ანადგურებს-მეთქი? ცეცხლოვანი თვალებით და გამჭოლ-გამბურღავი თვალებით ირიბად შემომხედა ანგელოსმა, რაღაც შევატყე, რო მეტიჩარა არსების შთაბეჭდილებას ვტოვებდი. ვინ იცის, იქნებ იფიქრა კიდევ, ჯერ არ შეუქმნია და უკვე შეკითხვებს გვისვამენ და ესენი რო მომრავლდებიან, მერე რაღას იზამენო. თავი გააქნია სინანულის ნიშნად. მაგას თქვენ ვერასოდეს ვერ გაიგებთ, უფლის სამართალი ისეთია, თქვენნაირების გონება მაგას ვერასოდეს ვერ ჩაწვდება. ღმერთს, მართალია, ბევრი რამ აწყენინეს, ბევრჯერ ატკინეს გული, მაგრამ ენანება ეგ ცოდვის შვილები, ვერა და ვერ იმეტებს, თორემ მაგათი გეგნაში ჩაყრა, კბილთა ღრტენის დაწყება რა ბედენაა, გაჩენის დღეს დააწყევლინებდა. თუმცა აი, როცა მშობლები გახდებით, მერე გაიგებთ, შვილის სიყვარული რა არი. ღმერთიც მშობელია, რა ქნას. ენანება. თუმცა რაღად უნდათ მაგ უბედურებს ღვთის რისხვა და ცეცხლი. ერთმანეთს ამოხოცავენ და ამოჭამენ მალე და დედამიწასაც, ხომ დაგინახავთ, ცეცხლი უკიდია. ცოტაც და ეს დამძიმებული და გაუბედურებული დედამიწა თავისით ჩაიფერფლება.

* * *

– წამოხვალ?
 – წამოვალ.
 – შენა, შენც წამოხვალ?
 – წამოვალ, მაშ რას ვიზამ.
 – ანგელოზმა რო მოგვისწროს?
 – ვერ მოგვისწრებს.
 – ვაითუ მოგვისწროს, ხომ გაგვაფრთხილა.
 – ოო, ხომ გითხარი, ვერ მოგვისწრებს-მეთქი, თუ მოდიხარ წამოდი, თუ არა და...
 – კაი, წამოვალ.
 ადავხედე ჩემს სამთვალა მეგობრებს. მზად ხართ?

– მზად ვართ. – თავი დამიქნიეს.
 – აბა დავეშვით.

გადმოვხტი და ისინიც მომყვნენ. მივქრივართ. რამოდენა სივრცეა, გზადაგზა გვხდებიან ვარსკვლავები, სხვადასხვა პლანეტები და ანგელოზები. ქათქათაფრთიანი არსებები შეგვეფეთნენ რამდენჯერმე.

– ჩვენი ანგელოზიც რო შეგვხდეს? – დაიჩივლა ერთმა. – ვაითუ ძალიან გაგვიბრაზდეს და ღმერთს უთხრას.

– არა მგონია. – დავაიმედე, – ჩვენს ანგელოზს ძალიან ეუყვარვართ და არ გაგვიმეტებს. ვეტყვით, რომ დედამიწის სანახავად წავედით. მალე დავბრუნდეთ და არაფერსაც არ გვეტყვის. ადამიანთა საცხოვრებელი ძალიან მაინტერესებს.

ხმა აღარ ამოუღიათ. წინ მიუძღვები. მივქრივარ და ისინიც მომდევნენ. რა კარგი ყოფილა ფრენა. მიუხედავად იმისა, რო ჩვენ ფრთები არ გვაქვს, მაინც შეგვიძლია ფრენა, ამით განვსხვავდებით ადამიანებისგან, რომლებიც მხოლოდ დედამიწაზე დადიან და სივრცეში განავარდების უნარი კი არ აქვთ. ჩვენ ბედნიერები ვართ, ჩვენ ახალი არსებები ვართ. ჩვენ... სხვანაირები შეგვქმნა ღმერთმა, რომელსაც ადამიანებმა გული ატკინეს. მზეზე მეტად ელვარებს დედამიწა. ბუდი ასდის. იტყვი, ცეცხლის ალშია გახვეულიო, თუმცა... მართლა ცეცხლის ალშია გახვეული. რაც უფრო მიეუახლოვდით, უფრო მეტად ვიგრძენით დედამიწის სიმხურვალე, დედამიწაზე არსებული ცოდვების სიმხურვალე. ამოდენა წყალი ჩანს, გარშემო აკრავს, მაგრამ ეს წყალი ვერ უშველის საქმეს. ეს წყალი ვერ ჩააქრობს ამ ხანძარს. ამას მარტო ღმერთი თუ უშველის, მისი ნება და ერთ წამში აღარ იქნება ეს ამოდენა ხანძარი. ჩაქრება და მორჩა, მაგრამ ღმერთს, როგორც ჩანს, ისე ატკინეს გული რო...

– გაგბრუნდეთ, – მიყვირის ერთი.

– მოიცა, რაღა დარჩა.

– ანგელოზი... ვაითუ...

იწვის დედამიწა, იწვის, ცოდვით იწვის, ცეცხლი უკიდია ისეთი, ვერ გადმოგცემთ ამას.

ერთი უკან გატრიალდა.

– წავიდა? – ვიკითხე.

– წავიდა.

ცოტა ხანიც ვიქროლეთ და კიდევ ერთი გამოგვაკლდა.

– ისიც წავიდა? – გაგულისდი.

– წავიდა. ანგელოზისა შეეშინდა. ვუახლოვდებით. სადაცაა დავეშვებით და ცეცხლის ალში გახვეულ პლანეტას შევეხებით.

– ვაითუ დავიწვათ, – მითხრა ერთმა.

– არა, – დაიმედებულმა ვუთხარი. თითქო ნაცხოვრები ვიყავი ამ ცოდვილ და დაწყევლილ მიწაზე, – ეს ცეცხლი მარტო ადამიანებს წვავს.

– შენ საიდან იცი?

– ვიცი, ვიცი. – თითქო დამაჯერებლად ვუთხარი, მაგრამ როგორც ჩანს, ჩემმა სიტყვებმა დიდი ვერაფერი იმედი მისცა, ადგა და ისიც გატრიალდა. ბოლოს მეღა დავრჩი. მარტოდ-მარტო მივქროდი და სულ ცოტაღა მაკლდა და ალში გახვეულ დედამიწაზე ზღართანს მოვადენდი. მოვიხედე, აღარავინ ჩანდა, ყველა უკან გატრიალებულიყო. თუ დასჯა იყო, მარტო მეღა დამსჯიდა ჩვენი მფარველი ანგელოზი და შეიძლება ადამ და ევას ამბავი განმეორებულებო, ამ ახალი პლანეტიდან გამოვეძვედებინე უფალს და ადამიანის მსგავსი ახლად გაჩენილი არსებისათვის დაწყებულიყო ახალი წუთისოფელი, ტანჯვის წუთისოფელი. ვერა, ვერ ვისწავლე ჭკუა. იქნებ ჯობდა, სულ არ ამეტეხა და არ წამოვსულიყავი. ცნობისწა-

დიღმა მძლია. ჩემთვის სიცოცხლის ხის ნაყოფის შეჭმა, ალბათ, დედამიწის ხილვა იქნებოდა. თუმცა განსხვავება ის იყო, რო ვეა არ მყავდა. მარტო ვიყავი და სულ მარტოდმარტოს უნდა ამეტანა ამდენი უბედურება. მე უკვე ვხედავდი ადამიანებს. მაგრამ დედამიწაზე ვერ დავეშვი, რადგან ძალამ შემოჭრა, რადგან უხილაემა ძალამ შემიკრა ხელ-ფეხი. ვცადე, ვეწვადე, მაგრამ ვერ დავეშვი. ესე გავშეშდი და დავცქეროდი ადამიანთა საცხოვრებელს. ცეცხლი მე არ მწვავდა, მაგრამ ვხედავდი ადამიანებს - ორი თვალი, ერთი ცხვირი, ერთი პირი, ჩვენზე მაღლები, ჩვენზე მოხდენილები.

– პე, პე, პეეეე, ადამიანებო, რატომ გააბრაზეთ ღმერთი, ეგ რამ ჩაგადენინათ. უფლის სიყვარული არ გერჩიათ ამ გეენასა და უბედურებაში ყოფნას?

დამინახეს, შემამჩნიეს. გაოცებულები მიეურებდნენ. ისე იწვოდნენ ამ საშინელ ცეცხლში, ვერც კი გრძნობდნენ. იწვოდნენ იმ მიწასთან ერთად, რისგანაც ერთ დროს ისინი მოხილა უფალმა. მე... ვეგონე ყველას უცხოპლანეტელი. თუმცა, რა უცხოპლანეტელი, რის უცხოპლანეტელი, რომ მეთქვა დამიჯერებდნენ? რა თქმა უნდა, არა. ვინ დაიჯერებდა, რო მეთქვა, ღმერთმა ახალი პლანეტა შექმნა და იმ პლანეტაზე ჩვენ დაგვასახლა, ახალი რასები, ადამიანებს ოდნავ წავაგავდით, თუმცა... ჰო, ოდნავ წავაგავდით. მე ყურში

ჩამძახოდა ვიღაც: ფრთხილად, ფრთხილად, ადამიანები არიან, შენ კიდევ არ იცი ბევრი რამე მათ შესახებ.

დიდი გზა მქონდა გამოვლილი. დაღლა მეტყობოდა, ქაქანი გამიდიოდა, მაგრამ ახალ პლანეტაზე ჩემი მეგობრები მიცდიდნენ. და კიდევ არ ვიცოდი, გადავრჩებოდი თუ არა. იქნებ ის სასჯელი მელოდა, რა სასჯელითაც ეს უბედურები იტანჯებოდნენ - ეს ცოდვის შვილები, ცეცხლის ალში გახვეულები. აი, ასეთი რაღაცებიც ხდება ზღაპრებში.

2013 წელი, 27 იანვარი
დიცი

მამის იაგნანა

- ესე იგი ლატვიელი ხარ?
- ესე იგი ლატვიელი ვარ, – ჩაიკისკისა ნენემ.
- და შენ როგორ გაიგე ამის შესახებ? – ბიჭს სევდა გაერია ხმაში.
- დედაჩემისგან გავიგე, უფრო სწორად, დედობილისაგან, არადა, ჩემი თავი მეგონა სუფთა სისხლის ქართველი. მერე ერთ დღესაც აღმოჩნდა, რო ვარ ლატვიელი. სახელი და გვარი არ გაინტერესებს? – ჩაიკინა ნენემ და გეგას მოქუფრულ მხერაში შეაცქერდა.
- დაივა არნაუსკასი.
- სახელიც დედაშენმა გითხრა?
- კი, მან მითხრა.
- შენ... – მინდოდა მეთქვა... პრინციპში უაზროდ გამომივიდა, როგორ ხასიათზე დადგებოდი?
- ჰო, არ ვიმჩნევდი, დედობილი მეცოდებოდა, თორემ შოკში ვიყავი, როცა აღმოჩნდა, რო ამდენი წელი სიყალბეში ცხოვრობ, ამდენი ხანი სხვა გვარსა და სახელს ატარებ. არადა, ამ დროს სულ სხვა ვიდაცა ხარ. როგორ ხასიათზე დადგები. სულ ვტიროდი, ოღონდ ჩუმად, ჩემთვის, რო დედობილს გული არ სტკენოდა.
- კი მაგრამ, თვითონ რატომ გატკინა გული, რატომ გითხრა?

- უნდა ეთქვა, რო არ ეთქვა, უფრო არ ვაპატიებდი, მან გამზარდა. წარმოიდგინე, წიწლიკანა ბავშვი წამომიყვანა და გამზარდა. ნამდვილი დედობა გამიწია. მერე ერთ მშვენიერ დღესაც ძალიან შევეცოდე, არ უნდოდა, რო მთელი ცხოვრება მოტყუებულს მევლო და ამიტომაც მითხრა. ჭარმოიდგინე, ეს მოხდა ჩემს დაბადების დღეს, როდესაც ჩვიდმეტი წლის გავხდი და დედაჩემმა მთელი კლასი დამიპატიჟა. კლასელებმა, რა თქმა უნდა, იცოდნენ ამის შესახებ, მაგრამ მე არავინ არაფერს მეუბნებოდა. ალბათ, გულში ყველას ვეცოდებოდი. მერე დედაჩემმა სძლია ყველაფერს, წარმოიდგინე, მისთვის ეს რას ნიშნავდა, ამის თქმა, ამის გამხელა. მოვიდა და მითხრა. ეს იყო ჩემი დაბადების დღის საჩუქარი.
- ლატვიიდან როგორ მოხვდი?
- დედობილის და ცხოვრობს, იქ არის გათხოვილი და მე თურმე ბავშვთა სახლიდან წამომიყვანეს. როგორც გავიგე, დედაჩემი სიმსივნით გარდაცვლილა და ბავშვთა სახლში დეიდაჩემს ჩავუბარებივარ, როგორც ჩანს, არ იტვირთა ჩემი გაზრდა. მერე შემთხვევით გაიგო, რო ჩემი დედობილის და ბავშვს ეძებდა ასაყვანად და როგორც ჩანს, ჩემი თავი დეიდაჩემმა დედობილის დას მიჰყიდა. იქ გაავრცელეს ხმა ჩემი დაღუპვის შესახებ. ერთი ხანობა მამაჩემი მეძებდა თურმე, დეიდაჩემზე აუღია ეჭვი, მაგრამ მერე, როგორც ჩანს, თანდათან მინეღდა

ეს ამბავი და ასე შემოვრჩი აქაურობას ნენეს სახელით, სინამდვილეში კი ვარ დაივა. თუმცა მე ჩემს თავს ქართველად ვთვლი და არა ლატვიელად. იმიტომ რო აქ გავიზარდე, ჩემში ჩემმა დედობილმა ამ მიწის სიყვარული ისე შემოიტანა, ისე... ძალიან მაგარი ქალი იყო. თბილი, თბილი, მზით ჰქონდა სული სავსე, მზით და მადლით. იფიქრია, ნამდვილი დედის ხელში ნეტავი ასეთ სიბოძის თუ ვიგრძნობდი-მეთქი.

– მე, მე შემოიძლია დაგადგინო ყველაფერი შენი ოჯახის შესახებ, ლატვიაში უამრავი მეგობარი მყავს, ბოლო-ბოლო ამდენი წელი ვსწავლობდი.

– არა, არ მინდა. როდესაც ჩემში ამის სურვილი გაჩნდება, მერე. ოღონდ ეხლა არა.

მიდიან, მიუყვებიან ზღვის ნაპირს. გამოიკარა. ნამურდისფრად კამკამებს ცა. თითქო არც ეწვიმოს. ზღვის სანაპიროზე ტევა არ არის, ნემსის კუნწი არ ჩავარდება. ფერადი კენჭებით მოჭიქული პლაჟი ნაირფერი ქოლგების ქაღალად გადაქცეულა. მიუყვებიან ბულვარს, სადაც ათასი ჯურის დამსვენებელი ირევა. კანის ფერით მიხვდები, ვინ რამდენი ხნის ჩამოსულია ზღვისპირეთში.

– კარგი იდეა მაქვს. – უცბად შეჩერდა და ნენეს თვალებში ჩახედა, თითქო ტალღებჩამცხრალი ზღვა ლივლივებდა, მომწვანო-მოლურჯო თვალები უბრწყინავდა ნენეს.

– გითხრა? – შუბლზე აკოცა შეყვარებულს. ნენე თვალებით დათანხმდა.

– როცა დავქორწინდებით, ბათუმში გავატაროთ თაფლობის თვე. როგორ მოგწონს?

ნენეს არაფერი უთქვამს. გზა განაგრძო.

– არ მოგეწონა? – ჩაეძია გეგა. – მითხარი.

– წამო, ზღვის ჩასვლას ვუყუროთ, – თქვა ნენემ.

– ვუყუროთ, მაგრამ კითხვაზე რატომ არ მცემ პასუხს?

ნენემ მხრები აიჩეხა და ბოლოს დააყოლა:

– ვნახოთ.

– რა უნდა ვნახოთ? – არ მოეშვა ბიჭი.

– ჰო კარგი, კარგი... ჯერ რა დროს თაფლობის თვეა.

– როცა იქნება.

– რა ახირებული ხარ. თანახმა ვარ, კარგი, საკმარისია?

გეგამ კმაყოფილების ნიშნად თავი დააქნია და ნენეს ხელი გადახვია.

– ზღვისპირას გავიდეთ.

– გავიდეთ.

ხრამხარეში გაუდით ფერად-ფერად კენჭებს. იტყვი, ზღვის პირას გადაელვარა სამყაროს შემოქმედს ღვთიური საღებავეები და ამის ნიშნად ათასი ფერის კენჭები მოღავებულა თვალუწვდენელი სტიქიონის პირას. ადამიანის ენა ვერ აღწერს ამ კენჭების ფერებსა და სილამაზეს. გზადაგზა ჩერდება ნენე. დაიხრება, კენჭებს

აკრეფავს. თეთრი, ნარინჯისფერი, ძოწისფერი... შეხედე, შეხედე, გაოცებას ვერ მაღავეს. გეგაც უგროვებს კენჭებს. მერე ერთმანეთს ადარებენ. ზღისპირზე ხეტიადის და ამ შეხვედრის ნიშნად ეს კენჭები დარჩება. ეს კენჭები გაახსენებთ შემდეგში ამ ღამაზე წამებს.. კენჭებსაც შეუძლიათ ამბის მოყოლა და მოგონებების გაცოცხლება.

– მოიცა, – დაუძახა გეგამ.

ნენე წამიერად გაჩერდა.

გეგა მივიდა და ზღვისკენ მიანიშნა. გახედე და კარგად დააკვირდი. ნენემ ხელი მოიხრდილა, ჰორიზონტამდე გართხმულ წყალს დააკვირდა. იტყოდი, თვლემა მოერიო, იწვა თავისთვის ზღვა. ოდნავ, სულ ოდნავ არწევდა ტალღებს და ნაპირს ნაზად კოცნიდა. კატერები დაშლიგინებდნენ აქეთ-იქით და ქაფიან ნაკვალევს ტოვებდნენ ზედაპირზე, რომელზეც დასავლეთისკენ გადაწურულ ოქრომნათობს ცეცხლოვანი ბილიკი გაეველო.

– ხო მოგწონს?

ნენემ სიამოვნებისგან თვალები დახუჭა.

– ეს ზღვა დღეიდან შენია, შენ გჩუქნი, – ჩაიციხა გეგამ და ნენეშე გადაიკისკისა.

მზე კიდევ უფრო გადაიწვერა. თანდათან უფრო გამუქდა ცეცხლოვანი ფართო ბილიკი წყალზე. დასალიერზე ჩამოკიდული ღრუბლები ძოწში გაეხვნენ თანდათან. ნენე გასცქეროდა თვალმოუშორებლად. ამაზე დიდი სიღამაზე

არაფერი შეუქმნა უფალს. ჩურჩულებდა... შეხედე, შეხედე, თითს იშვერს მზისკენს. რა სიღამაზეა, მზის ბილიკს გააყოლე თვალი, მზეს უერთდება, იტყვი, ვეება კელაპტარი ანთიო, იქნებ ანთია კიდევ, იქნებ ეს არის უფლის კელაპტარი. ფერადი კენჭებით მოოჭვილი პლაჟი თვალმოუშერებლად მისჩერებია ჩამალ მზეს. თითქო უკანასკნელად ხედავდნენ ზღვის პირას მყოფი ადამიანები მნათობს, იტყვი, რო საშუალოდ ღამდება მათთვის და აღარასოდეს გათენდება. უკუნი დაისადგურებს, მარადიული უკუნი. წამები რჩება, წამები, რამდენიმე დათვლა და ზღვა გადაყლაპავს მნათობს. ნენე თვალს არ აცილებს. წყალში ჩაიძირება გავარვარებული მზე, როგორც გახურებული რკინა ცივ წყალში, ისე ააშიშხინებს ვეება სტიქიონს.

– შეხედე, შეხედე, – და ველარ მოასწრო თქმა ნენემ, უცბად ჩაიწურა მზე, თვალის დახამხამებაში ჩახტა ვეება ემბაზში. ამ დროს გეგას პლაჟისკენ გაექცა თვალი. მზემ დაასწრო ჩასვლა. გეგაზე უფრო ნენეს დასწვდა გული, რო მისმა შევევარებულმა ვერ დაინახა ეს ღამაში წუთები.

– ეგ არაფერი, ხვალაც ხო ჩავა, ხვალ ვნახავ, – გული დაიმშვიდა გეგამ.

– ის ხვალინდელი მზე იქნება. ეს წამი აღარასოდეს განმეორდება.

– კარგი ეხლა, ნუ ფილოსოფოსობ. ხვალინდელი რაა და დღევანდელი, მზე მზეა.

– მზე ყოველდღე იბადება და ყოველდღე სხვანაირია. ამიტომ სვალ დღევანდელ სურათს ველარ ნახავ.

– ამაზე ღამაში მართლა არაფერი შეუქმნია უფალს, – კიდევ გაიმეორა ნენემ.

– როგორ არ შეუქმნია, – ხელი მოხვია გეგამ, – შენ შეგქმნა, შენ მზეზე ღამაში ხარ და თანაც არასოდეს ჩახვალ, მარადიულად ენთები.

– მარადიულად არა...

– ენთები, ენთები. ძოწისფერი ბილიკიც გამქრალიყო წყლის ზედაპირზე. თანდათან მუქი ფერებით აციაგდა წყალი. დაისღამე შლიდა უხილავ ქსოვილს. ზღვის პირს აუყვანენ. მზე კი ჩავიდა, მაგრამ დამსვენებლთა ჟრიაშული მაინც არ წყდებოდა. ამ ჟრიაშულში ოდნავ თუ ისმოდა გარმონის ხმა. პლაჟის გვერდით, იქ, სადაც ბუღვარის ქვაფენილი იყო, ვიდაც ქერა, ფეხმოკვეთილი კაცი იჯდა ჩალის სკამზე და თვალეზმოდულული, იტყოდი, მძინარე უკრავსო, ესაუბრებოდა ძველისძველ საკრავს. ნენე შედგა და ხმა წაუგდო. თვალეზმოდულული, იტყოდი, მძინარე უკრავსო, ესაუბრებოდა ძველისძველ საკრავს. ნენე შედგა და ხმა წაუგდო. თვალეზმოდულული, იტყოდი, მძინარე უკრავსო, ესაუბრებოდა ძველისძველ საკრავს. ნენე შედგა და ხმა წაუგდო. თვალეზმოდულული, იტყოდი, მძინარე უკრავსო, ესაუბრებოდა ძველისძველ საკრავს.

– ეე, ლატვიურად მღერის, – გაუკვირდა გეგას, – შენს ენაზე მღერის, – შესცინა ნენეს, – წამო ახლოს მივიდეთ.

– რა ლატვიურად. – ნენეს ეგონა ესუბრებოდა.

– მართლა... მაგის მეტი რა ვიცი, ოთხი წელი იქ ვიყავი, ერთი ხანობა ისე ვლაპარაკობდი, პრიბალტიკელისგან ვერ გამარჩევდი.

ცალფეხა ქერა კაცს პლასტმასის თეთრი ჯაში უდევს წინ, სადაც დროგამოშვებით კეთილი დამსვენებლები ხურდა ფულს უყრიან. როგორც კი ფული ჯამში ჩავარდება და ქერა მეგარმონე ჩხაკუნის ხმას გაიგებს, თვალს გამოახელს, მუსიკის სტიქიიდან გამოანათებს მზერას, გულმოწყალე დამსვენებელს მადლიერების ნიშნად თავს დაუკრავს, მერე ისევ დახუჭავს თვალებს და მინებდება მუსიკას.

– უკაცრავად, თქვენ ლატვიელი ხართ? – თავის ენაზე ჰკითხა გეგამ.

ქერამ დაკვრა შეწყვიტა. გეგას ჭროლა თვალეზმოდულული გაკვირვებით შეხედა.

– დიახ, ლატვიელი ვარ. – თქვენ... – უნდოდა ეთქვა, ლატვიური ენა საიდან იციო, მაგრამ გეგა უთქმელად მიუხვდა.

– მე ლატვიაში ვსწავლობდი ოთხი წელი. იქ დავამთავრე.

– მართლა? – ქერას მზერა გაუნათდა. – რა გქვიათ?

– გეგა, – ბიჭმა ხელი გაუწოდა.

– მე ალკიადესი მქვია. ჩემი ბიძაშვილის გემს ჩამოვყვევი თქვენს ქვეყანაში, ჩემი ბიძაშვილი

გემზე მუშაობს, ბულგარეთის გემზე. ძალიან მომეწონა აქაურობა. ღამაში ქვეყანა გაქვთ.

– ლატვიაც ღამაში ქვეყანაა, ბევრი ტკბილი მოგონება მაკავშირებს. კარგი ხალხი ხართ ლატვიელები, კარგი.

ქერამ გარმონს გაუყარა ხელი და წინასიტყვაობასავით წაუძმღვარა. ეს ლატვიური მამის იავენანა. ერთმა კაცმა დაწერა, რომელიც არცთუ ცნობილი კომპოზიტორია, მაგრამ ჩემნაირი მუსიკოსებისთვის, რომლებიც სცენაზე მეტად ქუჩაში დგანან, ცნობილია ის კაცი. მან შვილი დაკარგა, პატარა გოგო და სწორედ მას მიუძღვნა ეს სიმღერა. გეგა უცბად გაშტერდა, ასე ეგონა, რო ნენეს ეძღვნებოდა ლატვიური მამის იავენანა. ნენეც ხომ დაიკარგა, ნენეს მამა დარჩა. იქნებ... შეიძლება უბრალო დამთხვევაა.

– როგორ დაკარგა შვილი თქვენმა ნაცნობმა კომპოზიტორმა?

ქერამ მხრები აიჩეხა.

– არ ვიცი, ნამდვილად არ ვიცი, მაგრამ ვიცი, რო ნამდვილად დაკარგა. მე, სიმართლე გითხრა, არ ვიცნობ იმ კაცს, თუმცა ამ სიმღერის ისტორია ვიცი.

– კომპოზიტორის გვარი გახსოვთ?

– გვარი კი მახსოვს. – თავი დაუქნია უცხო მეგარმონემ.

– არნაუს...

გეგას რეტი დაესხა, იტყოდი წაიქცევო, ძლივს შეიმავრა თავი. ნენეს გაუყარა ხელი.

– წავედით, – ამოიღულღულა.

ქერა მუსიკოსს ყურადღება არ მიუქცევია, თავისი საქმე გააგრძელა. ზღვაზე დაფენილ ბინდს ეგებებოდა გარმონის მელოდიით. ნენე და გეგა ზღვის პირს მიუყვებოდნენ.

– თქვი რამე.

გეგა ხმას არ იღებდა.

– რა მოგივიდა, ენა ხომ არ გადაყლაპე.

– რა ვოქვა.

– რამე.

გეგა ისევ იქ იყო. მოდიოდა, მაგრამ გარმონის მუსიკა უკან ექაჩებოდა. „ვუთხრა?“ რა გამოვა მერე? დაიტანჯება საწყალი გოგო, არადა... მამაძაღლია ცხოვრება, მამაძაღლი, ვერაფერს გაუგებ. ცოდოა ნენე, ცოდოა. მცირე ხანს შედგა. იტრიალდა, ქერა მეგარმონე აღარ ჩანდა. ბულვარში მოსეირნე ხალხი ეფარებოდა, თუმცა ლატვიური მამის იავენანა ისევ ისმოდა. სანაპიროდან ნელ-ნელა იშლებოდა დამსვენებელი.

– რა მოგივიდა?

– არაფერი.

– მაშინ ამოიღე ხმა. თქვი რამე.

– ყველაზე ღამაში ხარ, ყველაზე საყვარელი და უზომოდ მიყვარხარ. – თქვა და მოეხვია ნენეს.

– რატომ ახსენა იმ კაცმა ჩემი გვარი?

– ?!

თედო

სიმართლე გითხრა, მე ცხოვრება დავამთავრე... უბრალოდ, ავტობუსის მოლოდინში მყოფი მგზავრით დავბორიალობ. ვტკეპნი ერთსა და იმავე ადგილს, მომწეინდა ეს ბორიალი, ეს უაზრო ხერხეტი, მაგრამ რა ვქნა, ყველაფერს თავისი დრო აქვს. გესმის? თუმცა... ჩემი ცხოვრება იქ დამთავრდა, იქა, იმ დასაწველ ალბას. თფუი, ეს რა ჩავიდინეთ, ეს რა გავაკეთეთ, დასაწველები ვართ, დასაწველები, ჩვენნაირი უნამუსოები, ჩვენნაირი წამხდრები, მოვსპეთ, გავანადგურეთ, წყალს გავატანეთ ყველაფერი, წყალსა, ჩვენ არა ვართ ხალხი, ხალხი ესე არ იქცევა, ვინ ვართ? ერი? ერი კი არა ჯანდაბა, სუფრაზეც წამომცდა ერთხელ და მომკლეს ცემით იმ დამპლებმა იმათა, შენ რო შენი ხალხი არ გიყვარს, სიცოცხლის ღირსი არა ხარო, შენი გოთვერანი დედაო, შენი ზვიადისტი დედაო, ეგრე ცოცხალ-მკვდარი დამაგდეს ბალკონში, ეგდღე ეგრე გონდაკარგული, იმათ მკვდარი ვეგონე. გონს რო მოვედი, თვალი გავახილე და ნესტიან მიწაზე ვეგდე, ტალახში ამოგანგლული, ერთი კბილი აღარა მქონდა, სისხლის გემოსა ვგრძნობდი, მაგრამ ამას აღარა ვჩიოდი. ლაპარაკის ხმა გავიგე. ერთი ამბობდა ჩემზე მკვდარიო, მეორემ - დედა ვუტირე, თუ მკვდარიო, წადი, ბარი აიდე და ბაღის ბოლოში

მივფლათ ძაღლივითაო. მე მაგათი! მერე ჩემი კვნესა რო გაიგეს, მიხვდნენ, რო ცოცხალი ვიყავი და სათითაოდ აიძურწნენ... რაღაცნაირად მგონია, რო ქართველი ხალხი ერთ მშვენიერ დღეს თვალისდახამხამებაში სადღაც გაუჩინარდა და მის მაგივრად სხვა ჯიშის ხალხი მოვიდა, სხვები არიან, სხვები, ესენი ისინი არ არიან, სხვები არიან. ასეთი შეგრძნება მაქვს და ძალიან უბედური ვარ. მაგრამ რა ვქნა. ამიტომ მომბეზრდა სიცოცხლე, მომბეზრდა. ნაადრევად მოვამთავრე ყველაფერი, აღარ მინდა აქ ყოფნა, აღარ მინდა ამ მიწაზე სიარული. თფუი. დავღუპეთ ყველაფერი. ჩვენივე ხელით მოვსპეთ და გავანიავეთ. დედა ვუტირეთ.

ცრემლები წამოუვა თედოს, ქალივით ატირდება. იტყოდი, ამაზე უბედური კაცი ამ ქვეყანაზე არ არსებობსო. გეგონება, რაც კი დედამიწის ზურგზე ცოდო-ბრაღი ტრიალებს, თედოს ბრაღი იყო ყველაფერი.

* * *

კნაწაკნუწი გაუდის კბილებში ქვიშას, უფრო სწორად, ბუნკერის მტვერსა გრძნობს თედო. ეს გემო არასოდეს დაავიწყდება, სანამ ცოცხალია, სანამ თვალხილული სამყაროს ბინადარია. მტვერის გემო და ცოცხალი წარმოსახვა. ისეთი ძლიერი წარმოსახვა, ხანდახან სინამდვილე რო ჰგონია და იმ წარმოსახვაში

გამოცხადებულ ადამიანებს ელაპარაკება. ქვესკნელშია თედო. ვეება სარდაფში ლაბირინთებით მიდი-მოდის დერეფნები. ზოგან სინათლეა, ზოგან ჩუდუნი წყვდიადი მეფობს. ზღაპრებში წაეკითხა ქვესკნელის შესახებ. როდესაც მეფის შვილი გაეკიდა ხელმწიფის ვაშლის მომპარავ დევს, დაჭრილი არსება ქვესკნელში ჩაძვრა და მეფის შვილიც თან ჩაჰყვა. ქვესკნელის ცხოვრება იყო იმ ზღაპარში აღწერილი. ბოლოს ფასკუნჯით ამოფრინდა უფლისწული მიწისქვეშა სამყაროდან. როგორც იქნა, ამოაღწია და დაინახა თვალხილული ქვეყანა. ეხლა ზღაპარი არ არის. თურმე მარტო ზღაპრებში არ არსებობს ქვესკნელი. საქართველოშიც ყოფილა და სწორედ თედო აღმოჩნდა. მაღლა გრიალი გააქვს ყველაფერს. აპოკალიფსია მაღლა, ქართული აპოკალიფსია. შვიდრქიანი მხეცი დაძრწის. საყვირების ხმა ისმის, მეორედ მოსვლაა საქართველოში, ცეცხლი უკიდია ყველაფერს, ცოტაც და ნაცარტუტად იქცევა ქალაქი, ცოტაც და ცეცხლის ენა გალოკავს ქართულ ღირსებას. ინგრევა ყველაფერი. ესვრიან, ესვრიან... რა იარაღი აღარ ჰქონიათ ქართველებს, რა იარაღი. ზანზარებს ყველაფერი, ტორტმანებს ქართული მიწა. ამ მიწას თუ ტორტმანი უნდა კიდევ. ამ მიწას თუ ცოდვით დამძიმება უნდა კიდევ. სისხლის სუნი ტრიალებს ირგვლივ. უქმად სხედან ბუნკერში ქართველი მეომრები.

გულხედაკრეფილები სხედან და კბილებს აკრატუნებენ. ნერვები ვეღარ უძლებთ. ზანზარებს შენობა. ჭერიდან ბათქაში ცვივა, მტვრის ბურიანგელი დგას. ახველებთ და იგინებიან. აგინებენ ხან რუსებს, ხან რუსეთუმე ქართველებს.

- ჩაგვხოცავენ.
 - ყველა მტერზე დაუნდობელია ქართველი ქართველისთვის.
 - არ დაგვინდობენ.
 - უნდა გაგაღწიოთ აქედან.
 - რანაირად.
 - რა ვიცი. რაღაც უნდა მოვახერხოთ, თორემ ქათმებივით ჩაგვჟუჟავენ, მე მაგათი.
 - რას ამბობს პრეზიდენტი.
 - აბა, რა ვიცი, რას ამბობს, – იმედგაცრუებული ხმა გაისმა.
 - სანთელი უნთია და ღოცულობს.
 - ეგე, ღოცვა არ გვიშველის, ძმაო, უნდა ურჩიონ, რაღაც უნდა იღონონ. უაზროდ ხო არ ჩავიხოცებით.
- თანდათან ცოტავდება ხალხი ბუნკერში. უყვართ საქართველო, უყვართ პრეზიდენტი, მაგრამ სული უფრო ტკბილია და მიდინა მაღლა ხელებაწეულები პატიების თხოვნით. ეროვნული მთავრობა. ეგეც თქვენი ეროვნული მთავრობა, მოინდომეს თავისუფლება და დამოუკიდებელი ცხოვრება, თავისუფლებას დამსახურება უნდა, ჯერ ეს არ დაგიმსახურებიათ. რო-

ცა დაიმსახურებთ, ბუნკერიც აღარ იარსებებს მერე. თავისუფალ ქვეყანაში ბუნკერისკენ არ უნდა გაგიბოდეს თვალი. ასეა, ასე. ფიქრობს ვილაცა. ეს ადგილიც ისტორიის ნაწილი გახდება. საქართველოს უახლესი ისტორიის ტკივილით სავსე ფურცლები იწერება მტვრით სავსე ბუნკერში. ზანზარებს დევერხანა შენობა. ირყევიან იუნკერების ძვლები. ბათქაში ცვივა ჭერიდან. გეგონება, დედამიწა მშობიარობსო. თავისუფლების და გამარჯვების ცეცხლი თანდათან ნელდება ბუნკერის ბინადართა თვალებში. დაიღალნენ, არადა ორმოცი დღეც არ გასულა, მაგრამ ისე დაიღალნენ, რო ერთი სული აქვთ, ზესკნელიდან კაცი გამოგზავნონ ვილაცა და დაზავება შესთავაზონ. ან რაა დასაზავებელი. ესენი სხედან ეგრე ჭორიკანა დედაკაცებით და მთავრობის ნაბიჯებს ზომავენ, წონიან, სწორად მოიქცა თუ არა მთავრობა, ეს გზა რო აირჩია. ესლა დაფიქრდნენ, ესლა მოეგნენ გონს. სად მოსდევდნენ, რო მოსდევდნენ. ვარდისფრად რო ეჩვენებოდათ ყველაფერი. თავისუფლება რო ფოჩიანი კანფეტები ეგონათ. ეგრე ადვილი არ ყოფილა. მარტო დროშის ფრიალი და „ზვიადი“ „ზვიადის“ ყიჟინა არ იყო საკმარისი. ისინი კი უშენენ და უშენენ. მოაყენეს და მოაყენეს ვეება ქვემეხები. იტყოდი რო უხსენებელი ბუდობდა მიწისქვეშ და ისე უნდა ჩაეკლათ, რო ცხვირიც ვერ ამოეყო.

თედო იჯდა და სიმწრისაგან ლამის თითები დაეჭამა. ვითომ ყველაფერი დამთავრდა? ვითომ ოცნებები დასამარდა? რა ხდება ჩვენს თავს, ეს რა უბედურება დაგვატყდა. ცრემლი აწვებოდა თვალებზე. ბოდმის გორგალი ეცობოდა ყელში. ვილაცის ხელის შეხება იგრძნო. აიხვდა. მკრთალი სინათლე იღვრებოდა კედლიდან. კარგად ვერ გაარჩია სახე.

– წამოხვალ?

ვერ გაიგო თედომ.

– მიხო ვარ, კაცო, რა დაგეძმართა.

თედომ სანთებელა გაჰკრა და ორიოდ ეკირის წინ დამეგობრებული კაცი იცნო.

– კიდეცა კარგადა ვარ, – ჩაიბუტბუტა.

– მივდივართ და თუ წამოხვალ...

– სად მიდიხართ.

– მივდივართ რა. აბა, პრეზიდენტი წასვლას აპირებს და ჩვენ ბუნკერში ხო არ გავაგრძელებთ ცხოვრებას. აზრი აღარა აქვს, ძმაო. დედა გვიტირეს, ხო უყურებ. თუ არ წავიდა, ცოცხალს არავის დატოვებენ. ეგენი ისე არიან გამგელბულები, ქაშუეთი დაუნგრევიათ ტო.

– რა ქაშუეთი, – ყურებმა წივილი დაუწყო.

– ჰო, ეგრე თქვეს ბიჭებმა, ქაშუეთი ააფეთქესო. უდმერთოები არიან.

თედო გამტკნარებული იჯდა და კედელს უაზროდ მიშტერებოდა.

– წამოდი, წამოდი, დამიჯერე, აზრი აღარა აქვს.

– არა, ვერ წამოვალ. – თქვა და ზურგი შეაქცია.

– კაი, როგორც გინდა. უაზროდ მოკვდები და გგონია, რო ისტორიაში შეგიტანენ? ძაან ცდები.

– რა ჯანდაბად მინდა ისტორიაში შესვლა,
– ამოიგმინა თედომ. წარმოიდგინა - ბუნკერიდან აღიოდა, მაღლახელებაწეული, დამარცხებული, განადგურებული და პატიებას სთხოვდა რუსულ ქვეშეხებთან შეხროვილ ქართველებს.

* * *

– შემიშვით, რა.

დაცვის წვერი სასტიკ უარზეა.

თედო მაინც ძაღაობს.

– ნუ გეშინია, თქვენიანი ვარ. მე ბოლომდე აქა ვრჩები.

– აქ ყველა ჩვენიანია. – პასუხობს დაცვის წვერი, თედოზე ორი თავით მაღალი ბრგე კაცი.

– შენ ეგრე გეგონოს რო ყველა თქვენიანია. მაშ რად გარბიან მაღლა.

– რას იზამ, ყველას გმირობას ვერ მოსთხოვ.

– გამიშვი, კაცი არა ხარ? სულ ერთი წუთით შევალ. ვნახავ და მალე გამოვალ.

– პრეზიდენტი შეუძლოდაა.

არაფერი გამოუვიდა. ხელმოცარული გამოუყვა ბუნკერის ნახევრად ბნელ დერეფანს. არ მინდა, ისე მოგვედო ამ დაწყვეტილ ადგილზე, რო ზვიადი ახლოს ვერ ვნახო. მთელი ჩემი ახალგაზრდობა მიტინგებზე გავატარე, ბუნკერამდე მოვედი და ზვიადი ახლოს არ მყავს ნანახი.

* * *

აღბათ მალე დაიწყება ჯვარცმა. აუცილებელი არ იყო, გოლგოთის აღმართი აველო. იქნებ ეს მყრალი, ნახევრად ბნელი ბუნკერი იყო ქართული გოლგოთა, ან იქნებ წინ იყო ყველაფერი. დამძიმებულიყო ჯვარი. ისე დამძიმებულიყო, რო სიარული უჭირდა. წაიფორხილებდა. მუხლები ეკეცებოდა. გამეტებით ურტყამდნენ. მიდიოდა და ვაი იმ სიარულს. წვალება-წვალებით დგამდა ნაბიჯებს. სისხლით მოსარგლულ სხეულს და ვეება ჯვარს ძლივს და ერეოდა.

წინასწარვე იცოდა, რო ეს დღე ელოდა, წინასწარვე იცოდა, რო ეს გზა უნდა გაეგლო. მაინც აირჩია. ეს ჯვარი მისი ასატანი იყო.

კედელს მიშტერებოდა მოწამებორივი აღსასრულის მომლოდინე მზერით, დაფერფლილი თვალებით, დაღლილი, მისავათებული თვალებით.

– მივდივართ, ბატონო ზვიად, მზად არის ყველაფერი.

მზერა მოარიდა დაცვის წვერს. მალევე მოიწმინდა ცრემლი.

უკანასკნელი ღამე დაფერფლილიყო ბუნ-
კერში.

* * *

აქა-იქ ისმის სროლის ხმა. ნათურქალსა
ჰგავს რუსთაველი. სვეტებჩამონგრეული,
ქართველების ხელით ნასროლი რუსული
ქვემეხების ჭურვებით აოხრებული შეეგება
აპნისის დაისდამეს მთავრობის სასახლე.
იტყოდი, მეორედ მოსვლა იყო საქართველოს
დედაქალაქში. გადამწვარ-გადაბუგული
შენობები, ბარიკადებით ჩახერგილი გზები,
ქუჩის პირებში მიტოვებული, ცეცხლის
ლუკმად ქცეული ავტომანქანები. აპნისის
დაისდამეს შესტიროდა კედლებდაცხრილული
ქაშუეთი. ყველაზე ბოლოს თედომ დატოვა
ბუნკერი. პუტჩისტები ყიჟინით ჩაიჭრნენ
მთავრობის სასახლის ვეება სარდაფში. იქ
სადაც სულ რამდენიმე საათის წინ ქვეყნის
მთავრობა, უფრო სწორად, პრეზიდენტი და
მისი მომხრეები იყვნენ თავშეფარებულები.
ყვირილით, სროლა-სროლით დადიოდნენ
ნახევრად ბნელ დერეფნებში. ესროდნენ კედ-
ლებს, საქართველოს ტკივილიანი ისტორიის
მომსწრე კედლებს. პრეზიდენტის და მისი მომ-
ხრეების ჯავრს თითქო კომუნისტების მიერ
აშენებულ კედლებზე იყრიდნენ. ერთი ხანობა
მიყუწდა რუსთაველი. თედო გასცქეროდა მთავ-

რობის სასახლეს და ისეთი შეგრძნება ჰქონდა,
რო ამ ვეება შენობასავით მისი სხეულიც ერ-
თიანად იყო დაცხრილული. იდგა, ხელში ძვე-
ლი მეგაფონი ეჭირა და ცრემლები დაპაღუპით
ჩამოსდიოდა ნატანჯ სახეზე. ისე წავიდა, მა-
ინც ვერ ნახა, ისე გაიყვანა დაცვამ, ახლოს
მისვლა მაინც ვერ შეძლო, შორიდან კი შეაფ-
ლო მზერა, მისი დაფერფლილი თვალები დაი-
ნახა. ერთხელ მაინც მენახა ახლოს. რაღაცის
თქმა უნდოდა თედოს. შეიძლება ვერც კი შეე-
კოწიწებინა სათქმელი, მაგრამ გულში ნადებ
ვარამს მაინც გაუმხედლა. ბოლომდე გვერდში
დგომის სურვილს გაუმჟღავნებდა. ბედი არა
მქონია, არა. თანდათან უფრო გაძლიერდა
ცივი ზამთრის ბინდი, უმთვარო ღამე ჩანდა.
ქართულ აპოკალიფსს დაეფრთხო სადღაც
ღამის მნათობი თითქოს. თვალები დახუჭა
თედომ, გაირინდა. კენესის ხმა ჩაესმა. აქეთ-
იქით მიმოიხედა, ვერავინ დაინახა. ისევ
წაუგდო ყური. ისევ მოესმა. „იქნებ მეჩვენება“, –
გაიფიქრა. გ-დაბუგული სკოლის კედელს
ამოეფარა. დიდხანს აკვირდებოდა, იქნებ
დაჭრილი დარჩა ვინმეო, მაგრამ საბოლოოდ
მაინც ვერავინ დაინახა და მიხვდა, რო
ეჩვენებოდა. წელმოწვევტილივით ძლივს
გადადგა ნაბიჯები. მოდიოდა და მოათრევდა
თავის ძველ მეგაფონს. ერთი ხანობა მისი
გადაგდება იფიქრა, მაგრამ მთელი
ახალგაზრდობა ამ მეგაფონთან ერთად გა-

ეტარებინა მიტინგებზე და დაენანა. ცოცხალ-
მკვდარივით მოუყვებოდა გადამწვარი რუსთა-
ველის ნაპირს და ისევ ჩაესმოდა კენესა. მერე
აქა-იქ კვლავ გაისმა სროლის ხმა. შედგა თე-
დო, მოტრიალდა. სიბნელეში უაზროდ იყურე-
ბოდა, მაგრამ ქაშუეთის გუმბათი მაინც გაარ-
ჩია. ტაძრის სიახლოვეს ისროდნენ. „ესენი ალ-
ბათ ისინი არიან, ვინც გვიან შემოურთდნენ ამ
ოხრებს და ბუნკერში თავშეფარებულ ქართვე-
ლებზე ჯავრი ბოლომდე ვერ იყარეს,” - ფიქ-
რობს თედო. თფუ თქვენი, როგორ უნდა ია-
როთ ქართულ მიწაზე, როგორ უნდა დალიოთ
ქართული წყალი, თქვე არაკაცებო, თქვენა!
მოდიოდა და ვაი იმ სიარულს. ბოლოს
რუსთაველის ჩაბნელებული, გადამწვარი
გამზირი გადაჭრა და დაღმართს დაუყვია...

* * *

- თედო!
- თედოს მანქანის შუქმა წაართვა თვალის-
ჩინი, ხელი აიფარა.
- თედო არა ხარ, კაცო? მადლობა ღმერთს,
რო ცოცხალი დაგინახე.
- თედო ყურადღებას არ აქცევს.
- რა გემართება, მე ვარ, თედო.
- რომელი ხარ? - უფრო ამოგმინვა იყო,
ვიდრე მანქანიდან გადმოსული კაცის მისამარ-
თით დასმული კითხვა.
- მიხო ვარ, დაჭრილი ხო არა ხარ?

თედოს ხმა არ გაუცია. ერთი ხელი სახეზე
აეფარებინა, მეორე ხელით მეგაფონი ჩაებლუჯა.

- მიხო ვარ-მეთქი, საგარეჯოელი. დაჯე
მანქანაში, ჩვენი ბიჭებიც აქ არიან.

- ვინ ჩვენი ბიჭები? - მძიმე-მძიმედ იკითხა
თედომ.

- ჩვენი ბიჭები, ბუნკერში ჩვენ გვერდით
რო იყვნენ.

- თავი დამანებე. ჩვენი ბიჭები აღარ არსე-
ბობენ.

- დაჯექი, შე უბედურო, ყველგან ეგენი არ-
იან მოდებულები, ცოცხალი ვერ გააღწევ.

- არც ესლა ვარ ცოცხალი, - ჩაილაპარაკა
და დაღმართს ბორძიკ-ბორძიკ, ბახუსმორეული-
ვით ჩაუყვია. ჟიგულის ისევ წამოეწია, შეანელა,
მაგრამ მიხოს აღარაფერი უთქვამს. ელვის სი-
სწრაფით მოართხო თავქვეზე მანქანა.

* * *

- აღარ ახვიდე, აღარ ახვიდე, დამიჯერე,
მაგათთან ხუმრობა არ შეიძლება.

- მერედა ვინ ხუმრობს. სახუმართოა მაქვს
საქმე?

- დამიჯერე რასაც გეუბნები. ვიცი მე მა-
გათი ამბავი. ან დაგიტერენ და ჩაგიყვანენ იქა.
მტერი რო მტერია, იმასაც არ ვუსურვებ იქ
ყოფნას. თაზო ხო ჰყავდათ დაჭერილი, გეგეს
თაზო. ისეთი რაღაცეები მოყვა, ისეთი რაღა-
ცეები. ჯოჯოხეთი გადაატანინეს. დღესაც ვერ

არი თავის ჭკუაზე კაცი. ან კიდევ... ჯვარი გწერია, კაცი. გესვრიან და გაგაგორებენ. მაგათვის ადამიანის სიკვდილი რა არი.

თედოს არიგებდა რობე. რობე თედოს მეზობელი იყო. მაგრამ რაც რუსებმა პატარა ლიანის ხეობის სოფლები მიიტაცეს და თავიანთი საზღვარი, ვითომ სამხრეთ ოსეთის საზღვარი, თანდათან ქვემოთ-ქვემოთ ჩამოსწიეს, თედოს სოფლის ერთი ნაწილი საზღვარს იქით მოექცა. სულ რამდენიმე სახლი იდგა, თედოს საცხოვრებლის გარდა კიდევ ოთხიოდე კომლი იყო, მაგრამ ყველამ გუდა-ნაბადი აიკრა, თედოს გარდა. მარტოხელა თედოლა დარჩა. დიდხანს ეხვეწა მეზობლებს, მაგრამ ვერაფერს გახდა. ღამდამოხმით ხან რუსი მესაზღვრეები ჩამოდიან, ხან კიდევ მთერალი ოსები გამოეპარებიან რუს ჯარისკაცებს ქართველების დასაწიოკებლად. ვინ არი ჩვენი პატრონი, ცოლ-შვილი რო გაგვიუბედურონ, სოფლის სიყვარული გვიშველისო? დაცარიებულ უბანში მარტო თედო დარჩა, რომელსაც უკვე სიბერე მორეოდა და ეგრე ბედგაუხსნელად შეგებებოდა სიტარმაგეს. ორიოდე წელი იყო, რაც მოხუცი დედა მშობელი მიწისთვის მიეპარებინა. დარჩა ეგრე ოთხ კედელშუა. იდგა და თავის თავს ელაპარაკებოდა. თავის თავს თვითონ ამშვილებდა. წავლენ, დედა ეტირებათ, იმ ხალხის ცოდვა არ მოასვენებთ, საკუთარ მიწაზე დევ-

ნილებად რო გადააქციეს. მოვა დრო და ყველას ყველაფერი მოეკითხება.

– ხო დამიჯერებ? – ეკითხება რობე.

– რაზე?

თეთრი უღვაში გაყვითლებია უხარისხო თამბაქოს წვეთ და მენხერი კბილები მოუჩანს თედოს.

– წასვლაზე რო გითხარი, რუსების ბაზასთან ნულარ ახვალ.

– გეცოდები? – ჩაეცინა თედოს, – რა დიდი შესაცოდი მე ვარ. სანამ ეგენი აქა ჰყრიან, რა მომასვენებს ჰა, მე მაგათი დედა ვატირე. მთელი ჩემი ახალგაზრდობა მიტინგებზე იმიტომ გავატარე, იმიტომ გავკიოდი და მოუკიდებლობა დამოუკიდებლობა-მეთქი, რო ეხლა ამ დღეში ვყოფილიყავი? სიკვდილი მირჩენია ასეთ ცხოვრებას. აბა გახედე. – ხელი გაიშვირა ქოჩორა მთისკენ. აიმ ნასოფლარებს რო ყოველწუთს უყურებ კაცი, რა ჭკუაზე იდგება ჰა, გული მაქ გასიებული, ღამის გამომასკდეს ბოდმისგან.

– შენ რას უშველი მერე.

– ვუშველი, ვუშველი. – ჩაილაპარაკა თედომ, – თუ არ ვუშველი, ჩემს გულის ჭიას მაინც მოვიკლავ. ახია ჩვენზე, ახი. რუსული ქვემეხებით დავანგრეთ თბილისი, რუსული გეგმით მოვსავეთ ჩვენი მომავალი. რუსული გეგმით გავაქციეთ პრეზიდენტი და აგე, გახედე ეხლა. როგორ უნდა გაგიდლოს გულმა, თუ

გაქვს გული საერთოდ. ვიღაცისთვის ეს შეიძლება არც არაფერია, მაგრამ თედოსთვის ეგრე არ არის.

იტყოდი, მართლა აქვს იმის იმედი, რო ამდენი შეძახილებით ქართულ მიწაზე მოკალათებულ მტერს რამეს შეაგნებინებს და ფეხს ამოაკვეთინებსო. ვერ ისვენებდა. რუსებს სამხედრო ბაზის მშენებლობა დაეწყოთ თედოს ვენახის თავზე. თითქო თედოს ჯიბრზე აკეთებდნენ. მაინცადამაინც ის ადგილი, ცხონებული გიგუცას ჩაყრილი ვენახის თავში. იმოდენა ტრიალ მინდორზე ეს ადგილი მოზომეს რუსებმა. მოაყენეს ციცხვიანი ტრაქტორები და ისე გულმოდგინედ დაიწყეს სამხედრო ბაზის აშენება, გეგონება მამაპაპურ ადგილზე იყვნენ.

თედო იღბა და ღამის თითები დაეჭამა სიმწრით. რაღა გაეკეთებინა, აღარ იცოდა. ვისთვის მიემართა, ვისთვის შეეჩვიდა. ხვდებოდა, რო რუსებისთვის წინააღმდეგობის გამწევი არავინ იყო. ესენი რო აქ სამხედრო ბაზას ააშენებენ, აქედამ როდისღა წაეთრევიან კაცო, როდისღა. ვინღა ამოაკვეთინებს ამ უჯიშოებს ფეხსა. ოხ, მე ამათი.

* * *

– დაუყოვნებლივ გაიყვანეთ ჯარი აქედან, საქართველო არასოდეს შეურიგდება საკუთარი ტერიტორიების ოკუპაციას. კრემლი ვერასოდეს მიაღწევს თავის საწადელს. ოკუპანტე-

ბო წაააადით, წაააადით, წაააადით! მოგიწოდებთ დაუყოვნებლივ შეწყვიტოთ ბაზის მშენებლობა. ისტორიული სამართლიანობა სულ ერთია მაინც აღდგება. თქვენ ხართ მოძალადეები, ოკუპანტები, საქართველოს ამომგდებები, არ შეგრჩებათ ჩვენი ბიჭების სისხლი, მაგნაირები გვინახავს? მაგრამ გაგვიძლია და ამასაც გაუძლებთ. ქართველი ხალხი სანაგვეზე მოგისვრით. თქვენი ბაზის ადგილზე სიმინდი დაითესება. აი, ნახავთ თუ არა. მარტოდმარტო დგას თედო გიგუცას ვენახის ბოლოში. თავისი ძველი მეგაფონი მოუმარჯვია და ხან ქართულად ლანძღავს მავთულხლართის იქით მყოფ რუს სამხედროებს, ხან რუსულად. ეს გზა აირჩია. ამ გზით გამოხატავს თავის სათქმელს. რას მოუტანს ეს გზა? არც არაფერს. რუსს რაც გინდა უთხარი, როგორც გინდა მიმართე... თედოს მიტინგი რას უშველის. ეს, ალბათ, თედომაც იცის, მაგრამ აქ რო ამოვა, რუსების პირისპირ რო დადგება თავისი ძველისძველი ნამიტინგარ-ნაფრონტალი მეგაფონით, ცოტა ბოღმა უნელდება, ცოტა მშვიდდება. მოსვენებას არ მივცემ, სისხლი უნდა გაეუშრო, – ფიქრობს თედო. გიგუცას ვენახთან მაგათ ბაზას რა უნდა, მაგათ ისიც შერჩეთ, რაც წავგართვეს. ერთხელაც იქნება, რაღაც უბედურებას მოგიტანს ეგ შენი ახირება, ატეხილსა მოსტეხიო და შენც ეგრე მოგივა.

დაანებე თავი შვილოსა, საცა ქვეყანა, იქაც შენა, – ეუბნებიან, არ ეყურება.

„საცა ქვეყანა, იქაც მე, საცა ქვეყანა, იქაც მე...“ თუ ქვეყანა დამუნჯდა, შენც უნდა დამუნჯდე, თედო, თუ ქვეყანამ სინდის-ნამუსი მიივიწყა, მაშინ შენც უნდა დახუჭო რაღაც-რადაცეპზე თვალი, თუ ქვეყანა წავიდა ჯანდაბაში, შენც უნდა წახვიდე“, თორემ ხო უყურებ!

მაინც არ ისვენებს. ოთხმოცდაათიანი წლებიდან რაც მიტინგებზე არ ყოფილა, თითქო ერთიანად მოაწვა სათქმელი. რამდენი წელი გავიდა იმ აბუდითი პუტჩის მერე? ითვლის, ოცი წელია, ოცი. ოცი წელია დაჩლუნგებული ვგლივარ სახლში.

რუსის მესაზღვრეების აფხარკა ძაღლები აწყდებიან ღობეს. მესაზღვრეებიც იქვე არიან. ავტომატებით დააბოტებენ მავთულხლართს იქით, სადაც უკვე დაუმთავრებიათ სამხედრო ყაზარმა და კიდევ რამდენიმე შენობა, მათ შორის სათვალთვალო კოშკი. საიდანაც ხელის გულზეა თედოს სოფელი. ძაღლების ყეფა-ღრენაში არც ისმის ხეირიანად მეგაფონით გაძლიერებული თედოს ხმა, მაგრამ ამას დიდი მნიშვნელობა არ აქვს. თედო მაინც აგრძელებს თავის საქმეს – ხან ქართულად, ხანაც რუსულად. როგორც გამოსდის, როგორც ახერხებს. სხვა რა შეუძლია. ეს არის მისი სიძულვილის გამოხატულება დამპყრობლის მიმართ.

– ვინ არის?

– ისევ ის გიჟია.

– ერთი-ორი გაუტკაცუნე.

– აზრი არა აქვს. ვცადე, მაგრამ უფრო უარესად იქცევა. ჩვენ წასვლას ითხოვს დაჟინებით, – ხითხითებს ვალოდია.

– დღეს ცოტა დაგვიანებულია და ხვალ ვიფიქროთ ამაზე, – ელიმება ჟენიას. ძაღლებმა ლამის გაანგრიონ სამხედრო ბაზის ღობე.

– წადით, უჯიშოებო, ოკუპანტებო, მოუსვით აქედან, სულერთია, მაინც არ მოგასვენებთ, სულერთია, მაინც არ შევჭამ თქვენს ჯავრს. – გიგუცას ვენახიდან ყვირის თედო. პაპისეულ ვენახში დგას და იქიდან ლანძღავს მტრის ჯარისკაცებს. იმ ვენახში დიდი გული აქვს თედოს. სიმინდს დაეთესავთ მაგ ადგილზე, სიმინდსა, აი, ნახავთ თუ არა.

* * *

რობე გამორბის გულგახეთქილი. ნერწყვი უშრება, სუნთქვა უჭირს და უხმოდ მოსდის ქრისტეშობისთვის სუსხით შეციებულ სახეზე ცრემლები. სოფელი თითქო დაიცალა, თუ რა არის, კაცო, სად არის ხალხი?

– ვაიმე დედა. – ყვირის რობე, რას ყვირის, თვითონაც არ იცის. ყვირის უმისამართოდ, უნდა, რომ მთელი სოფელი ერთ ადგილზე მოგროვდეს.

მერე ვიღაცა შეამჩნევს დაფეთებულ ბიჭს და შეეკითხება: რა ხდება, რა გაგიჟებული მო-ზვერივით დარბიხარ, თქვი, კაცო, რა მოხდა. გეგონება ენა გადაეყლაპაო. მარტო ტირის და ხმას ვეღარ იღებს. ბოლოს შეიტყობენ, რომ რუსმა მესაზღვრეებმა თედო მოკლეს. მერე გა-მოვიდა ხალხი. ახალმა ამბავმა მოაგროვა სო-ფელი. რა ძალა ადგა იმ საცოდავს, რა ძალა ადგა. რუსეთს ეგ გაატრიალებდა? ჯიუტი კაცი იყო, ჯიუტი.

– ჯიუტიც იყო და ცოტა უსტვენდა კიდეც. თორემ აბა ეს ნორმალური საქციელია, კაცო?

– გაუფრთხილებიათ ერთი-ორჯერ, მაგრამ აბა თედოს გაფრთხილება მაინც თედო გაამტყუნა სოფელმა.

* * *

სანამ სული ამოუვიდოდა და ტანჯვის წუ-თისოფელს სამუდამოდ დატოვებდა, გიგუცას ვენახის ბოლოში ეგდო თედო. სისხლისაგან იცლებოდა და თანდათან ბინდი ეკვროდა თვალებზე. მისი განუყრელი მეგაფონიც იქვე ეგდო თედოს ფეხებთან, თითქო მასაც პატრონთან ერთად დაესრულებინა წუთისოფე-ლი. ბევრი მიტინგი ახსოვდა, ბევრი ტაში, ბე-ერი ყიჟინა. ბედისწერამ ასეთი დასასრული არ-გუნა ორივეს. თუმცა თედო ბედნიერი კვდე-ბოდა. სიკვდილსაც ახლავს ზოგჯერ ბედნიე-რების შეგრძნება.

„ბუნკერში სიკვდილს ასეთი აღსასრული მერჩივნა“.

2012 წელი, 18 ქრისტეშობისთვისა
ავსტრია, ვენა

სოფია, ფრანც იოსების ხმალი და თაიგული სოფიასათვის

დედას გეფიცები შემიყვარდი.

არაფერს მეუბნება, იმიტომ რო არაფერი
ესმის.

მიყურებს გაოცებული და შემოდგომის მზის
სინათლეს აფრქვევს თვალებიდან. ერთად არ-
ის შერეული თან შუქი მზიდან ამოფრქვეული,
თან სევდა, ისეთი... მისი სევდა ისეთ განცდას
მიჩენს, ლამის სადმე მოვძებნო ადგილი, და-
ვჯდე და წერას შევუდგე. წერას შევუდგე სიყ-
ვარულზე. და ვწერო რაღაცები. სულ ერთია,
მთავარია, როგორც გულადულებული ადამიანი
იოხებს ხოლმე გულს ტირილით, ბოდმას
ცრემლით რო წარეცხავს. მეც ეგრე
მოვიოხებდი, ოღონდ არა ცრემლით, არამედ
განცდების ქაღალდზე გადატანით.
რაღაცნაირად შემოიჭრა ეს გოგო, თითქო
სულში შემოყო თავი. თავისი ეშხიანი მზერით
მოათვაღმზერა სულის გამჭვირვალე კედლები.

მართლა მიყვარხარ.

– ვოჩ.

– არ მინდა რო სხვა ენით ვუთხრა, ქარ-
თულად ყველაზე უფრო კარგად ჟღერს „მიყ-
ვარხარ.“ ის კიდევ მიყურებს დაბნეული თვა-
ლებით. კარგს რას უნდა მოელოდეს ჩემგან. მე
ვგონივარ ვიღაც ფულის ტომარა ბიზნესმენი,
რომელსაც შეუძლია ყველაფრის ყიდვა. ჰო,

ყველაფრის. სოფია მიყურებს იჭენეულად. მე
კიდევ... რა ვუთხრა.

ვეება ჭაღებით განათებულ დარბაზში თეთრ
მაგიდებს უსხედან საზეიმო სამოსში გამოკვან-
თული ადამიანები. მარმარილოს რძისფერი კე-
დლები ირეკლავენ ბროლის ჭაღების სინათ-
ლეს. ფრანგულ ღვინოს წრუპავენ მაღალფე-
ხებიანი ტანწერწეტა ჭიქებიდან. პატარა მსოფ-
ლია ფრანც იოსების დარბაზში შეკრებილი.
დედამიწის ყველა კუთხიდან არიან ჩამოსული.
სიტყვით გამოდის ავსტრიის პრინცი. ყოველ
შემთხვევაში, ასე გამოაცხადა წითელსმოკინგი-
ანმა წამყვანმა, შეიძლება, არც არის პრინცი
და ჩვენ ასე გვეუბნება. აჯილდოებენ დედამი-
წის სხვადასხვა კუთხიდან ჩამოსულ სოვდაგ-
რებს, ანუ ბიზნესმენებს. მე პაპაჩემის სიტყვე-
ბით მოვიხსენიებ მათაც და ჩემს თავსაც. ცხო-
ნებული გიგა სოვდაგრებს, უფრო სწორად კი
სონდაგრებს ეძახდა დიდვაჭრებს, ვისაც ვაჭ-
რობით ბევრი ფული ჰქონდა ნაშოენი, თვითონ
ერთი ჯიბეგაფხეკილი გლეხი, რომელსაც გა-
ჭირვების მეტი არაფერი აჩვენა ცხოვრებამ. ამ
სოვდაგრების გვერდით ვარ და ჩემს თავს
ვეუბნები: წამოახედა ეხლა ცხონებული და
დაანახვა ჩემი თავი, ჰა რა იქნება, როგორი მა-
მაძაღლია ცხოვრება. აღარ დავიწყებ იმის მო-
ყოლას, როგორ ვიშოვე ბევრი ფული. აირია,
დაირია ცხოვრება და ვიშოვე. ფულმა დამე-
გობრება იცის ადამინთან, თუ ერთი დაატყო,

რო კარგ მეგობრობას უწევ, აღარ განებებს თავს. თუ მოგიძულა, მორჩა. როგორი იღბლიანიც არ უნდა იყო, აზრი არა აქვს. ერთი სიტყვით, აჯილდოებენ მდიდარ სოვდაგრებს. მეც მაჯილდოებენ. როგორც კი პრინცმა მისასალმებელი სიტყვა დაამთავრა, სცენის დაბლა მყოფმა ორკესტრმაც ააკვნესა შტრაუსის მელოდია. შტრაუსი, შტრაუსი. გაინაბა დარბაზი. გაინაბა ელიტარული საზოგადოება, რომელმაც შეიძლება არც იცის შტრაუსის შესახებ, მხოლოდ გაუგია მისი სახელი და გვარი და იფერებს. შტრაუსს უსმენენ და ტკბებიან. სინამდვილეში შტრაუსის მუსიკის აზრზე არ არიან. მერე იღება ფრანც იოსების დარბაზის ვეება ოქროსფერი კარი, რომელიც თვალისმომჭრელად ირეკლავს უძვირფასესი ბროლის ჭალების სინათლეს და შემოდინ შავ ფრაკებში გამოკვანთული მამაკაცები, რომელთაც ხელჩაკიდებული თეთრი, საპატარძლო კაბებით შემოსილი მეწყვილე ქალბატონები შემოჰყავთ. იწყება ვალსი. დარბაზი სულგანაბულია. მე ისევ მიმტანს ვაკვირდები. იქნება ასე ოციოდე წლის თხელი, სიფრიფანა, ღია ხორბლისფერი პირისახის გოგო, მოკლედ შეჭრილი ქერა თმით და როგორც გითხარით, საოცარ შუქს აფრქევს თაფლისფერი თვალებიდან. დადის მაგიდებს შორის. ხან თეფშებს უცვლის სოვდაგრებს და მათ ცოლებს, ხან ფრანგული ღვინის ბოთლებს ალაგებს. სცენისკენ გაეპა-

რება მზერა ზოგჯერ. რას ფიქრობს, ამას ვინ გაიგებს. მაგიდებიდან ისმის ხანდახან ხორხოცი, მდიდარი ქალების ხორხოცი. მთელ დარბაზს წამყვანიან, პრინციან, მოცეკვავეებიან, სოვდაგრებიან, ორკესტრიანად აიწონის ამ სიფრიფანა გოგოს მზერა. მისი სევდა მირჩევნია ამ საზოგადოების ღაღ, მხიარულ განწყობას. საიდან მოვიდა, საიდან გაჩნდა. ჩემს მაგიდაზე ათიოდე ადამიანი ზის (ჩემიანად), მიღიმის ვიღაც შუააზიელი ვარდისფერშლიაპიანი ქალბატონი, ფერუმარილით რომ დაუმაღავს წლები და მალ-მალე აჩენს ფაიფურის მწყობრად ჩარიგებულ კბილებს. მეც ვუღიმი. ასეთია ამ მაგიდის ვალდებულება. მიმტანი უახლოვდება ჩვენს მაგიდას.

– ღვინო გნებათ? – მომწვანო ოქროსფერთიკეტიან ბოთლში ჯერ ისევ დგას ღვინო.

მე თავი დავუქნიე და ვიდრე მიმტანი გაეცლებოდა ჩვენს მაგიდას, ჭიქა შევაგსე.

– რა გქვიათ, გოგონა?

ჯერ დაიბნა. არ იცოდა რა გაეკეთებინა. ალბათ იფიქრა, რატომ აინტერესებს ჩემი სახელიო. ეჭვიანი მზერა გაუერთა თვალებში. ვეგონე, ალბათ, ვიღაც თავხედი მდიდარი, რომელსაც ყველაფრის ყიდვა შეუძლია, იმდენი ფული აქვს.

– თქვენ გაგიმარჯოთ. – დავლოცე და ჩაეღიმა.

– მაინც არ მეუბნებით თქვენს სახელს.

არაფერი უთქვამს. დაცარიელებული ბოთ-
ლი აიღო და წავიდა. თვალი გავაყოლე. ბავშ-
ვობის მერე არ მქონია ასეთი შეგრძნება. მინ-
დოდა, რო სულ ამ არსებისთვის მეცქირა
მთელი საღამო. შუაზიელი ქალბატონი კი სა-
ცეკვაოდ მეპატიუებოდა. მერე ჩემგან ზრდილო-
ბიანი უარი მიიღო. ვუთხარი, რომ არასოდეს
მიცეკვია ცხოვრებაში. ადგა და ვიღაც შუა
ხნის კაცი იპოვა, დაბალი, ჩაგვერა კაცი,
რომელსაც გულმოდგინედ მიეხსნა ქათქათა
ფერანგზე შავი პეპელა.

„რა ჰქვია ნეტა?“ – ვეკითხებოდი ჩემს თავს.
ხუთიოდე წუთში გამოჩნდა, ღვინო მომიტანა.
თვალი თვალში გავუყარე, მზერა ამარიდა და
უცხად მოსცილდა ჩემს მაგიდას.

* * *

როდესაც ადამიანი სიყვარულზე ფიქრობს,
მგონია, რო დრო ჩერდება და მიწიერი არსება
სხვა განზომილების მკვიდრი ხდება. როდესაც
ადამიანი სიყვარულზე ფიქრობს, თითქო მოკე-
დავი აღარ არის და სხვაგან მიდის, სხვა სამ-
ყაროში, სადაც ყველა უკვდავია. რამდენჯერ
შეიძლება იყოს ადამიანი შეყვარებული? ჰა, ჰა,
ჰა, როგორ შეიძლება დათვალო. მე სულ შეყ-
ვარებული ვარ, სულ, სულ და ამით ვარ ბედ-
ნიერი, ეს მიქარვებს ამ დამყაყებული წუთი-
სოფლისაგან მოყენებულ ტკივილებს, თუ რა
ვიცი, იარებს? რაც გინდა დაარქვი. მე სულ

მიყვარს – ხან ვინ და და ხან ვინ და ამით
ვგრძნობ, რო ვიღაცის მიერ დამკვიდრებული
ნათქვამი, თუ რა ვიცი მე, თითქო სიყვარული
მხოლოდ ერთხელ ეწვევა ადამიანსო, სულ
ტყუილი მგონია. ტყუილი, რადგან საკუთარ
თავზე მაქვს გამოცდილი, როდესაც ვინმე შემ-
ყვარებია, ასე მგონებია, რო ეს არის და ესა,
მორჩა, დამთავრდა ყველაფერი, სამყარო
გაჩერდა, დრო გაჩერდა, მეტი ვინდა უნდა
შემიყვარდეს-მეთქი. სიყვარულით ავისილა ეს
ჩემი სხეულ-ჭურჭელი. მერე გასულა დრო და
თანდათან გადაუვლია, ტკივილს გადაუვლია
და მიუყნებულა. სიყვარული ტკივილივით არის
და ტკივილი ერთხელ არ არსებობს, ადამიანი
სანამ ცოცხალია სულ ტკივილები სტანჯავს
და ესეა სიყვარულიც. სანამ ცოცხალი ხარ,
მანამ ტკივილივით გაწუხებს, გტანჯავს და
მაინც ბედნიერი ხარ. სოფია, სოფია, სოფია.
დაწმენდილი, ვნებებჩამცხრალი ზღვა უწევს
თვალებში სოფიას და კაცმა არ იცის, როდის
დაიწყება მიქცევა ან მოქცევა. როდის
გახელდება, როდის აბორგდება ეს
უზარმაზარი სტიქიონი, ამ პატარა გოგოს
თვალებში რო ჩატეულა და დამატყვევა ეს
ამოდენა კაცი, ბიზნესმენი კაცი, უფრო
სწორად, სოფდაგარი, როგორც პაპაჩემი
იტყოდა, ცხონებული, სულნათელი, სამარეთბი-
ლი. სამარეთბილი რადააო, მეტყვიოთ. კაი კაც-
ბისთვის სამარე თბილია თურმე, ესეც იმის

გამონათქვამია, იმ დალოცვილის. მე კიდევ სოვდაგარი გავხდი და როცა ავდივარ ჰაბსბურგების სასახლეში, ვფიქრობ ჩემთვის, რას ეღირსე სოლოს შვილიშვილო – მეოქი. თუმცა, პაპაჩემს როგორი ხალხიც არ უყვარდა, მდიდრები, ფულიანები, გაქსულები, ზუსტად ისეთი გამოვედი. თავიდანაც ხო ვოქეი, ფული ბევრი ვიშოვე, საიდან, აბა რა თქვენი საქმეა, ცხოვრების მდინარებამ შემავლო ფულიან ხალხში და გავმდიდრდი. ფულმა თავისუფლება მაჩუქა და აგე, სად აღმოვჩნდი. ვარ და შემომნატრის ხალხი. ფულის გროვა კაცი ვზივარ უზარმაზარი ჭადებით გაჩახჩახებულ დარბაზში და ვტრიპაჩობ, ვტანტრახებ ჩემთვის.

გამოდის ვიღაც წითელფრაკიანი კაცი, ორდენებით დაზნეპია მკერდი. რა ორდენებია, აბა რა ჯანდაბა ვიცი, მაგრამ ამას რა მნიშვნელობა აქვს. დაიწყო აუქციონი. იყიდება ფრანც იოსების ხმალი. ატრიალებს ამ ხმალს წითელფრაკიანი, ყელზე ოქროსფერპეპელა-წაჭერილი და ყვება ამ ხმლის ისტორიას. ფრანც იოსები... კი გამიგია, რა თქმა უნდა, ისტორია მიყვარდა. მისი ხმალი... ატრიალებს ორდესულს. საწყისი ფასი. ხუთასი, შუაგულ დარბაზიდან აიშვირა ვიღაცამ ხელი, ხუთასი ერთი, მოვწრუპე ფრანგული ღვინო, რომელმაც გამახსენა პაპაჩემის ჩინურ-გორული, პირსა

შუშხავდა, არომატსაც არა უშავდა, მაგრამ პაპაჩემის ღვინოს როგორ შეედრებოდა.

ისიც იქ არის, აუქციონი მას აბა რაში უნდა აინტერესებდეს. ჰო, აბა სად მიმტანი, გაჭირვებული გოგო, რომელიც კაპიკებზე მუშაობს და კაცმა არ იცის, მის გულში რა ცეცხლი ტრიალებს და სად კიდევ აუქციონი, ფრანც იოსების ხმალი. მე მისკენ გამიბრის თვალი. რა გოგოა ეს დალოცვილი. ეშხიანი, სახემზიანი, თვალზღვიანი, აღვასხეულა. შენ გენაცვალე. ამ ჭუჭყიან დარბაზში რა უნდა ამ არსებას. ქერუბიმით დაჰქრის და მიაქვს თეფშები, ბოთლები, ხორხოცში, ხმაურში, ჭუჭყში, ფულის სუნში, თფუი. სოფია, სოფია, ვჩურჩულებ და ვგრძნობ, რო მიყვარს. ხუთასი ორი, კიდევ ვიღაცამ აიშვირა ხელი. რაღაცით მინდა, იმ გოგოს ყურადღება მივიპყრო, რა ტუტუცი ვარ, როდის იყო, რო ხმლის ყიდვით ასეთი ანგელოზით გოგოს გულის დატყვევება შეიძლებოდა. ათასი – ავწიე ხელი, არც მოუხედავს, ვიღაცამაც ასწია, მერე კიდევ ვიღაცამაც. კიდევ ავწიე – ათას ხუთასი, კიდევ ასწიეს, არც ამჯერად მოუხედავს, სხვებმაც ასწიეს. ორი ათასი, სამი ათასი – არ იხედება, ღვინოს ეზიდება, ამ მუცელამოუყორავ ხალხს ემსახურება. ხუთი ათასი – არ მოუხედავს. გაყიდულია, – მიხმობს წითელფრაკიანი და მაჩვენებს ხმალს. ვაკვირდები, თითქო მსოფლიოს ყველა

დამპყრობლის ხმალი მქონდეს სახლში და ესღა დამრჩა. გადავატრიალე, გადმოვატრიალე, ის მაინც არ იყურება, არ აინტერესებს არც აუქციონი, არც ჩვენი ფული. მას თავისი სამყარო აქვს, თავისი პატარა საქმე აინტერესებს. ხვალ დილით მოსამსახურის ხელფასს გადაუხდიან და კმაყოფილი დარჩება თავისი ნაოფლარით. ვატრიალებ ხელში ხმალს და წითელფრაკიანი საუბრობს იმაზე, თუ რამხელა რელიკვია ჩავიგდე ხელში. ფრანც იოსები ბორგავს საფლაფში... ვის ჩაუვარდა ბრძოლებში გამოწოთობილი ორღესული ფოლადი. რა არის ეს ცხოვრება, ამის დედა ვატირე პა, ფიქრობს ფრანც იოსები. ავსტრიის იმპერატორის ხმალი ვიღაც უბირმა სოფდაგარმა იყიდა. აი, ეს არის ცხოვრება, ძმაო. გინდა მეფე იყავ, გინდა ვეზირი. ერთ მშვენიერ დღეს შეიძლება ამოგთხარონ და ძვლებიც აუქციონზე გაყიდონ და ვინ იყიდის კიდე, ღმერთმა უწყის. შემომციცინებს დარბაზი. ზოგი ხმალს აკვირდება, ზოგი მე. დიდი შეხედული მე არ ვარ, მაგრამ მოვწონვარ ყველას. შეხედულებას ფარავს აუქციონზე გამოჩენილი ჩემი სიყოფადე, უფრო სწორად, ჩემი ფული. მივდივარ ჩემი მაგიდისკენ და მიმაქვს შუა საუკუნეების რაინდივით ეს ჩემი ხმალი. თან მომდევს ფრანც იოსების აჩრდილი. სად მივაქვს რო მივაქვს, ვინ მოგცა მაგის უფლება, ეს ხმალი დაწვევლილია, დაწვევლილი. აბა

ესენი გიუები კი არ არიან, რო ყიდიან. არ ვაქცევ ვურადლებას. ისედაც დაწვევლილი ვარ და ფრანც იოსების წყევლამ რა უნდა მიყოს. მივუჯექი ჩემს მაგიდას. ტაშით შემეგებნენ მეინახენი. მერე სათითაოდ გასინჯეს ჩემი აუქციონის ნადავლი. შეაქვს. ნეტა რა ჯანდაბა იცოდნენ, ან ფრანც იოსები ვინ იყო, ან კიდე ეს ხმალი რა ღირებულებისაა. ისიც გამოჩნდა. ხელი დავუქნიე. ღვინო შევაგვსე თვალის დახამხამებაში. ახლოს მოვიდა თუ არა, ფეხზე წამოვდექი და ვადღეგრძელე, ამ ჩემი დამტვრეული ინგლისურით როგორც მოვახერხე. ვუთხარი, რო მსოფლიო მქონდა შემოვლილი და მასზე ღამაზი ქალი არსად მენახა. მცირე ხანს შეყოვნდა და სიტყვები დამთავრებული არ მქონდა, შევლივით გასხლტა. ალბათ დიდხანს გაჩერების უფლებაც არ ჰქონდა მაგიდასთან. შეშლილია, შეშლილია მსოფლიო, გადარეულია ხალხი. ოცდამეერთე საუკუნე. თფუი. წითელფრაკიანი ისევ გამოჩნდა სცენაზე. ხელთ უპყრია ვეება თაიგული, ვარდები: თეთრი, წითელი, ალისფერი, შავი. თაიგული ისე ჩანს შორიდან, თითქო ვარსკვლავები დაწვევია ვიღაცამ და თაიგული შეკრა. წარმოვიდგინე, რო ცაში ვიყავი, ვიღაც უჩინარი მიჭერდა ხელით, რო დედამიწაზე არ მომეძინა ზღართანი და სათითაოდ ვაგროვებდი ვარსკვლავებს, რო თაიგული შემეკრა. მერე ჩამომსვა იმ უჩინარმა მიწაზე და ამ დარბაზში აღმოვჩნდი, სცენაზე

და სოფიასთვის უნდა მიმერთმია ვარდების თაიგული. საწყისი ფასი ათასი, რა ამბავია ათასი, ხმალი არ დაუფასებიათ ამდენი, ყვაილია ბოლობოლო და მეტიმეტი ერთი ან ორი კვირა გაძლოს. მერე დატკნება და სანაგვეში უნდა ჩაუძახო – ფიქრობენ დარბაზში. დამტკნარი სილამაზე ნაგვის ურნაში. ხმალი კედელზე, ხალიჩაზე, სახლში შემოსულ ყველა სტუმარს უნდა აუხსნა და მოუყვე, ვისი ხმალია, სად შეიძინე, ვარდების თაიგული დავიწყებუდიც იქნება, ნაგვის ურნიდან მოხედება ქალაქის ნაგავსაყრელზე და მერე ცეცხლის ლუკმა გახდება გამხმარი ყვაილები ან ნეშომპაღად გადაიქცევა ნაგვის ჩასირისტებულ გროვაში. ძვირს აფასებს წითელფრაკიანი და დარბაზში ხელს არავინ წევს. შეიძლება გასაყიდიც დარჩეს და აქვე დატკნეს, ამ დარბაზშივე. ათასი, საწყისი ფასი. ავიწიე ხელი და გაინაბა დარბაზი. მოლოდინი აქვთ, რო ვიღაცა მაინც გამიწევს მეტოქეობას. არავინ იმეტებს ყვაილებში ფულს. ამ დროს ის შევაშინე, მისჩერებია სცენას, წითელფრაკიანის ხელში მოქცეულ ვარდებს. გაყიდულია – გამოაცხადა წამყვანმა და მიმიხმო სცენაზე. ის ისევ თაიგულს მიშტერებია და ალბათ ფიქრობს, რაში სჭირდება ამ ჩაქცეულ მილიონერს ყვაილები. ან კიდევ ვარდები ეცოდება, რომლებიც მე ვიყიდე და ისეთი კაცის ხელში ჩავარდა, რომელმაც ფულის

მეტი არაფერი იცის და მისთვის ვარდსაც ფულის სუნი ასდის.

მომაჩეხა მიკროფონი წითელფრაკიანმა. მეც დავიწყე, რა თქმა უნდა, ჩემი საყველწურო ინგლისურით. სცენასთან ვთხოვ ადამიანს, რომლის სილამაზესთან ამ ვარდების თაიგულის ეშხი არაფერია. სოფიას ხელი ავუწიე, გავუღიმე და ჩემთან მოუხმე. არ განძრეულა, იდგა და მოულოდნელობისაგან რა გაეკეთებინა არ იცოდა. ტუჩებს იკვნეტდა. მე ვიდექი და ველოდი, მაგრამ ის მაინც არ იცვლიდა ფეხს.

ბოლოს მიკროფონი ისევ წამყვანს მივაჩეხე და სოფიასკენ გავემართე. გავემართე თამამად, ფრანგული ღვინით შეპერანგებული. მივედი ისე, თითქო ხელი უნდა მეთხოვა. მივედი და თაიგული გავუწოდე. სხეული უთრთოდა დაბნეულობით, სიმორცხვით. მთელი დარბაზი ჩვენ მოგვჩერებოდა. მხოლოდ ახლად დაინახეს მიმტანი გოგო მომწუსხველი სილამაზით. დამატყვევებელი თვალებით და ალვა სხეულით.

– მინდა...

ვერ ვაგროვებ სიტყვებს.

– მინდა... შენ გაჩუქო ეს თაიგული და გამოგიტყდე, რო შემოიყვარდი. შენ ყველაზე ღამაზი გოგო ხარ, ვინც კი მინახავს ამქვეყნად. მეტი ვერაფერი მოვახერხე. ყვაილები გავუწოდე და დარბაზში ტაშმა დაიქუხა. სოფიას თვა-

ლებში ზღვა შეტორტმანდა და წამწამებამდე მოაწვა პაწია ტალღებით, რომელიც ცრემლებად გადმოეკიდა თვალებზე. შენი... შენი მისამართი მომეცი, გეხვეწები. მეტს არაფერს გთხოვ. თაიგული გამომართვა და უთქმელად, ხმისამოუღებლად გავიდა დარბაზიდან. მინდოდა კალამი და ფურცელი მქონოდა და სულში ჩაგროვილი განცდა სტრიქონებად გადამეტანა ქაღალდზე, რაღაცა დამეწერა...

მაგიდასთან ძლივს მივედი. ვგრძნობდი, როგორ მერეოდა ფეხი. რეტდასხმულივით ჩამოვჯექი და თანამეინახეების მილოცვებს ვუსმენდი. რას მილოცავდნენ ეს ცანცარა ევროპელები, ვერ ვხვდებოდი. მაგიდაზე კი შევნიშნე დაკეცილი ფურცელი. გავშალე. გაკრული ხელით ეწერა sofiakindler@yahoo.com

2013წელი
დღი

ვეელინა

- ნაბიჭვრები ესენი.
- ვინ?
- დამაცადე შენ კიდევ.

ნანომ ენა გადაყლაპა. სადა მაქვს ამის თავი, ეს რო აენტება, მერე მტრისას, უკ, რაღა გააჩერებს, სანამ არ დაიცლება, სანამ ერთიანად არ ამოიღებს თავის ბოლმას.

– ჩათლახები, – აგრძელებს ვეელინა და გვერდით, ქვიშის პლაჟზე მზის გულზე გაშოტილი ქალები, მარიამობისთვის ღურღურა მზით რო იმერახებიან, გაოცებულები უყურებენ ვეელინას. ვეელინა იქნება სამოცს გადაცილებული, მამალი ქალი. ქართლში იტყვიან ასეთ ქალზე – ცხენიან კაცს ძირს დასცემსო. ვეელინას ხმაც ისეთი აქვს, რაღაცნაირი ვაჟკაცური ხაფიანი ხმა. ქალისთვის შეუფერებელი, რომელსაც თამბაქოს დიდი ხნის კვალი ეტყობა. ახლაც ეწევა. ეწევა ისეთ თუთუნს, რომელსაც სხვის ხელში იშვიათად ნახავ. მეგობრებს უცხოეთში აბარებს და ევროპიდან ჩამოტანილ სიგარეტს იზოგებს ხოლმე.

– კაცი მაინც ვიყო. ავატრიალებდი ქვეყანას. დედას ვუტირებდი ზოგიერთ მაიმუნს და გოთვერანს, ქვეყანას რო დედა უტირეს და ეს საცოდავი ხალხი ამ დღეში ჩააგდეს.

ნანოს, ეველინას გაუთხოვარ დეიდაშვილს, ეხატრება ხალხის. გული მოსდის ეველინაზე. მინდორში ხო არ არის, კაცო, ამდენი ხალხი უყურებს. ხალხს დასვენება უნდა, ამან კიდევ შეჭამა ტვინი. დგას და მოსთქვამს იმივით, გეგონება ეს რო არ იყოს, დაიქცეოდა ქვეყანა. თითქო დაბედებული აქვთ ზღვაზე ერთად სიარული, თუმცა დაბედება რა შუაშია. ეველინა ნანოს გარეშე არსად დადის. მერე აიხირა ეს ურეკი. ერთი ხანობა განუკურნებელი სენით იყო ავად (ვითომ), ევროპაში ოცი წელი იცხოვრა, მერე ჩამოვიდა საქართველოში და უცბად აღმოუჩინეს ის არსახსენებელი დაავადება. იმედი გადაუწურეს. დღე - დღეზე ელოდა სიკვდილს. შეგუებოდა იმას, რომ მალე მოაკითხავდა მიქელ-გაბრიელი და სამუდამოდ დაემშვიდობებოდა სააქაოს, თავის უშვილო ქმარს სთხოვა და რაც რამ ებადათ, რაც რამ გააჩნდათ, ყველაფერი მეზობლებს აურიგ-ჩაურიგა, გაჭირვებულ მეზობლებს. მაგრამ ერთ ღამესაც სიზმარი ნახა და ყველაფერი საპირისპიროდ განვითარდა. პეტრე-პავლეს ეკლესიაში წავიდა და... მას შემდეგ ცოცხალია. აგე, ზღვაზეც წამოვიდა დეიდაშვილ ნანოსთან ერთად, რომელსაც ხან ისე დაუცაცხანებს, რო ნანოს ადგილზე სხვა ვინმე რო იყოს, არასდროს აღარ ახსენებს ეველინას სახელს, მაგრამ ნანო თითქმის ეველინას ხელშია გაზრდილი და ასეთ რამეებს შეჩვეულია. იცის, ეველინას დაყვირე-

ბა, მისი დაცაცხანება და დაწვევლაც კი გულთან არ უნდა მიიტანოს. არადა, ბრაზობს ნანო. სადაც არ უნდა წავიდეს ამ მურმურა ქალთან ერთად, ყველგან ერთი და იგივე. ზღვაზე რა უნდა პოლიტიკაზე საუბარს? ხალხი ჩამოსულია ორი კვირით. მთელი წელი აგროვებს კაპიკებს, რო რამენაირად შეძლოს და დაისვენოს და აქ იმიტომ ჩამოდის, რო ეველინას შეგონებას უსმინოს? შეგონება და მერე როგორი, იტყვი, ილია ჭავჭავაძის ქართლის დედააო, ისე მოთქვამს. ყველა ეცოდება, ყველას სიბრალულის თვალთ უმზერს. საწყალი ქართველი ხალხი. დაბეჩავებული, დამონავებული. მონას აუცილებელი კი არ არის, რო უღელი ედგას ქედზე, ან მათრახს ურტყამდე და ისე ამუშავებდე. ახალგაზრდა კაცი, ჯანდონით საგსე კაცი, საკუთარ მიწაზე მუყაოს ყუთს რო გადაიკიდებს და მთელი დღე კვიშიანი ფეხებით დახერხეტებს ამოდენა პლაჟზე, რო ათიოდე ქობულეთური ნაყინი გაყიდოს, იმ ქართველ კაცზე საცოდავი არავინ არის ამქვეყნად. ქართველი ქალი, ვენებგადმოყრილი ფეხებით და წნევით აღაუქანებელი სახით მთელი დღე რო ვედრით დაატარებს მოხარშულ სიმინდს, რო როგორმე ჩამოსულ დამსვენებლებში, განსაკუთრებით კი უცხოელებში გაასადლოს და სადამოს ჩაიდააღვეინოს შეილებს. იმ ხალხს და იმ ქვეყანას მომავალი არ უწერია. ასე ფიქრობს ეველინა, აღარაფერია ჩვენი, აღარაფერი. აღ-

არც მიწა, აღარც ზღვა, აღარც ცა. საკუთარი თავიც აღარ გვეკუთვნის. ეველინა წითელი ქოლგის ქვეშ მოკალათებულია, ფეხები მაგნიტურ ქვიშაში აქვს წაფლული და სანაპიროს დაცვის წარმომადგენლებს გულმოდგინედ ლა-ნდება.

– აი, ესენი კაცები არიან?

– რა ქნან, დავალება აქვთ ეგეთი. – ნანო ესარჩლება დაცვის ბიჭებს.

– გაიწევიტე ხმა. – სახე გაუგენტდა ეველინას. – დავალება...

– ამ მშვიერ ხალხს რო არ უჭირდეთ, სანაპიროზე იხეტიალებენ მთელი დღე და ესე იფაქტუანებენ? ეს ჩვენ ხასიათში არ არის, არა, მაგრამ რა ქნან. შვილს რო მოშივდება სახლში და შემოგდნაფლებს, ადგები და შენს ღირსებას სადღაც მოისვრი. ამაზე დიდი „პაზორი“ რაღა გინდა. აჰა შეხედე, გაუმარჯოთ ღმერთმა, საიდან სად არიან ჩამოსული სომხები, განა კი არ მშურს, მაგრამ ხომ შეიძლება, რო საკუთარ მიწაზე ერთხელ ქართველმაც გაიხაროს. ხელისუფლება ხო უნდა ფიქრობდეს ამაზე. გამათხოვრებული ხალხის ხელმძღვანელობა და წინამძღოლობა რა ბედენაა. რა, არ ვარ მართალი? – კატერმა გაიშხუილა, სანაპიროს ახლოს ტალღები აშალა, ზღვა შეატორტმანა. – ჯანდაბა ამათ. უკმაყოფილოდ გახედა იაპონური წარმოების მოტორიან ნავზე მოკალათებულ მაშველს ეველინამ.

– აღარც ამათი ნერვები მაქვს. ხო იმას ვამბობდი. კაცი რო ხელისუფლებაში მოდის, ჯერ საქართველოს ისტორია უნდა ჰქონდეს კარგად ნასწავლი, ისე კი არა, თარიღების გაზეპირება-გაზუთხვით და კიდე იმით, მარტო დავითი და თამარი რო გაუგიათ, ისიც უხეიროდ. როცა შენი ხალხის სვე-ბედს კარგად გაიგებ და შენს ისტორიას კარგად გაიაზრებ, მაშინ უნდა მოხვიდე ხელისუფლებაში.

– სირცხვილია, ხალხი რას იტყვის. – ჩურჩულით უთხრა გაუთხოვარმა ნანომ

– ხალხი მაგათ და ჯანდაბა. ეს ხალხიც ბრმა-ყრუ გახდა. რა ვიცი, ასე რო გაგრძელდეს. აჰა, გახედე, – თითი გაიშვირა ეველინამ. დაცვის წევრი მისდევდა ახალგაზრდა ქალს, რომელსაც მოხარშული სიმიდით საგსე ვედრო ეჭირა და ქვიშით გამოტენილი ფლოსტებით ძლივს გარბოდა პლაჟზე. ჩვენ აღარა ვართ ხალხი. ხალხი ვიყავით ოდესღაც, ერთმანეთი გვიყვარდა, ერთმანეთის სიკეთე და ბედნიერება გვიხაროდა. სტუმარი გიხაროდა, სტუმარი იცი რა იყო ქართველი კაცისთვის? სხვანაირი ცხოვრება იყო და ხალხიც სხვანაირი იყო. ადამიანი ვერ დაგიპატიჟია, ადამიანთან ვერ გისაუბრია. გაბოროტებულია ხალხი, დაავადებულია. მკურნალი გვინდა, მკურნალი, თორემ ეს თუ დიდი ხანი გაგრძელდა, მერე დაგვიანებული იქნება. ჩვევად გადაგვექცევა. – ისევ გაიშხუილა კატერმა, – ჯანდაბა, – ისევ

წაიბუტბუტა ეველინამ და ქოლგის ქვეშ ადგილი იცვალა. ფეხები ერთმანეთზე შეატყუპა და ქვიშის დაყრა იწყო. ეს ქვიშა თუ უშველის ჩემს სახსრებს.

– როგორ არ უშველის. ხალხი საიდან სად ჩამოდის ამ ქვიშისთვის, – თქვა ნანომ.

ეველინა ცოტა ხანს ჩაყუჩებული იყო და მერე ისევ გააგრძელა ქვეყნის სატკივარზე საუბარი.

ამასობაში სანაპირო დაცვას გამოპარული, ბუნებრივი ქვის მძივებით მოვაჭრე ქალი მიუახლოვდა ეველინას ქოლგას.

ვიდრე ეველინა დაეპასუხებოდა, მოვაჭრე ქალი იქვე, ეველინას ქოლგის გვერდით ჩამოჯდა, წელზე შებმული საფულე გახსნა, თან სული მოითქვა, თან ხურდა ფულის დათვლა დაიწყო. ამასობაში ეველინა ბუნებრივი ქვებით დაინტერესდა.

– შედეგბილია თუ ნამდვილია?

ქალმა ფულის თვლას დროებით თავი მია-
ნება, საფულეს ელვა შეკრა და ადგილობრივი ხელოსნის მიერ ბუნებრივი, ზღვის ნაპირიდან აკრეფილი კენჭებით დამზადებული მძივები სა-
თითაოდ აჩვენა. ზოგი იყო ცისფერი, ზოგი ძო-
წისფერი, ზოგი ფირუზისფერი... ზოგი კიდევ ისეთი ფერი, რომლის სახელიც მარტო ზღვამ იცის.

– სადაური ხარ, – თან მძივებს ათვალე-
რებს, თან გამყიდველ ქალს ეკითხება ეველინა.

– აქაური.

– დიდი ხანია ვაჭრობ?

– დავბერდი ლამის.

– ვისი ნახელავია? – ხელოსნის ვინაობით დაინტერესდა ეველინა.

– ისიც აქაურია, მეზობელი, მადლიანი ხე-
ლი აქვს. რაც დაიბადა, მგონი ამ საქმეზე მუ-
შაობს. მამამისიც ამ საქმით იყო დაკავებული. ძვირფასი ხელი აქვთ. ძვირფასი, ქალაქში შეს-
თავაზეს წასვლა, მაგრამ ფეხი არ გააკარა. ლამის მთელი ბიოგრაფია უამბო გამყიდველ-
მა ეველინას. მერე ქვების თვისებებზე გადავი-
და. ყვებოდა, როგორ იკურნებოდა თითოეული ქვისგან სხვადასხვა დაავადებები, როგორიც იყო: სახსრები, არტერიული წნევა, წითელი ქა-
რი და რა ვიცი კიდევ. ათას რამეს არჩენენ დალოცვილები. „ქვა ქვაა და მეტი არაფერი, ქვამ რა უნდა უყოს დაავადებას“, – ფიქრობს ნანო.

მიუხედავად გამყიდველი, თითქო გულთამხილა-
ვივით იყო.

– რაკი შენ იტყვი, რო მარტო ქვაა, ორი წლის წინ ფეხს ვერ ვადგამდი, დედაჩემის სულსა ვფიცავარ, ისეთი დაკუტებულივით ვი-
ყავი და აემან მიშველა, ცისფერ ქვას დაადო თითი.

– რანაირად? – დაიბნა ნანო.

– რანაირად და ფეხზე ვიდებდი დილა-სა-
დამოს, – თქვა გამყიდველმა და წამოდგომა
დააპირა, ესენი არაფრის მყიდველები არიანო,
ალბათ თუ იფიქრა.

– მოიცა, სად მიხვალ, – დაიროხროხა ევე-
ლინამ. – მაჩვენე წესიერად, გოგოებს მაინც
გავახარებთ, ჰა, რას იტყვი, – თვალი ჩაუკრა
ნანოს.

– უი დედა! – შეიცხადა ნანომ.

– რა იყო, რა მოგივიდა? – დეიდაშვილის-
კენ გაექცა თვალი ეველინას.

– ამას შეხედე, ამ საცოდავს.

ქოლგებს შორის წვალე-წვალეებით ინვა-
ლიდის ეტლს მოათრევდა ახალგაზრდა კაცი.
ეტლში იჯდა ათიოდე წლის ბაღლი, რომელ-
საც სავარაუდოდ დამბლა უნდა ჰქონოდა. თი-
თო-ოროლა კაპიკს იმეტებდა დამსვენებელი.
ზოგი ვერ ხედავდა, იმიტომ რო პირქვე იწვა
და მზეს ეფიცებოდა. ნანომ ხელი დაუქნია.
ახალგაზრდა კაცმა ეტლს მიანება თავი, რად-
გან ეველინას ქოლგამდე ეტლით ვერ მივიდო-
და და ფეხით მიაშურა. ნანომ საფულე ამოი-
ღო, მაგრამ ეველინამ არ დაანება. ხელჩანთა
გახსნა, დამბლადაცემული ბავშვის მშობელს
ქაღალდის ფული გაუწოდა. ახალგაზრდა კაც-
მა ლულულად დაიწყო და გაურკვეველი ბგე-
რები გამოსცა მადლიერების ნიშნად. მერე

პირჯვარი გადაიწერა და ეტლში დატოვილ
შვილს მიაშურა.

– აბა, ეს არის ცხოვრება? ჩვენ ზღვაზე
ვისვენებთ, ესენი მშიერ-ტიტვლები დადიან. ხო
გითხარი, ჩვენისთანა უბედური ქვეყანა არსად
არ არის-მეთქი, სად აღარ ვოყავი, ქვეყნიერება
მოვიარე, მარა ასეთი რამე, აქ როა, არ ვიცი
მე. ცხოვრება მომბეზრდა, ცხოვრება. ეველინამ
რამდენიმე მძივი აიღო, გამყიდველს ფული მი-
უთვალა.

– ისე, ჩემთვის რო გეკითხათ, ქალბატონო,
მე გირჩევდით, რო მაგ აფერისტისთვის ფული
არ უნდა გეჩუქებინათ, – ვეღარ დაიოკა თავი
მძივების გამყიდველმა.

ეველინა გაკვირვებული და ამავედროულად
მწყვრალი თვალებით მიაჩერდა უცხო ქალს.

– ეგ კაცი აფერისტია, ქალბატონო, არც
თვითონ არის ყრუ-მუნჯი და არც მაგ ბავშვს
აქვს ცერებრალური დამბლა. დადის ეგრე,
თავს აცოდებს ხალხს და ვინც არ იცის, ჩუქ-
ნიან ფულს. მე ამდენს ვეწვალეები, ვყიდულობ,
ვყიდი, კაპიკები მრჩება და ეგ კიდევ არაფრით
ჩემზე მეტს აკეთებს. უბრალოდ, ვეღარ
მოვასწარი წედან თქმა და...

ეველინა ნანოს უმზერდა, ნანო – ეველინას.
ზღვა თავისთვის ერთობოდა, ნება-ნება მოჰყავ-
და ნაპირთან ტალღები და გულმოდგინედ რე-
ცხავდა ნიჟარებიან ქვიშას.

– აბა მძივები, სამკურნალო ქვეები, ბუნებრივი ქვეები.

– რა უბედური ვარ, ნეტავ იცოდეს, ნანო. – ამბობდა ეველინა.

2013 წელი
დიცი

ნატყვიარი

(პროლოგიით)

ვეება გუმბათზე მაუზერის ტყვიით დახვრეტილ მაცხოვრის ფრესკას მივჩერებივართ მე და ჩემი მეგობარი. გვერდით, ძველისძველ შანდალში, ორიოდ წუთის წინ დანთებული კელაპტრები პარპალებენ.

– ბენიამინი ყოფილა იმ ბიჭის პაპის მამა, – მიყვება გიორგი.

– ბენიამინი ვინ იყო?

– სოფლის აღმასკომის თავმჯდომარე.

– მერე?

– ბენიამინის შთამომავლებიდან მარტო ერთი ბიჭილა დარჩენილა ცოცხალი. მისი მოდგმიდან ყველა უცნაურად იღუპებოდა თურმე, უცნაური ტანჯვით. ამ ბიჭსაც გაურკვეველი ავადმყოფობა შეჰყვია, საშინელი ტკივილებით იტანჯებოდა, სად აღარ ჰყოლიათ, რა აღარ უწამლიათ, მაგრამ ვერაფერი უშველესო. თან ზუსტად იმ ადგილებში ჰქონია გაუყუჩებელი ტკივილები, სადაც ტყვიები აქვს ნასროლი მაცხოვრის ფრესკას, შეხედეს, ყველა სახეში აქვს მოხვედრილი, ნატყვიარები დავითვალეს ხუთგან აქვს ნასროლი.

– ჰოო, ხუთი ტყვია უსვრია.

მერე ერთხელაც ერთი კაცი დაესიზმრაო. იმ კაცს გვერდით დასისხლიანებული სახით მაცხოვარი ედგა. უთქვამს, ვერც ერთი მეურნა-ლი ვერ გიშველის, ამაღა ამ სოფელში სანამ არ ჩახვალ და მაცხოვრის დახვეწილ ფრეს-კასთან სანამ არ ილოცებ, ვერე დაიტანჯებიო. ჩამოსულა ის ბიჭი და ვიდრე ტაძარში შემოვი-დოდა, ისეთი ტირილი აგარდნია, ქვა დაიწვე-ბოდა იმისი ცოდვით. მუხლებზე დაცემულა, მიწას თავს ურტყამდა. ეგ იყო და იმის მერე ტკივილებმაც გაუარა, თუმცა ის აქედან აღარ წასულა. ანაფორა ჩაუცვამს და ამ ტაძარშივე დაუწყო მსახური. დანარჩენს მოგიყვები...

* * *

– ვაიმევე... – დაიდრიალა ისეთი განწი-რული ხმით, რო იტყოდი, ქვეყანა ინგრევო და შლეგანაჭამივით წამოხტა. წამოხტა და ფეხშიშველი გაიქცა. საცვლებისამარა გავარდა აივანზე. ნამდაფენილი ხის-საფეხურებიანი კიბე ფართხაფურთხით ჩაირბინა, ეზო გადაჭრა და კუნაპეტ ღამეს მისცა თავი. თითქო უცბად გადასანსლა, ყურტოვალა სიბნელემ უცბად შთანთქა საცვლებიანი მგზავრი, უცბად მოინელა. მთვარე სადღაც გამქრალიყო. სადღაც გაბღან-დულიყო ღრუბლებში და გზას ვეღარ იგნებდა. თითო რო ვერ მიიტანდი თვალთან, ისეთი სიბ-ნელე იყო. სინათლე არსად კრთოდა სოფელ-

ში. ერთიანად ჩაბნელებულიყო. სოფლის სუნ-თქვას ძნელად შეიგრძნობდი. სოფელიც ჩუღუ-ნი წყვდიადის ლუკმა გამხდარიყო. წინა დღეს ეწვიმა, ეავდარა და ალაგაზებულ გზაზე გუბე-ები იდგა, მაგრამ ეფრემი თითქო ვერაფერს გრძნობდა, გარბოდა თავქუდმოგლეჯილი. ერ-თი-ორჯერ წაიქცა, ტალახში ამოიგანგლა. ხე-ლებიც ლაფში ჰქონდა ამოვლებული. სახეც ლიჭყიანი მიწით მოეთხვარა, მაგრამ ვითომც არაფერი, გარბოდა. ცოტაც და მიაღწევდა სა-ლოცავამდე. „ღმერთო, ეს რა დღეს მომასწარი,” ბუტბუტებდა ცრემლმორეული. „სჯობდა მოვმკვდარიყავი, ეს რა ჩაიღინეს ამ უღვთოებმა, ამ ურჯულოებმა”. მერე ხველა აუვარდა. მცირე ხანს შედგა, სული მოითქვა, სიბნელეს უძალო მხერა შეავლო და ისევ გააგრძელა გზა. ოღონდაც წედანდელი თავშეკალება აღარ ეტყობოდა, ხმამაღლა მორთო ბღავილი, შორს გადიოდა სიბნელეში მისი ხმა. ღამენატეხმა ქოფაკებმა ყურები ცქიციტეს ამ უცნაურ ხმაზე და ყეფა ატეხეს. იგრძნო, რო ახლოს იყო, რაღაც უცნაური სითბო ჩაედვარა, სალოცავის მაღლი შევიდა მასში და ოდნავ დამშვიდდა. დაიჩოქა და პირჯვარი ისახა. თანდათან გამოიკვეთა ტაძრის კონტურები და მერე ნელ-ნელა გაარჩია ცას შედგმული გუმბათი, წყვდიადის ქსოვილში გახვეული ტაძრის კედლები. რაღაც მშობლიური გრძნობა დაეუფლა, ოდესღაც

დედის დანახვისას რო განიცდიდა, ისეთი. თითქო შინაგანად გრძნობდა სალოცავს, თითქო მის არსებასთან იყო შესისხლხორცებული ღვთის სახლად აგებული ქვების ჰარმონია. შიგნიდან გრძნობდა. ამას ვერცერთი სიტყვა ვერ გადმოსცემდა სრულყოფილად, უთქმელად უნდა გეგრძნო. ფეხები ეკვეთებოდა, ნაბიჯის გადადგმა უჭირდა. „ღმერთო, ეს რა იყო? კი მაგრამ, მე ხომ სახლიდან წამოვედი, – სამოსზე დაიხედა, უფრო სწორად, საცვლებზე, ტალახში ამოგანგლულ საცვლებზე და ახლდა მიხვდა, რო შიშველი ლაფიანი ფეხებით იდგა.– სახლიდან წამოვედი, მაგრამ სალოცავში რო ვიყავი, აქ ვიყავი“. ბურტყუნებდა გაურკვევლად. „ჩემი თვალით ვნახე ყველაფერი, ჩემი თვალით, ეს სიზმარი არა ყოფილა“. გასროლის ხმა ისევ ჩაესმა ყურში და გააჟრჟოლა, უფრო სწორად, გააკანკალა. სიომ დაუბერა და ზამთარსმინებებული ალგებიდან მომცვრეული ხმელი, უსიცოცხლო ფოთლები სახეში მოაყარა. „ეგეც შენი სალოცავი, ეგეც შენი სიკვდილის დამთრგუნველი ღმერთი, სად არსებობს? შენნაირი უტვინო ადამიანების მოგონილმა ღმერთმა ვის რა უნდა დააკლოს“. ზედიზედ გაისმა გასროლა. არააა! – არაადამიანური ხმით დაიბლავლა. თითქო ზმანება განმეორდა. საკუთარი თვალით დაინახა, ვიდაც უსახურმა კაცმა რაც ჩაიდინა. ღმერთი

მოკლა, ღმერთს ესროლა. ვინც ეს სალოცავი ააგო, ვინც ეს ფრესკები მოხატა, იმისმა შთამომავალმა წყალს გაატანა ის დიდი მადლი, რაც აქამდე მოგვცემა. უხსენებელმა საკუთარი ხელით მოგვაკვლევინა მაცხოვარი. მუხლებმოკვეთილმა შეაბიჯა სალოცავში. ჯერ კედელს ემთხვია, მერე სიბნელეჩაგუბებული ტაძრის საკურთხეველისაკენ გაიკვალა გზა. გუმბათისკენ გაექცა მზერა, თუმცა რა უნდა დაენახა კუნაპეტ წყვდიადში. საუკუნეებთან ბრძოლაში გამარჯვებული ფრესკაც სიბნელეს შთაენთქა. „მიწყაღე, ღმერთო, დიდითა წყალობითა შენითა“. უცბად განათდა ფრესკის ადგილი, მზის ნათელი დაადგა სახეზე იესოს და მუხლებზე დაეცა ეფრემი. თვალი ძლივს გაუსწორა უცნაურ ნათებას. ხელუხლებელი იყო მაცხოვრის ფრესკა. ღმერთო დიდებულო, წამოიძახა ეფრემმა, ფრესკას შეაცქერდა, ხელუხლებელი იყო. არაფერი მომხდარა, სიზმარი ყოფილა. პირჯვარი ისახა, წელანდელი გოდება ღიღინში გადაუვიდა. ეგონა, რო სისხლმდინარე სახე ექნებოდა ძე კაცისას, ასე დაინახა. სიზმარი იყო, ხილვა, გამოცხადება, თუ რა ვიცი, რაც გინდათ ის ღაარქვით, მთავარია, რო ნახა, როგორ ესროლეს მაუზერი ფრესკას და ტყვიით დახვრეტილი სახიდან როგორ მოწვეთავდა სისხლი. „კოფი ჩაუვარდა ნაცარში იმ არსახსუნებელს, ვერ ეღირსება, ქართველმა კაცმა რო

ეგ ჩაიდინოს. კი უქრით თავში ამ ცალტვინა ბოლშევიკებს, მაგრამ ეგენიც ხომ ღვთისშვილები არიან, ეგენიც მოეგებიან გონს”. დიდხანს ილოცა, მაცხოვრის ფრესკას წამოსვლის წინ კიდევ აჰხედა, ოღონდ ვეღარაფერი დაინახა, ისევ ჩამობნელდა. წამოვიდა ტალახშემხმარი შიშველი ფეხებით. ლაფში ამოგანგლული საცვლებით მოდიოდა ტაძრიდან და ფიქრობდა: „რა იყო ესა მაინცა, ვერ ამისხნია სიზმარი. სიზმარი სხვა დროსაც ხომ მინახავს, ესეთი სიზმარი!... ცხადი იყო... მაგრამ რანაირად, ფესკა ხელუხლებელია. სროლის ხმა თითქო ისევ ყურში ჩაესმოდა პირველ დაქუხებასავით იყო, არსახსენებელი რო იღვიძებს. იმ უსახური კაცის აღდგენაც სცადა, შავად მოლაპლაპე მაუზერი რო ეკიდა, მაგრამ ვერ გაიხსენა. „დიდება შენდა ღმერთო. ხომ არ გავგიჟდი ნეტავ. თუმცა რა დიდი გასაკვირია, ერთი ნაბიჯია სულა, ისეთი რაღაცეები ხდება...“

* * *

– უნდა თქვა.
– ვერ ვიტყვი.
– უნდა თქვა, – ახლა უფრო უარესად დაუბრიალა თვალები. – თემის აღმასკომის თავმჯდომარემ თქვა, უნდა დაწეროსო. თუ არაო და მერე სხვანაირად დაველაპარაკებო. ნათელ-მირონები არიანო, მაგის სიტყვას უფრო

მეტი დამაჯერებლობა ექნება ხალხშიო, ხალხიც კიდევ როგორ არის, უცბად გმირად გაცევს, უცბად სოფლის სალახანად. შენს ნათქვამზე ბევრი რამ არის დამოკიდებული.

მახამ ტყავის ჩექმა გაისწორა. ჯიბიდან და თუთუნი ამოიღო, სიფრიფანა ქალაღში გაახვია და მოუკიდა. ზედიზედ ამოქანა, ერთიორი წააქრიტინა. ბოლოს ისევ დათიას მიაჩერდა.

– ხო არ გინდა? – თუთუნი შესთავაზა.

დათიამ თავი დაუქნია. მახამ გულისჯიბეში ჩაიყო ხელი, პატარა ხის სათუთუნე ხელახლა ამოიღო და თანასოფელს გაუწოდა. მერე იქედნეს ღიმილით დააყოლა, – მოსწიე, მოსწიე, დამშვიდდი, რა განერვიულებს, შე კაი კაციო, გეუბნებიან გააკეთე, ხო უქურებ რა ამბებია. რამდენი ადამიანი დახვრიტეს თავიანთი სიჯიუტის გამო, ახალ ცხოვრებას ვერ ეგუებიან, ეგრეა, ხან ისეა, ხან ასე. უნდა შეეგუო ყველაფერს. ეგინაძეებისნაირი ხალხი რო ცხოვრობს, იმიტომ გვაქვს არეულობა, ხალხს აბუნტებენ, მენშევიკების დაბრუნების იმედი აქვთ. ისე გაიქცნენ, მე მგონი შარვლების ჩაცმა დაავიწყდათ. ეხლა დგანან და ეგაძეებისნაირი ხალხს აქეზებენ, დაბრუნების იმედი აქვთ. ეს უტვინო კაციც დადის და სჯერა, რო მალე საფრანგეთიდან იარაღით დატვირთული გემი შემოვა და მენშევიკები

ისევ მთავრობაში მოვლენ, ჩემი ფეხები. – ჩაახველა მახამ და მიწურში გადააპურჭყა.

სოფელი გენდობა, დათია და შენ სიტყვას დიდი ძალა აქვს, თუმცა რომც არა თქვა, ეგაძეების საქმე მაინც გადაწყვეტილია. კრება ჩატარდა და ბოლშევიკები მაგათ დედაბუდიანად გაწყვეტას ითხოვენ. რატომ უნდა აწყენინო აღმასკომის თავმჯდომარეს ჰა, აბა შემომხედე, ჭკვიანი კაცი ასე არ გააკეთებს.

დათიას ლამის ფრჩხილებზე მოედო თამბაქოს ცეცხლი, ბოლომდე მოწია, ბოლომდე ჩაიყვანა. მახამ შეამჩნია და კიდევ შესთავაზა.

– აჰა, მოწიე, რამდენიც გინდა, – ისევ გადაახვია თუთუნი დათიამ, ნერწყვებამშრალი ენა აუსვა სიფრიფანა ქაღალდს და მოუკიდა.

მახამ ისევ გააგრძელა დამოდღვრა.

– ცოტა ხანში ეგინადისნაირი ხალხი აღარ იარსებებს. ეგენი ძირს უთხრიან მშრომელთა ინტერესებს, მენშევიკების დროს ნაშოვნი ფული სად აქვს გადამალული, ვინ იცის? მამასახლისობით გამდიდრდა, საწყალ ხალხს სისხლს სწოვდა.

– არასოდეს ეგეთი რამე არ ყოფილა, როდის იყო შაქროს ხალხის ქონება მიეთვისებინოს.

– კარგი რა, ჭურში ხომ არა გძინავს, მამაცხონებულო, გამოიღვიძე, თვალები გაახილე, გაიხედ-გამოიხედე. ეგრეა საჭირო, მორჩა და გათავდა. ეხლა შეიძლება ბევრი რამ ვერ გაი-

გო, მაგრამ მერე გაიგებ, ეხლა რასაც გეტყვი, ის გააკეთე.

– როგორ გავაკეთო, – ამოიოხრა დათიამ, – ნათლიმამა საცხედ როგორ გავიმეტო. რა დავწერო, ან რა ვთქვა, რაც არა ყოფილა, მირჩვენია მე ჩავჯდე, ან ხალხი რას იტყვის. კაცო, სული როგორ გავყიდო, ამ სოფელში უნდა დაგებრდე, შვილი მყამ, ძირი მყამ... სახე ლამის გამოასკდა დათიას, იტყოლი, მთელი დღე ცეცხლთან იტრიალო, ისე ულაპლაპებდა ლოყები.

– მაშ სხვებმა როგორ დაწერეს, – ჰკითხა მახამ და რისხვით აუელვარდა ცბიერი თვალები.

– ვინ სხვებმა?

– ფავლენიანი რო დაიჭირეს, ბენომ და შალომ ჩვენება ხო მისცეს, როგორ მალავდა დამკომის ხალხი მაგათ სახლში იარაღს.

– მერე ეს ხომ ტყუილი იყო. – თვალეებში მიაჩერდა დათია.

– ტყუილი, – ჩაილაპარაკა მახამ, – მერე რა, სამაგიეროდ იმ ტყუილმა დიდი საქმე გააკეთა, როდემდე უნდა ეპარპაშათ ნათავადრებს.

– ერთიც მომაწევინე, – სთხოვა დათიამ. – მოსწიე, მოსწიე რამდენიც გინდა, – ჩაიქირქილა მახამ და თვალეებში გამომცდელად მიაშტერდა, „გამოვა, ძალა აღმართს ხნავს, არ გამოვა და ეგეც ეგინადეს მიჰყვება, იცის რაც მოუვა, მომინდომეს სინდისზე ლაპარაკი

მენშევიკებმა, მე რო მკითხოს კაცმა, ასეთ ხალხს არც უნდა ეხვეწო, დათიასნაირებს, ვისაც რევოლუციის დროს ჩხირი ჩხირზე არ დაუდია, ტყვიაც არამია ამათზე.

ქვითკირის კედლის ერთ წერტილს სოფლის ყოფილი მამასახლისის ნათელ-მირონი გაშტერებული უმზერდა.

* * *

მთელი ღამე თვალი არ მოუხუჭია. ეწვალა, ეტანჯა, მაგრამ ვერ დაიძინა. თვალწინ შაქრო უდგა. ხედავდა, როგორ აწამებდნენ, როგორ დაეყენებინათ დედიშობილა ყოფილი მამასახლისი და ურტყამდნენ გამეტებით, თითქო შაქროს ტანზე სწავლობდნენ ადამიანების ცემას, ცხრა პირი ტყავი ააძრეს, სისხლი ღიაშპარად მოსდიოდა მთელი სხეული ძოწისფრად ჰქონდა შეღებილი.

– ეგეც შენა, კიდევ აგინე ბოლშევიკებს, გქონდეს იმ ცალტვინა მენშევიკების იმედი, – აფურთხებდა მახა, შალო კი ისევ გამეტებით ურტყამდა, ახსენდებოდა შაქროს სიტყვები: დაისვენე, შე კაი კაცო, ხომ არსად გავრბივარ, დაისვენე და ისევ გააგრძელეო.

– მასხარადაც გვიგდებსო, – და გავეშებუ-ლი ნადირის სახით ურტყამდა და ურტყამდა. შალოც სისხლით იყო მოთხუანული, ხელები ყასაბივით გასისხლიანებოდა, მაგრამ მაინც ვერ

დარწმუნებულიყო შაქროს სიხლით, კიდევ სწყუროდა.

შაქროს ბღავილიც ყურში ჩაესმოდა დათიას. როგორ ევედრებოდა ბოლშევიკებს, რო მოეკლათ. „დათიას ედოს ჩემი ცოდვა“ – შაქროს უკანასხნელი სიტყვებიც ჩაესმა ყურში და ფეხზე წამოიჭრა, მიხვდა, რო ცხადი არ იყო, მაგრამ ეს წუთები მალე დადგებოდა, დათიას მაინც არ მოუსვენებდნენ ბოლშევიკები.

„უნდა წავიდე, სადმე გადავიკარგები, რო ესენი თვალთ აღარ დავინახო, მაგრამ სად წავიდე, სად დავიშალო, ყველგან ესენი არიან, ვის შევაფარო თავი, ან ამათ რა ვუყო, – მძინარე ცოლ-შვილს გადახედა, როგორ მოვიქცე, ღმერთო, პირჯვარი გადაიწერა, ჯალაბს ამიწიოკებენ. მახას შეშლილი, გაბოროტებული სახე დაუდგა თვალწინ. წარმოიდგინა დატყვევებული ოჯახი, გამოკეტილი სახლ-კარი.

არჩევანის წინაშე იყო – ან ბოლშევიკების დავალება უნდა შეესრულებინა, ან უნდა გადახვეწილიყო... პირი უშრებოდა, მალ-მალე ფარ-ღაჩამოფხატული სარკმლისკენ გაექცეოდა თვალი. ისეთი შეგრძნება ჰქონდა, რო ვიდაც უთვალთვალებდა, თუმცა გარეთ კუნაპეტი სიბნელის მეტი არაფერი არ იყო, მხოლოდ ღამე იბღვირებოდა, მარიამობისთვის უმთვარო ღამე.

ადგა, ტანთ ჩაიცვა. ერთხანს რეტდასხმულივით დადიოდა ოთახში, დედის გვერდით

მწოლიარე მძინარე ბაღლებს საბანი გაუსწორა. მერე მცირე ხანს უმზირა სიზმარეთში მონავარდუ სისხლიერებს, თითქო აღსარებას ამბობდა, ისეთი სახე ჰქონდა. სინანულის ცრემლმაც გამოჟონა მისი ჩაცვნილი, დარდით ამოღამებული თვალებიდან. დაიხარა, შეიღებს სათითაოდ აკოცა, მერე მეუღლეს ეამბოროა და სახლიდან გავიდა.

„ჯერ შაქროსთან მივალ. მივალ და ვეტყვი, იქნებ გაასწოროს აქედან“.

მღვდლიანთ უბანს ჩაუყვია. კარგად არ ჩანდა, მაგრამ ვეება კაკლის ქვეშ შეეუყულ ნათლიმამის სახლს ადვილად მიაგნო. ალიზით აშენებულ კედელზე აბობლდა და ეზოში გადაიხედა. ფანჯარაში ჭრაქი ბჭუტავდა. აქეთ-იქით გაიხედა, ხომ არავინ მითვალთვალებსო და შიშნარევი, მოგუდული ხმით დაიძახა, მაგრამ ვერ გააგონა, კარის შეღება სცადა, ვერაფერი გააწყო. ვეება ურდული იყო გაყრილი.

ისევ აბობლდა, ალიზის კედელზე გადახტომა დააპირა და ამ დროს ჯერ ოთახის კარის ჭრიალის ხმა გაისმა, მერე ხველაც გაიგონა და ეზოში საცვლისამარა შაქრო გამოჩნდა.

– შაქრო, – გასძახა დათიამ.

– რომელი ხარ?

შაქრომ ჭიშკრისკენ გაიხედა.

– მე ვარ, დათია ვარ.

– ეხლავე გაგიღებ.

შაქრომ კარი გააღო და ღამის სტუმარს უძალო თვალებით მიაჩერდა.

– ამ შეუღამისას რა ავმა სიზმარმა წამოგაგდო, კაცო.

– სსს, – ბაგეზე სალოკი თითის მიღებით ანიშნა გაჩუმებულიყო.

– შიგნით გეტყვი.

საიდან დაეწყო დათიას, არ იცოდა, სათქმელს ძლივს მოაბა თავი.

– ბოლო-ბოლო მითხარი, კაცო, რა ამბავია?

– რა ამბავია და მახა იყო ჩემთან, ბოლშევიკებმა მოგზავნეს.

– მერე? – ბოლშევიკების ხსენებაზე უმაღ ხასიათი წაუხდა შაქროს, – რაო, რა მინდაო?

– რა მინდაო და შაქროზე რაღაცეები უნდა თქვაო, თუ არ იტყვი, ვაი შენი ბრალიო, აღმასკომის თავმჯდომარის დავალება არიო.

– მერე.

– რა მერე, მე ვუთხარი, ვერაფერს ვიტყვი-მეთქი, ნახავ თუ არ იტყვიო, როგორც ფავლენიანთზე დაწერა შალომა, რო დამკომი იარაღსა მაღავდა მაგათ სახლშიო, შენც ეგრე უნდა დაწერო, სოფელი პატივსა გცემს და ყველა დაიჯერებს ამ ამბავსაო, ერთი სიტყვით, ცუდ ამბავს გიპირებენ, რაღაც უნდა მოიფიქრო.

შაქრო ჩაფიქრდა, მცირე ხანს გარინდებული იყო, მერე დათიას მიუბრუნდა: როდის იყო მოსული?

– დღეს საღამოს იყო, მე მაგის, მახას გულიანად შეაგინა. ისე დაიმუქრა, რაღაც უნდა იღონო, შაქრო, რაღაც უნდა იღონო.

– რახან ეგრეა, ვეღარ მოვასწრებ, თანაც ხვალ წერილს ველოდები, მარტო წასვლას კიდევ რა აზრი აქვს. ამოდენა ჯალაბი საჯიჯგნად ვის ჩავუგდო ხელში. ჯობია მე დამაპატიმრონ. თფუი, როგორ აღჩუზე იყო საქმე და ამათ უთავბოლობამ – დღესა ხვალა, დღესა ხვალა, მენშევიკებზე მოუვიდა გული ყოფილ მამასახლისს. აკეთებ? გააკეთე შვილოსა და თუ არა და ამოდენა ხალხს რას უპირებ, ჩემი თავი ჯანდაბას.

დათიას იმედგადაწურული, მაგრამ მაღლიერი მზერით შეხედა.

– ნათელ-ძირონობის წახდენაც უნდათ? ეგ უჯილაგოები ეგენი.

– შენ რაღას აპირებ? – ჰკითხა დათიას.

– უნდა წავიდე.

– სად უნდა წახვიდე?

– არ ვიცი, სადმეს უნდა წავიდე, ვიცი, არ მომისვენებენ, მე რო არაფრის დამწერი ვარ, კარგად იცი.

– მაინც სად აპირებ წასვლას?

– არ ვიცი, არ ვიცი, ჯანდაბაში, მოუსაფრეთში... – თავჩაღუნულმა ჩაიბუტბუტა და ნათლიმამას დაემშვიდობა.

* * *

– თავმჯდომარე მოდის.

– ადგილებზე დასხედით, თავმჯდომარე მოდის. – დარბაზში უცბად აჩოქოლდა ხალხი.

– თქვენ გელაპარაკებით, დასხედით, – შებღვირა შესასვლელთან აბუზულ თანასოფლელებს ანდრომ, რომელიც თემის აღმასკომის თავმჯდომარის თანაშემწედ დაენიშნათ.

– მაინც ხბორებივით დგანან, გინდა პარტიის კრება დაუნიშნე ამათ და გინდა... – ხმამაღლა ჩაილაპარაკა, რო პარტიის აქტივისტების წინაშე თავი გამოეჩინა.

– ზოგიერთების იმედზე სულ ტყუილა ვართ, რას იტყვი, აბესალომ?

კოჭლ აბესალომს, რომელიც თემის აღმასკომის თავმჯდომარის მარჯვენა ხელი იყო, ჟანგისფერ სახეზე ზიზღი აღებუჭდა.

– ჩემი ნება რომ იყოს, ნახევარ სოფელს ხრამში გადავუძახებდი, მე ვიცი, ესენი რისი ღირსებიც არიან, სანამ დროა, მანამ უნდა აგე ბინო პასუხი, თორემ ესენი თუ შემოგვიტრიალდნენ, მერე კარგად მეყოლე. ეხლა ყველა ანგელოზია, როგორი უწყინარი სახით დგანან, ხომ უყურებ, ნება რო მისცე, ცოცხლად შემჭამენ...

– დასხედით-მეთქი, – ახლა აბესალომმა დაუდრიალა თანასოფლელებს და ერთ-ერთ მათგანს პანდურიც ამოუჭირა.

– ამათ როგორ უნდა ენდოს პარტია.

ამასობაში დარბაზი თანდათან ჩაყუჩდა, სკამები უკლებლივ შეივსო და თემის აღმასკომის თავმჯდომარეც გამოჩნდა, რომელიც იქნებოდა დაახლოებით ორმოცდაათიოდე წლის, ტანბრგე, ხმელი პირისახის, რომლის კუშტ გამოხედვას შავ, სქელ წარბებქვეშ შემალული აქეთ-იქით მოძრავი თვალები უარესად ამკაცრებდა. თავმჯდომარეს ახალგაზრდა ქერათმიანი მდივანი შემოჰყვა. თავმჯდომარემ დარბაზს თვალი მოავლო, შესასვლელის გვერდით მუცელზე ხელებდალაგებულ ახალგაზრდა ბოლშევიკებს ოდნავ გაუღიმა და მდივანთან ერთად წითელსუფრაგადაფარებული მაგიდისაკენ გაემართა. დარბაზში დასადგურებულმა სიჩუმემ რამდენიმე წუთს გასტანა, ვიდრე ქერათმიანმა მდივანმა ქალმა – ლილიმ დარბაზში შეკრებილ ადამიანებს კრების დღის წესრიგი არ გააცნო.

დღის წესრიგში შეტანილი იყო შემდეგი საკითხები:

- 1) სოფლის მღვდლის სოფლიდან გაძევების საკითხი;
- 2) ზოგიერთი არასანდო ადამიანის გასამართლების საკითხი;
- 3) არჩევნების ჩატარების საკითხი.

თავმჯდომარემ ტილოს ნაცრისფერი კოსტუმი სკამის საზურგეზე გადაკიდა, მოხსენების დაწყებამდე წყალი მოსვა და ტრიბუნისაკენ გაემართა.

„ამხანაგებო, რევოლუციის შემდგომ ცოტა არ იყოს უხერხულ თემებზეც კი გვიხდება საუბარი, დიდი ლენინის ანდერძი ყველა ჩვენთაგანს გულზე გვაქვს ამოტვიფრული, ძმობა, ერთობა, თავისუფლება, ყველას ერთად მოგვეცა საშუალება ვაშენოთ მზიური საბჭოთა საქართველო. აი, მაგალითად, ჩვენს თემში შემავალ სოფლებში, რომლებიც მენშევიკების პირსისხლიანი ტირანიის დროს საშინელ სიბნელეში იყვნენ ჩაფლულნი, რამდენი რამ გაკეთდა. რომელი ერთი ჩამოთვალოს კაცმა: შეკეთდა ხიდები, გაიხსნა ქოხსამკითხველოები, გარემონტდა სკოლები. ზოგიერთი ცუდად შეხვდა ნათავადარების სასახლის დანგრევის საკითხს, მაგრამ ისევ სოფლის საქმე არ გაკეთდა? სამი ოთხკლასიანი სკოლა გავხსენით და შეუპოვარი ბრძოლა გამოუცხადეთ წერაკითხვის უცოდინრობას, რომელმაც წაღეკა ჩვენი საზოგადოება. რამდენი ხელმოკლე ოჯახის წარმომადგენელი ისწავლის ამ სკოლებში, ნათავადარების სასახლე კი იდგა, იდგა, როგორც სიმახინჯე, როგორც აუგი წარსულის გადმონაშთი. გაიხსნა ახალი მილიციის შტაბები, რამაც ბოლო მოუღო დამნაშავეთა ბოგინს, რომელთა მიერაც აკლებული იყო ჩვენი სოფლები. თავმჯდომარემ ცოტა შეისვენა, წყალი მოსვა, ჯერ ქერათმიან მდივანს გადახედა, რომელიც გამალებული

ასველებდა მოღურჯო სამელნეში კალმისტარს და წერდა და წერდა. არც ერთი წერტილი უნდა გამორჩენოდა, სიტყვაზე ხომ ლაპარაკი ზედმეტი იყო, თავმჯდომარის სიტყვა მისთვის ღვთის სიტყვაზე მეტი იყო. მერე დარბაზს მოავლო თვალი, გასუსულ დარბაზს, ჩალის სკამებზე გაქვავებულ გლეხებს. დარბაზის აღმოსავლეთ კედლიდან ლენინის ოდნავ მდიმარი მზერა შემონათოლდა.

მცირე ხანში თავმჯდომარე შავაძემ ისევ გააგრძელა მოხსენების წაკითხვა.

– რევოლუციის ათი წლისთავზე, როგორც დიდი ლენინის ანდერძშია, არ უნდა დარჩეს არც ერთი წერა-კითხვის უცოდინარი ადამიანი. საბჭოთა ხელისუფლება შეურიგებელი იქნება ყველა იმ ადამიანის მიმართ, რომელიც რევოლუციის მონაპაჟარს არ გაუფრთხილდება. სამ-წუხაროდ, მიუხედავად იმისა, რომ ბნელ ხანას თავი დავაღწიეთ და საბჭოთა საქართველოს მოქალაქეები გავხდით, მაინც არსებობენ ადამიანები, რომლებიც დაბოღმილები შემოგვცქერიან და ჩუმ-ჩუმად ხალხს თავ-გზას უბნევენ, რაღა ბევრი გავაგრძელოთ და ეგრეთ წოდებული ჩვენი სოფლის მოძღვარი. თუმცა ჩვენ გვყავს დიდი მოძღვარი და უხერხულიც კია ისეთ არარაობას, როგორიც ანაფორით შემოსილი მგელია, მოძღვარი უწოდო, ისევ შეჩერდა თავმჯდომარე შავაძე, ხალხის რეაქციას დაელოდა, მაგრამ დარბაზში ისევ ისეთი სიჩუმე

იყო. აქა-იქ ვიღაც-ვიღაცებმა წამოიყვირეს, მღვდელი არაფერში გვჭირდება, ეგ კაცი მოსაშორებელიაო, მაგრამ თავმჯდომარე უფრო სხვანაირ გამოხმაურებას ელოდა და შესასვლელთან მდგომ აბესალომს და თავის თანაშემწეს გადაბღვირა, ეგ არის თქვენი ნამუშევარი? ტყავი უნდა გაგადროთო. აბესალომს სახე წამოუხურდა, რა გაეკეთებინა, აღარ იცოდა, უღვაშები ნერვიულად მოიგრიხა, ერთი-ორჯერ უაზროდ ჩაახველა, მაგრამ თავმჯდომარესთან სათქმელი უკვე მომწიფებულიყო მის გონებაში, „მე რა შუაში ვარ, „ილიწ“, მე კარდაკარ დავდივარ და ხალხს დავალებებს ვაძლევ, ანდრო კიდევ თავს არ იცხელებს, ფეხებზე ჰკიდია, მარტო მე რა გავაკეთო, ან ესენი რისი მაქნისები არიან, წელანგარები, ბოლშევიკები დაირქვეს და ბაქიბუქობენ, გინდა შალო, გინდა მახა, გინდა ავთია, ნამენშევიკებთან ქეიფობენ“. აბესალომზე გაბრაზებული შავაძე სხვებს დაატეხდა რისხვას, აბესალომს ესე იოლად არ გაიმეტებდა, აბესალომს სხვა დამსახურებები ჰქონდა. რაც მას რევოლუციისთვის საქმე გაუკეთებია—პარტიას მამისეული სახლი დაუთმო და თვითონ ბელელში გადავიდა საცხოვრებლად. ეგ კიდევ არაფერი. რაც მას შავაძის დავალებები შეუსრულებია... ჩხეიძეებიც მან დახვრიტა, ფავლენიშვილებიც მან გამოასაღმა წუთისოფელს ისე, რო კაციშვილს არაფერი

გაუგია, სად წავიდნენ, ცამ ჩაყლაპა თუ დედა-
მიწამ, არავინ არაფერი იცოდა, აბესალომის
და შავაძის გარდა.

– ამხანაგებო, ჩემი აზრით, ასეთი ადამიან-
ის სოფელში ცხოვრება საზიანოა ხალხისათ-
ვის. ამ კაცს, როგორც ჩანს, არაფერი გაუგია
რევოლუციის, ისევ ძველი ცხოვრებით ცხოვ-
რობს. წირვა-ლოცვებს ატარებს, ამდენ ახალ-
გაზრდობას აცდენს და ადამებს, მაშინ როცა
რამდენი რამის გაკეთება შეიძლება,
მოსახლეობას წამლავს თავისი უაზრო
ქადაგებებით.

არასოდეს უხსენებია არც რევოლუცია, არც
ლენინი, მისთვის ქრისტეა რევოლუციაც და
ყველაფერი. ამას ვერაფრით შევეგუებით. რე-
ლიგია ტვინს უობებს ჩვენს ხალხს. ჩვენს ეპო-
ქაში რელიგიამ ამოწურა თავისი შესაძლებ-
ლობანი. ქრისტე წარსულში დარჩა. ჩვენი
ქრისტე ახლა ერთობა და მშრომელი ხალხის
სისხლით შეღებილი წითელი დროშაა. მითხა-
რით, ვისთვის არის სასარგებლო ღმერთის არ-
სებობა? მითხარით, ეგებ გინდათ კიდევ, რომ
ისევ ძველ დროში დარჩეთ და ისევ ღოცვაში
თვალეზამოღამებულებმა გააგრძელოთ ცხოვრება.

- არავისაც არ გვინდა.
- ეფრემი ჩმახავს რაღაცეებს.
- რაღა დროს ეკლესიაა, დიდება დიდ
ლენინს.

ამჯერად უფრო ახმაურდა დარბაზი. წელან
თუ რამდენიმე კაცმა დაუქნია თავი თავმჯდო-
მარეს, ახლა ნახევარი დარბაზი აგუგუნდა.
თავმჯდომარეზე მეტად აბესალომს გაუხარდა.
ჟანგისფერი სახე ამჯერად სიხარულით წა-
მოუხურდა. მერე შავაძისკენ გაექცა მზერა,
მის შავ, გეზელქორივით თვალებში გესლნარე-
ვი ღიმილი იწვა.

– ამხანაგებო, გარდა იმისა, რომ სოფლის
მღვდელი ახალგაზრდობას თავისი აზრებით
წამლავს, იგი პოლიტიკური დამნაშავეც არის,
ვინაიდან ის არანაირ პატივს არ სცემს საბ-
ჭოთა ხელისუფლებას და ქადაგებებში ნატ-
რობს ძველი დროის დაბრუნებას, გესმით? ძვე-
ლი დროის დაბრუნებას, წარსულში, სიბნელე-
ში, მას ერთი სული აქვს, როდის შემოვლენ
მტრულად განწყობილი კონტრრევოლუციური
ძალები და მოექცევიან ხელისუფლების სათა-
ვეში.

– ვერ მოესწრებიან, – შუაგულ დარბაზი-
დან გაისმა ხმა, მაგრამ ეს არ იყო გულწრფე-
ლად ნათქვამი.

– მე მოვითხოვ, ჩამოერთვას სასულიერო
წოდება მღვდელს და აეკრძალოს წირვების ჩა-
ტარება. თავმჯდომარემ როგორც კი დაასრუ-
ლა, დარბაზში მჯდომ გლეხებს მკვლელის
თვალებით შებღვირეს ახალგაზრდა ბოლშევი-
კებმა და ტაშიც გაისმა.

– ეგ ისეთი მამაძაღლი მღვდელია, მაინც არ მოიშლის, – წამოიძახა ვიდაცამ.

– სოფლიდან გაძევება ჯობია, ჯანდაბის იქითაც ჰქონია გზა, ეფრემი თუ არ დავინახეთ.

– გაკრეჭვა ჯობია, თითონვე თქვას უარი მღვდლობაზე და მოინანიოს ყველაფერი, ყოველთვის ჩვენ ვინანიებდით მაგის წინაშე, მამაძაღლი, არც არაფერი არსებობდა და გვატყუებდა ვერე უსინდისოდ.

– ჩვენი მოტყუებით ჭამდა პურს, თორე სულ ქრისტეს ჭრილობები ადარდებდა და ჩვენი სულის ცხონებაზე ფიქრობდა.

– გაკრეჭვა ჯობია, – ვიდაცის ნათქვამი ჩარჩა ყურში შავაძეს და ღიმილი აუთამაშდა სახეზე, – აბესალომ, – აბესალომი ტრიბუნასთან გაჩნდა.

– გლეხი რო ბრძენია ტყუილია, – აბესალომმა თავი დაუქნია, თუმცა ვერ მიხვდა, რას გულისხმობდა თემის აღმასკომის ხელმძღვანელი.

– გავეკრიჭოთ ეფრემი, – ჩაიციხა შავაძემ, – ყველაზე კარგი მოფიქრებაა, ჰა, რას იტყვი?

– გავეკრიჭოთ და ვამუშაოთ, – შესცივინა თავმჯდომარეს აბესალომმა, – ხვალვე წავიყვან ეფრემს დალაქთან. წვერებს მუჭაში დავაჭერინებ, იქადაგოს მერე უწვერო მღვდელმა, რა ფეხებს მოგვჭამს თავისი წყევლაკრულვით, მაგასაც ვნახავ. მაგრამ... – ჩაფიქრდა თავმჯდომარე, – მარტო მღვდლის გაკრეჭვა ბევრს ვერაფერს მოიტანს,

ეკლესია... ეკლესია თუ არ დაგუხშეთ ხალხს, ისე არაფერი გამოვა, უეფრემოთაც ივლიან მისი მოსწავლეები და ილოცებენ, პარტიულ ცხოვრებას ჩამორჩებიან. ეკლესია უნდა დავეკეტოთ. რას იზამენ, ჰა, რას იტყვი?

– რა უნდა ქნან, ვერაფერსაც ვერ იზამენ, ჩვენი ბიჭები აქ არ არიან? ვის აქვს ორი თავი.

– დავეკეტოთ. – ჩაილაპარაკა შავაძემ, – ანდა... – ისევ ჩაფიქრდა, – რატომ უნდა დავეკეტოთ, სხვა მაზრებში ეკლესიებში ბედლები გადაიტანეს, ამაზე კარგი საქმე რა იქნება, კალოობაზე ხორბალსა და ქერს დავაბინავებთ.

– მშვენიერი აზრია, „ილინ“, თან რამოდენა ადგილია, ცოტა მარცვალი კი არ დაეტევა.

– კარგი, ასე მოვიქცეთ.

მცირე ხნის შემდეგ თავმჯდომარემ ისევ გააგრძელა სიტყვით გამოსვლა და ისევ გაისუსა დარბაზი. ქერათმიანმა მდივანმაც ისევ ჩაასველა მელანში კალმისტარი.

– ამხანაგებო, ჩვენი სოფლისათვის მეტად მტკივნეულ და ამასთანავე სამარცხვინო საკითხს უნდა შევეხო. საქმე იმაშია, რომ ზოგიერთი ჩვენი თანამემამულე არ უფრთხილდება რევოლუციის მონაპოვარს, იმ ადამიანთა შრომას, რომლებმაც სისხლით მოგვიპოვეს თავისუფლება და ბედნიერი ცხოვრება. უფრო მეტიც, მტრული ძალები ჩუმ-ჩუმად დაძვრებიან და ხალხს ხელისუფლების მიმართ სიძულვილს უღვივებენ, ამბოხებისკენ მოუწოდებენ. ასეთი ადამიან-

ნები, ბუნებრივია, საზოგადოებისგან უნდა მოიკვეთონ, ვინაიდან ისინი ჩვენს ბედნიერ მომავალს საფრთხეს უქმნიან და პროლეტარიატს ბრძოლას უცხადებენ. თქვენ უკვე მიხვდით, ვინც ვიგულისხმე, საკითხი ეხება ჩვენს თანასოფელელ შაქრო ეგინაძეს. ასეთი ადამიანების მიმართ შემრიგებლური დამოკიდებულება, ჩემი აზრით, ყოველად გაუმართლებელია. ადამიანის სხეულზე გაჩენილი დაავადება თუ არ ამოშანთე, ისე მას ვერ დაამარცხებ. სოფელში გაჩენილი დაავადებაც უნდა ამოიშანთოს. ვიდრე ყოფილი მამასახლისის სოფელშია, კონტრრევოლუციური ძალების ბოგინი არ დამთავრდება. პა, რას იტყვით? – დარბაზს გადახედა.

შუაგულ დარბაზიდან ბოლშევიკების მიერ წინასწარ დაშინებული და დარიგებული შუახნის გამწვლიკული გლეხი წამოდგა.

– ბოდიში მომითხოვია, მაგრამ ამხანაგო დიმიტრი, ისეთ ადამიანზე, როგორიც შაქროა, სოფელი უნდა საუბრობდეს, ეგ კაცი აქ გასაჩერებელი არ არის, თუმცა მარტო ეგ არა, მთელი მისი საგვარეულო უნდა გასახლდეს აქედან, სანამ ეგენი აქ იბოგინებენ, სოფელი არ დამშვიდდება.

მეტიხარა გლეხმა როგორც კი სიტყვა დაასრულა, იმწამსვე ანდროსკენ გაექცა მზერა, ანდრომ მას თვალი ჩაუკრა და ეს ერთი თვალის ჩაკვრა გლეხისათვის მთელი ცხოვრება იყო. ეგინაძის გასახლების შემდეგ ბოლშევიკე-

ბი მას ყოფილი მამასახლისის ვენახს დაპირდნენ. მცირე ხანში სხვა გლეხიც წამოდგა.

– ჯერ აქეთ-იქით გადახედ-გადმოხედა თანასოფლელებს, სახე წამოსწითლებოდა, ეტყობოდა, რო სინდისი არ უშვებდა, რაღაც უხილავი ძალა ბორკავდა, მოუსვენრად იდგა, მაგრამ ბოლშევიკ მახას მზერას წააწყდა და ნერწყვი გაუშრა.

– არ ვაპირებდი ამის თქმასა, მაგრამა, რო არა ვთქვა, არ ვიქნები მართალი, არც პარტიის წინაშე, არც სოფლის წინაშე, – წითელი მურკივით ცხვირი მოიფხანა, ერთხანს გაჩუმდა, თითქო ენა გადაყლაპა.

– თქვი, პეპო, – გასძახა მახამ, – რისა გერიდება, – თან თვალები დაუბრიალა. იცოდა, პეპომ, რო ბოლშევიკი მახა მის ცოლთან დაძვრებოდა, მაგრამ შიშით ხმას ვერ იღებდა. მშიშარა, დოყლაპია პეპოს სოფელში არავინ აფასებდა.

– ჰო, იმას ვამბობდი, რო არაერთხელ უთქვამს შაქროს ჩემთვინა, ისაო, მალეო, ესენი წავლენო, ამათი სახსენებელი აღარ იქნებაო, ძან მალე იქნება ეგ ამბავიო და თქვენცაო თვალებდაბრმავებული ნუ ხაართო, ქვეყანა თავზე გვენგრევაო და თქვენ კიდევა გულებელდაკრეფილები ზიხართ და საქონელსა და მოსავალს მთავრობას აბარებთო. – ეს თქვა, მერე მახას შეხედა, მხრები აიჩეჩა და დაჯდა, მაგრამ ვაი იმ დაჯდომას, რადგან სინდისის გაწყვეტილმა

ძაფმა მწარედ გასწვა, თითქო ჭვალი დაადგა გულზე, მოიკუნტა, მოიბუზა და ჩაიკარგა იმ ადგილზე, სადაც იჯდა.

თავმჯდომარე ისევ უსმენდა გლეხებს. ახლა სოფლის მეწისქვილე წამოდგა. პეტრეს სიმწრის ოფლი ასხამდა, მიწა ეცლებოდა, შაქროვანი ეგინადის ნაჩუქარი ალიზით აშენებული წისქვილით ირჩენდა თავს, რომელიც ღიახევის პატარა ტოტზე გაემართა, თითქო სხვა ადამიანად ქცეულიყო, პირი უშრებოდა, ენას ვერ იმორჩილებდა, რა უნდა ეთქვა, სიკეთის მეტი შაქროს მისთვის არაფერი გაეკეთებინა, „ოხ, ეს წყეულები ესენი, ესეთ ცხოვრებას თუ ფასი აქვს, ესეთ ყოფნას, ღუკმას რო გაყვედრიან, ოჯახის რჩენას რო ყელში გადენენ, თან როგორა კაცო, შენი ნაწვალ-ნადაგია ყველაფერი, მაგრამ რა გინდა გააკეთო, ერთ მშვენიერ დღეს მჭადის გამოსაცხოები ფქვილი აღარ გექნება და ვერც ვერავისთან მიხვალ სასესხებლად, რადგან ამათი შიშით ხელს არავინ გაგიმართავს. შიშის ღუკმადქცეულ სოფელს გადახედა და ყველა შეზიზღდა. მათ შორის თავისი თავი, რადგან კაცობის ნატამალი არავის შერჩენოდა. ყველა დაპატარავებულ-დაჩიანებულ იჯდა, მოკუნტულ-მობუზული და ღინჯად ელოდებოდა, როდის გამოუტანდნენ ყოფილ მამასახლისს სოფლიდან გადასახლების განაჩენს. ზოგი ძროხის დაკარგვის შიშით ვერ იდებდა ხმას, ზოგს ვენახის ჩამორთმევის შიში

ჰქონდა. ითმენდნენ ქონების დაკარგვით დამფრთხლები ყველაფერს, მაგრამ ვერ გრძნობდნენ, რომ ამ ერთმა საათმა, რომელიც ლენინის სურათით დამშვენებულ დარბაზში გაატარეს, ყველაფერი დააკარგვინა მათ – ქონებაც, სულიც, სხეულიც და ისინი აღარავინ იყვნენ.

– გისმენთ, პეტრე, – გასძახა თავმჯდომარემ და მეწისქვილემ სხვა ადამიანის ხმით დაიწყო საუბარი.

ხან დარბაზის ჩრდილოეთ კედელს აშტერდებოდა, ხან წვიმებით დაობებულ ჭერს ახედავდა.

– თქვი, კაცო, რა დაბნეული იყურები. – ვილაცის ხმა ჩაესმა.

პეტრეს პაპა, ექვთიმე, აღდგომის ტაძრის დიაკვანი იყო და მის ხელში გაზრდილ მეწისქვილეს, რომელსაც იმ წუთას დარბაზში შესროვილი ჯგრო მისჩერებოდა, მოხუცი დიაკვანის სიტყვები გაახსენდა.

„ოცდაათ ვერცხლად გაყიდა იმ საცოდავმა იუდამ ჩვენი სულის მხსნელი და მხოლოდ იმ მცდარ ნაბიჯს კი არ შეუძრწუნებია მაცხოვარი, ეს წყენა, ეს ტკივილი მარტო ის არ იყო, რომ მოწავემ უღალატა, არა, იუდა ყველა მოკვდავის სულში ჩასახლდა მაშინ და იმის შიში დაბადა, რომ შეიძლება ყველაზე ერთგულმა ადამიანმაც კი გიღალატოს, გაგწიროს, სიკვდილისთვის გაგიმეტოს. ექვთიმეს სახემ გაუ-

ელვა, თითქო მისი მადლიანი თვალები საიდანდაც უმზერდა.

– იუდა, – წარმოსთქვა ფიქრებში წასულმა პეტრემ.

– მართალი ხარ, – დაუდასტურა თემის თავმჯდომარემ, – ასეთი ადამიანი, როგორც შაქრო ეგინაძე, იუდაა, მშრომელი ხალხის გამყიდველია.

პეტრე ისევ დარბაზის ობიან ჭერს ასცქეროდა.

– თქვი, სოფლისთვის არაფერი უნდა იყოს დაფარული, ხალხმა ყველაფერი უნდა იცოდეს.

„სოფელი, სად არის სოფელი, ნაგავსაყრელია თუ სოფელი, აღარც კი ვიცი, რა დავარქვა, ღმერთო“...

დაკეტილი წისქვილი, დამშეული და ყველა-საგან აბუებული ოჯახი, ეგებ საყვედურიც კი ეთქვათ შვილებს, შენ რომ მაშინ შაქროზე ორი სიტყვა გეთქვა, ორი სიტყვით დაგეწამა ცილი, ვინ იცის, დღეს ჩვენ ესეთი გაუბედურებული ოჯახი აღარ გეკონოდა. იქნებ ვერც გაგოთ მამის სული წუხილი... ასეთ ცხოვრებაში გაზრდილ შვილებს იქნებ სხვანაირი სული პქონოდათ, სხვანაირი... იუდას სული, ექვთიმეს შთამომავლებშიც იუდა ჩაიბუდებდა, მაშ რად უნდოდა პეტრეს ან ის წისქვილი, ან ოჯახისათვის ნაშოვნი ღუკმა?

ცივი ოფლის წვეთები ჩამოსდიოდა სახეზე.

– შაქრო ხშირად დადიოდა ჩემთან წისქვილში, საფქვავე არ დაჰქონდა, მაგრამ მაინც დადიოდა, ერთავად მენშევიკები ეკერა პირზე, ამათი დღეები დათვლილიაო, მეუბნებოდა, მე ისევ მამასახლისი ვიქნებიო, ბოლშევიკების სახსენებელიც აღარ იქნებაო.

ქერათმიანი მდივანი შეუსვენებლად წერდა, თავმჯდომარე დახრილიყო და მდივანს რაღაცას კარნახობდა.

გაათავა სათქმელი პეტრემ. გაათავა, ცივი ოფლი მოიწმინდა და დაჯდა, მაგრამ ისე იყო დამძიმებული, როგორ უნდა წამომდგარიყო, მაგას ფიქრობდა.

იუდა, იუდა, იუდა... რა მნიშვნელობა აქვს, მაცხოვარი თუ არ გაყიდვ, მაცხოვრის შექმნილი არსება ხომ გაწირე, შენთვის ის სატიალე წისქვილია იუდას ოცდაათი ვერცხლი. შენი საქციელით კიდევ უფრო გაახანგრძლივე ის, რასაც უნდობლობა და ღალატი ჰქვია. რით განსხვავდები მაცხოვრის გამყიდველი მოსწავლისაგან? არაფრით, ერთი ეგ არის, რომ თოკი არა გაქვს, თავის ჩამოსახრჩობი თოკი, თუმცა თავდაპირველად არც იმას ჰქონდა...

ექვთიმე ეჩურჩულებოდა. ვაი-ვაგლახით წამოდგა, წელში ძლივს გაიმართა, წვალე-წვალეებით გაიარა სკამების რიგი.

– წახვედი? – მეზობელი გლეხი შეეკითხა.

– პეტრე, ბევრი საფქვავე თუ არ არი, იქნებ დღეს მაინც ჩამამიფქვა.

დამძიმებულ სხეულს მიათრევდა.

– ამხანაგო პეტრე, ცოტა ხანს გაჩერდით, სხდომა ჯერ არ დამთავრებულა, – ვისი ხმა იყო, აბესალომი, მახა, შალო, ანდრო, თუ... რა მნიშვნელობა ჰქონდა, მეწისქვილეს უკან აღარ მოუხედავს. დარბაზიდან ბარბაცით გავიდა.

მეწისქვილის შემდეგ ერთი-ორმა გლეხმა კიდევ იბუუტურა შაქროს კონტრრევოლუციონერობის შესახებ.

ბოლოს თვმჯდომარემ გამოიტანა გადაწყვეტილება:

„გადასახლებულ იქნას სოფლიდან შაქრო ეგინაძის ოჯახი“.

* * *

– აქ ვერ გავჩერდები, მამაო, არ შემიძლია, ვერ გავჩერდები. ამ ხნის კაცი ვარ, ჩემს დღეში კაცი არ გამიყვია, ქრისტიანულად მიცხოვრია, რა ვქნა, უნდა გადავიკარგო, აღარ მინდა ამათი დანახვა, მინდა, რო თავისუფალი ვიყო.

– მორწმუნენი საპატიმროშიც კი თავისუფალნი არიან, – მიიმედ ჩაილაპარაკა ეფრემმა.

– ხომ, მაგრამ... – ყელში გაეჩხირა დათიას სიტყვა. – მე აღარ შემიძლია, სადაც ვარ, სახლში თუ გარეთ, ძილში თუ ღვიძილში – ყველგან ეგენი მიდგანან თვალწინ, ეგ უღმერთოები... ვერ გამოვხატავ, მამაო, როგორ

ვიტანჯები, ვიცი, თვითმკვლელობამდე მივალ და საკუთარ სულს ჩემივე ხელით წავიწყებდავ.

– კი, მაგრამ მთელი სოფელი ესე ხომ არ გაექცევა აქაურობას. – ვარაშით სავსე თვლებში მიაჩერდა ეფრემი. – რაღაც უნდა ვიღონოთ, გაქცევა არ არის გამოსავალი, ბოროტებას შებრძოლება უნდა, ლოცვით ან ძალით, ამ ბოროტებასთან ძალით ვერას გაეხდებით, ამიტომ ლოცვა უნდა გავაძლიეროთ. ლოცვას დიდი ძალი აქვს, შეილო, ლოცვით ზღვა გაჰყო შუაზე მოსემ.

– ვხვდები, რო მარტო ლოცვა ვერ დამამშვიდებს. როგორ დავმშვიდდებ, როცა აღარაფერი რჩება ჩემგან, საკუთარი თავის ცოცხლად ხრწნას როგორ ვუმზირო.

– ოჯახზე რას ფიქრობ, შენ ცოლ-შვილს ხეირს რო არ დააყრიან, ხომ კარგად იცი, ყვავებივით მიესვეიან, როცა გაიგებენ, რო გაიქცევი და მაგათთვის მოღალატე ხარ. შვილებს გაზრდა უნდა, გზაზე დაყენება, შენ ამ წუთს შენი სულიერი მდგომარეობა გაღელვებს, მაგრამ შენი შვილების ადგილზეც ხომ უნდა წარმოიდგინო თავი, გაგიუბედურებენ ოჯახს, ამიტომ დათმენა ჯობია, დათმენა და ფხიზელი თვალთა ყოფნა, მარტო შენ არ ხარ ასე, ბევრი ადამიანი იტანჯება, მაგრამ ღმერთი მაღალია და მოწყალე, სწორედ იმ დროს დაინახავ მის მოწყალებას, როცა არ ელოდები. დამიჯე-

რე, შვილო, დამიჯერე, – ეფრემმა თავზე დაადო ხელი, დათიამ ცრემლი ველარ შეიკავა.

– ამდენი სისხლი, მამაო, ამდენი ცოდვა, ამდენი უბედურება, ამდენი უდანაშაულოდ დახვრეტილი ადამიანი, მაპატიე, მაგრამ ხანდახან ისეთი აზრი მომდის თავში, რომლის ხმამაღლა თქმა მრცხვენია.

– თქვი, – მშვიდად უთხრა მოძღვარმა.

– რაში ჭირდება ღმერთს ეს ამდენი უბედურება, ამდენი ცრემლი, ამდენი სისხლი. სამყარო მან შექმნა, მან გააჩინა, ის არის ყველაფრის ბატონ-პატრონი, რომლის ნების გარეშე არაფერი იქნება.

– ეეჰ, – ამოიხრა ეფრემმა, – ადამიანის ტვინი ოდნავ განსხვავდება ცხოველის ტვინისაგან, ჩვენ ვერასოდეს ჩავწვდებით სამყაროს გამჩენის მოქმედების საიდუმლოს. მან ყველაზე უკეთ იცის, რა უნდა გააკეთოს, მშობელს უყვარს შვილის გამოცდა, ხომ შეგითავაზებია ბაღლისთვის მისთვის შეუფერებელი ნივთი, გამოგართმევს თუ არა, ცნობისწადილი გძალავს. ანდა ისეთი საქციელის ჩადენა, რომლითაც გაიგებ, ჩაიდენს თუ არა შენი სისხლიერი, ამით შენს მიერ გაწეულ ამაგს ამოწმებ, შეიძლება ისე ვერ გითხარი, როგორც საჭირო იყო, მაგრამ მთავარია, სათქმელი გაიგე, უფალი ყოველთვის სცდის ადამიანებს და ეს გამოცდა ჩვენ ხშირად უსამართლობად გვეჩვენება. ეს ჩვენი გონების სისუსტეა.

მიხედე ოჯახს, დიდი დრო დაუთმე შენს შვილებს და მიენდე უფალს. ქართველი კაცი რო ასე გარბოდეს, დღეს ამ მიწაზე სხვა ჯიშის და რჯულის ადამიანები იცხოვრებდნენ.

დრო ყველაფერს ნიაღვარივით რეცხავს და ასუფთავებს, დამიჯერე, ამათი ნაკვალევიც აღარ დარჩება. ვიცი მე ეს. ამათი ნაკვალევი მხოლოდ ხალხის სულში დარჩება, თუმცა ამ ნაკვალევს ღოცვა წაშლის, ჩვენი ხალხის ღოცვა.

* * *

ყოველ საღამოს მახასა სტუმრობდა ბაქარი. შეღამებულზე მიდიოდა ახალგაზრდა ბოლშევიკთან და უკაკლავდა სოფლის ამბებს. გლეხების თავშეყრის ადგილებიდან აცენცილ ამბებს, ვინ რა თქვა, ვინ რაზე ილაპარაკა, ბოლშევიკებზე ვის რა აზრი გააჩნდა. სიტარმაგეში შესულ ბაქარს თავიდან ცოტა უმძიმდა სხვადასხვა ამბების მიტანა. თითქო რაღაცა ძალა ბორკავდა. ხავსივით ეხვეოდა სულზე, მაგრამ მახას ბრძანებას ვერსად წაუვიდოდა.

შენზე ეჭვს ვერავინ აიღებს, ხალხი პატივსა გცემს, ამიტომ შენი დახმარება ჩვენთვის ძალიან მნიშვნელოვანიაო, უთხრა მახამ და ბოლშევიკებმა ბაქარს, რომელიც წითელი ეშმაკუნების შემოსვლამდე ორკლასიან სკოლაში მასწავლებლად მუშაობდა, ჯამაგირიც დაუნიშნეს. როგორცა ვთქვით, თავიდან უჭირდა ამ

საქმის გაკეთება სოფლის მასწავლებელს, რომელიც ხუთიოდე წლის წინ გახსნილ სკოლაში რამდენიმე საგანს ასწავლიდა, მაგრამ მერე თანდათან შეეჩვია, ისე შეეჩვია, რომ მახასთან დამდამობით გადასვლა, სოფელში მომხდარი ამბების მიტანა მოთხოვნილებად გადაექცა.

– ივეს ცოლმა თქვა, რომ მაგ წუნკლიან მახას რომ ქვეყნის ბედს ჩააბარებ, აბა ამ ცხოვრებისა რაღა უნდა იწამო.

– მეველე ავთო თავჯდომარეზე ამბობდა, ხალხის ცოდო არ შერჩებათო, ამდენი საქონელი რომ ჩამოართვეს ხალხსაო, მშიერ-ტიტვლები რომ დატოვეს, ღმერთი არ აპატიებსო.

– ნოშრევანი, მესანთლე თამროს შვილიშვილი იბახდა, ამ ეკლესიას თუ ხელი შეახეს, ან ჩვენ მღვდელს რამე დაუშავესო, საქმე სწორე არ წაუვათო.

– კიდევ... ყოფილ მამასხლისს შაქროს ეტუტუნებოდა მენახირე გივი, მაგრამ ვერ გავიგე რა უთხრა, ყური წაუგდევ, მაგრამა მაინც ვერ გავიგე.

მახას ჭორფლიანი სახე აუწითლდებოდა და ჭროდა თვალებში სისასტიკის ცეცხლი აენთებოდა, მაგათ ვუტირებ დედასა, მაგ სალახანებსა, ხედავ შენა? კიდევ რომ არ ისვენებენ, ეგ ჩათლახები, ეგენი, არა, თუ არ გავწყვიტე, მაგათი კუდი არ გასწორდება.

ბაქარი გასამრჯელოს ჩაიწურთავდა უბეში და ისევ ლანდივით გაქრებოდა მახას სახლიდან, კუნაპეტ წყვდიადში გაუჩინარდებოდა, რომ არავის დაენახა. ამ ფულს კი სახლში მისვლისთანავე ზანდუკში შეინახავდა, აგროვებდა უშიგლძირო მასწავლებელი ფულს, რისთვის აგროვებდა, არ იცოდა. მთავარი ის იყო, რომ ემატებოდა და ემატებოდა ბოლშევიკების მიერ ნაჩუქარ ფულს, არ აკლდებოდა. ბედნიერი იყო ამით ბაქარი.

განმარტოებულს მაჯლაჯუნებივით მიესეოდნენ ფიქრები. „რა საქმეს ადგახარ, შე უბედურო, სოფელს იმეტებ, ადამიანებს სწირავ. ღმერთს რა პასუხი უნდა გასცე, ან იმ შენი მიტანილი ამბების გამო დახვრეტილი თუ ნაწამები ხალხის სულსაო, მაგრამ ბაქარისთვის ეს საქმე სირთულეს აღარ წარმოადგენდა. პირიქით, ისე მიეჩვია, რომ არ გაეკეთებინა, ვერც წარმოედგინა. გულისრევის შეგრძნებამაც გაუარა. ეს გრძნობა მხოლოდ მაშინ ჰქონდა, როცა ამ საქმეში დამწყები იყო და პირველად უამბობდა ახალგაზრდა ბოლშევიკს სოფლის ამბებს, სალაყბოზე რომ იგებდა.

– ავთო დაუჭერიათ.

– აბა ავთო?

– მეველე ავთო.

– გივიასთვის მაუხერი დაუხლიათ.

– გივიამ რაღა დააშავა, ნახირის მეტი არაფერი უნახია.

– წადი და ჰკითხე ბოლშევიკებს.

ბაქარი მშვიდად უსმენდა მეზობლებს.

– არ შერჩებათ ამათი ცოდვა, – ვილაცის სიტყვებს მოჰკრავდა ყურს და სმენად გადაიქცეოდა.

– რა ძალა ადგიათ, გაიფიქრებდა მეტიწარა მეზობლებზე, რასაც კაცი თავის თავს უზამს, მტერი არ მოეკიდებაო, ისე არის ამათი საქმე.

სოფლის მასწავლებელზე ვერავინ ვერაფერს იფიქრებდა.

* * *

– აიღე, შე შტერო და ჭამე, რაღას უყურებ? აიღე, ჭამე-მეთქი.

– დაიცა, შვილო, კიდევ დაბნევა უნდა ამ უბედურსა? – გიორგის დატუქსავდა მართა, – თავისი უბედურებაც ეყოფა ამ საცოდავს ამა-სა.

მართა რკინის ჯამზე დასხმულ ღოღოს შეჭამანდს ახლოს მიუწევდა გიუ თაღრიას, რომელსაც მეტყველება უჭირდა, ცალი ხელი მოკრუნხული ჰქონდა და ნაცრისფერ თვალებს ისე აელმებდა, რო უსინათლო გეგონებოდათ.

შეჭამანდიან ჯამთან ერთად მართა პურსაც ახლოს დაუდებდა.

– ხო არ ჩაგიყარო შიგა, ეტყოდა, ლუკმა-ლუკმა დაუქუცმაცებდა პურს და ცხელ ღოღოში ჩაუყრიდა.

– რა წუთისოფელი არგუნა ეგეთი ამ საცოდავს, ესე ძაღლუმაღურ ცხოვრებას თუ ფასი აქვს, ღვინოც შეგეთავაზებინა, შვილო, იქნებ უნდა და ვერცა ბედავს, ჰა, – გიორგის მიმართა ქალმა. – არც ეგეთი ბუყეყაა, – ჩაეღიმა გიორგის, – თუ უნდა... ყელზე მიიწკაპუნებს თითებს, ეგრე იცის ხოლმე.

– თაღრი, დაღევ რამესა?

თაღრიამ თავი დაუქნია თანხმობის ნიშნად.

– მერე რატო არა თქვი, თუ გინდოდა, შე ყურუმსაღო, შენა.

გიორგი ადგა და მომცრო საწლით ღვინო გამოუტანა.

– როდის აქეთია, რაც ეგეთი მორცხვი გახდი?

თაღრიამ რაღაცა ამოიღულღულა. გიორგიმ ჭიქა გაუვსო. თაღრიამ ჯერ ლუკმა ამოაწო ღოღოს შეჭამანდში, მერე ჭიქა აიღო, თავისებურად დალოცა ოჯახი, იღულღულა და დალია.

გიორგიმ კიდევ დაუსხა.

თაღრიამ პურს ლუკმა მოატეხა და ღვინოში ჩააწო. მიცვალებულებს შენდობა უთხრა.

მთელი სოფელი პატრონობდა მეტყვევ ნოშრევანის შვილობილ თაღრიას. ნოშრევანი ორიოდე წლის წინ გარდაცვლილიყო და უპატ-

რონო ბიჭი ყველას ებრალებოდა. ხან ვინ შეიკედლებდა და ხან ვინ. ლუკმას აჭმევდა სოფელი. ნახევრად მუნჯი და ხეიბარი თაღრია ყველას ებრალებოდა, მაგრამ გვიან მიხვდა სოფელი, რო თაღრიაზე დახარჯული მადლი მატლად გადაექცა. ყველას ოჯახში თამამად შედიოდა. საათობით იჯდა და მერე ამბები მიჰქოდა ბაქარის მსგავსად ბოლშევიკებთან.

როცა გაუგეს, გვიანი იყო, არაერთი ადამიანი გამოასალმეს თაღრიას დასმენით ბოლშევიკებმა, არაერთი ოჯახი გაამწარეს.

იმ ადამიანებში მართას ერთადერთი ვაჟი გიორგიც იყო, რომელიც ბოლშევიკმა მახამ საკუთარი ხელით დახვრიტა.

თაღრიას გამოჩენა თავიდან თუ სიბრაღულსა და სევდას ბადებდა, ახლა ყველა ზიზღით უყურებდა და მათი ნება რო ყოფილიყო, მეტყვევებს შეილობილს შუაზე გაგლეჯდნენ, მაგრამ ამას ვერავინ ბედავდა, პირიქით, ეშინოდათ, მაინც აჭმევდნენ, ასმევდნენ, თუმცა ამას მადლი აღარ ჰქონდა. თაღრიას გამოჩენაზე ყველა გაისუსებოდა, ხეიბარი სანამ მათი სტუმარი იყო, ენაგადაყლაპულებივით ისხდნენ. ბოლშევიკებმა თაღრიას ვარსკვლავიანი ქუდი დააფარეს.

ადამიანები ერთმანეთს მგლის თვალებით უყურებდნენ, შიში გაუჩნდათ, დასმენის შიში. კაცმა არ იცოდა, კიდევ ვის ჰქონდა დავალებული თანასოფლელების დაბეზღება.

თაღრია ცხოვრობდა, ვარსკვლავიანი ქუდი ეხურა და უხაროდა, რო ასე ენდობოდნენ ბოლშევიკები, მას ცოდვის შეგრძნება არ ჰქონდა.

* * *

მამა ეფრემის დარიგებამ თითქო დაამწვიდა, გაქცევა გადაიფიქრა, ღოცვას უმატა, ღამღამობით საათობით იდგა მაცხოვრის ხატთან და კაცთა მხსნელს ოჯახის გადარჩენას ევედრებოდა. თუმცა, ამ ყველაფრის მიუხედავად, გრძნობდა, რო რაღაც უბედურების ქარიშხალი უახლოვდებოდა.

შაქროს დასმენაზე ხელი არ მოუწერა ბოლშევიკებს, რომლებმაც თითქო თავი დაანებეს. დათიას გარეშეც მოუხერხებდნენ შაქროს სოფლიდან გასახლებას, მაგრამ პარტიის აქტივისტები არც დათიას დატოვებდნენ ისე, ოჯახზე ეფიქრებოდა. ბიჭი პატარა ჰყავდა, ახალი წამოჩიტული. გოგო უკვე მოწიფული, გასათხოვარი.

„ღამე რო ამიტეხონ რამე, ჩემი ბავშვების პატრონი ვინ იქნება, ოჯახი დამენგრევა, სიმწრით აშენებული ოჯახი“. თითქო მის ჭირად მოხდა ყველაფერი, მის ავბედად შემოვიდნენ ეს უპატრონო ბოლშევიკები, რა მოეფიქრებინა, აღარ იცოდა დათიამ, ყოველ დაღამებას საშინელი განცდით ელოდებოდა, ყოველ ჩქამზე გული გადაუქანდებოდა. ღამეებს თეთრი თვალთ ათენებდა. ათასნაირი ფიქრი უტრიალებ-

და, თავის მოკვლის სურვილიც ბევრჯერ გაუჩნდა. გადახედავდა მძინარე ცოლ-შვილს, ჩავიდოდა ბოსელში, ცრემლმორეული თვალებით ჩამოაბამდა თოკს, მერე ყულფში გაყოფდა თავს და ამ დროს გაუელვებდა მამა ეფრემის სახე, „რას სჩადი, დათია, სული არ წაიწმიდო, შე უბედურო შენა, ეგრე როგორ მოგრეგია არსახსებელი, ჰა, გონს მოდი, შვილო, გონს მოდი, მარადიული ტანჯვისთვის როგორ იმეტებ თავს, ან ცოლ-შვილს ვის უტოვებ?“ ისევ ჩამოხსნიდა თოკს და ახლა ეშმაკის ლაპარაკი ჩაესმოდა: „შე ლაჩარო, შენა, მაგის გამკეთებელი რო არა ხარ, ვერა ხვდები? მაგხელა ვაჟკაცობა რო გქონდეს“ – აქეზებდა უსახური არსება, მაგრამ მამა ეფრემი სჯაბნიდა არსახსენებელს.

ასე ტანჯვა-ვაებაში გადიოდა დღეები.

მერე ერთხელაც მამა ეფრემს შესჩივლა.

ეფრემი ფეხზე წამოიჭრა და მეზობელი სასტიკად დატუქსა.

– ეგ მე კი არა, უფალი გაფრთხილებს, ზენაარი გელაპარაკება. გამოცდას გაძლება უნდა, დაღხინებული ცხოვრება ადამიანს წაწყმედისაკენ მიაქანებს, ჯოჯოხეთისკენ, იმიტომ რო ჰგონია, სულ ასე იქნება, სულ იმ განცხრომით იცხოვრებს, ეს ასე არ არის, გაჭირვება ხანდახან დაღხინებაზე დიდი წყალობაა, გაჭირვება მხსნელის ძეგნისკენ გიბიძგებს კაცსა. ღმერთი რო არ სწამდეს

კიდევცა, ადამიანს გაჭირვებაში ახსენდება უფალი, ღმერთო, შენ მიშველეო, ამბობს, ამ გაჭირვებას უსათუოდ დაღხინებაც მოსდევს, სახარება რას გვასწავლის...

მახასნაირებმა ღმერთი მოკლეს, მოკლეს საკუთარ თავში, საკუთარ სულში და ამით გგონია ვინმე დააზარალებს? არც ეკლესიას დაუშავდება რამე და არც რწმენაში მყოფ ადამიანს. მათ თავიანთი სული გაწირეს წასაწყმედად.

ეფრემის საუბარი კი ამშვიდებდა, მაგრამ ადამიანური შიში მაინც არ უქრებოდა, გული ცუდს კარნახობდა.

ერთხელაც ფშანისპირებზე გადაეყარა მახას. თვალი აარიდა, ჭალიდან სარების წამოსაღებად წასულიყო დათია. მახამ გზა გადაუჭრა.

– მაშ თქვენ გინდათ საბჭოთა ხელისუფლების დამხობა არა, შენ და წუნკლიან შაქროსა, დედას გიტირებთ, – თოფის კონდახი უთავაზა თავში დათიას, რომელსაც წარბი გაუსკდა და სისხლი ღვარად წამოუვიდა.

– ეგ ჯერ არაფერია, ცოტა ხანში განახებთ, როგორ უნდა ფარული წერილების გაგზავნა.

– რომელი წერილების, – დათიას სისხლით მოესარგლა სახე–ტყუილია, ტყუილა მწამებთ ცილსა, ვისთან უნდა გამეგზავნა წერილი.

– ჰმ, – ჩაეცინა მახას, – დაინახავ, როგორი ტყუილიც არი. ჩვენ ტყუილა არავის არა ვსჯით.

ცხენით მიმავალ მახას თვალი გააყოლა დათიამ. ეს რა უბედურებაში გავეხვიე, კაცო, ამოიხავლა და ცრემლები წამოუვიდა.

* * *

– ღმერთი არ გაგიწერეს, სერაპიონ, – მეზობელს უთხრა ეფრემმა, – ცოდვას ნუ ჩაიდენ, ნუ წაწმედ შენს მომავალ თაობას, ღმერთი არ გაპატიებს. რაღა შენი ხელით უნდა გააკეთონ, რაღა შენი ხელით, ერთ დროს სტიქარი გეცვა, საკურთხეველში შედიოდი და ღვთის საიდუმლოს ესწრებოდი, ნუ გააკეთებ, გეხვეწები, ყური არ უგდო. ესენი ხორციელი ეშმაკები არიან.

სერაპიონი გაკერპებული იდგა და მამა ეფრემს უსმენდა.

– ეს ცოდვა მარტო შენი ცოდვა არ იქნება, რამდენიმე თაობას გადაჰყვება და შეიბრალე ის ხალხი, ვინც ჯერ არ მოსულა ამქვეყნად, ვისაც ჯერ არ უნახავს თვალხილული სამყარო.

– მაშ, როგორ მოვიქცე? – მამაოს შეხედა სერაპიონმა.

– სხვა არჩევანი არ მაქვს, თავმჯდომარე მობრძანა.

– თავმჯდომარესა და ღმერთს შორის არჩევანის გაკეთება არა მგონია, რთული იყოს. ილოცე და გზას შენ თვითონვე იპოვი.

თუმცა სტიქაროსან სერაპიონს აღარ უღოცია. ბევრი იფიქრა, რა გაეკეთებინა, როგორ

მოქცეულიყო. საღვთო სჯული მამა ეფრემმა ასწავლა. მღვდლობაზე ოცნებობდა, უნდოდა, რო მასაც მამა ეფრემის მსგავსად ანაფორა ჩაეცვა და სოფლის ტაძარში ეწირა, მაგრამ შეიცვალა ცხოვრება და სერაპიონსაც შეეცვალა აზრები. მღვდლობა გადაიფიქრა, აგერ, ახალგაზრდა ბოლშევიკები როგორი ბედნიერები იყვნენ, ჩაცმულ-დახურულები დადიოდნენ, ქამარზე მაუზერები ჩამოეკიდათ და წითელვარსკვლავიანი ქუდები ეხურათ.

სერაპიონსაც მოუნდა მათნაირი ცხოვრება. დაფასებული კაცის სახელი ექნებოდა.

გუმბათიდან ჯვრის ჩამოხსნაზე იყო დამოკიდებული მისი მომავალი.

– აბობლდი ეკლესიის გუმბათზე, ჯვარი ჩამოაგდე და სულ ეს არის, აგერ შენ წითელვარსკვლავიანი ქუდი და მაუზერი. რას შეაკვდი ამ ეკლესიას. ხომ ხედავ, ეს წვერძაღლი ეფრემი როგორ თავ-გზას ურევს ხალხს. მთელი ახალგაზრდობა მაგის ბუტურს უნდა უსმინო და ტყუილში იცხოვრო. ტყუილში? ტყუილია, მაშ რა ჯანდაბა, ან ღმერთი სად არის და ან სასწაული. ქო-სატყუილების მოგონილია ყველაფერი და ვინც რელიგია შექმნა, თაობები გაწირა დასაღუპად, ტყუილში და სიცრუით სავსე გარემოში საცხოვრებლად. ეხლაა სწორედ ამის დრო რო ამ ტყუილს შევბრძოლოთ და ხალხი გადავარჩი-

ნოთ, იმედი დაეუბრუნოთ. შრომა ვასწავლოთ-
ურჩიეს ბოლშევიკებმა.

„იქნებ მართლებიც იყვნენ ბოლშევიკები.
არსებობდა კი მართლა ის უხილავი არსება,
რომლის სადიდებლად ტარდებოდა წირვები
და ღოცვაში იხარჯებდა ამდენი ენერგია, იქ-
ნებ მართლა ტყუილი იყო“. სტიქაროსნის
კაბას ეჭვით დასცქეროდა სერაპიონი.

დასცქეროდა, მერე დაკეცა და ზანდუკში
ჩაუძახა.

„სერაპიონს ეფრემის სხვა მოწაფეებიც მი-
ბაძავენ, მერე მრევლიც მიბაძავს და დამთავრ-
დება მაგათი ღმერთის არსებობა სოფელში“ –
ამბობდა თემის აღმასკომის თავმჯდომარე.

* * *

მთელი სოფელი ტაძართან იყო
მოგროვილი: ქალი, კაცი მოხუცი, ბავშვი.
თავმჯდომარის დავალებით საგანგებოდ
შეეკრიბათ ახალგაზრდა აქტივისტებს სოფელი
მაცხოვრის აღდგომის ტაძართან. თითქმის
ყველა აქ იყო, მამა ეფრემის გარდა. მხოლოდ
მოძღვარი არ ჩანდა. სერაპიონი თავმჯდომარის
გვერდით იდგა, სახეზე უხერხულობის
სიწითლე შეჰპარვოდა, მაგრამ ღელვას არ
იმჩნევდა, თანასოფლელებს თვალებს
არიდებდა.

– ნეტა მართლა იზამს ამას?

– ეშმაკისთვის მიუყიდა სული ამ უბედურ
ვარსკვლავზე გაჩენილს.

– რამ გადააწყვეტინა. – მეზობლების ფიქ-
რი სწვდებოდა თითქო სერაპიონს.

აქტივისტებს უხაროდათ. ახლა რაღას იზამს
ეფრემი, როგორ ხასიათზე დადგება ნეტავი, რო-
ცა მისი სტიქაროსანი ჯვარს ჩამოაგდებს
გუმბათიდან?

– მიდი, სერაპიონ, მიდი, ნახე როგორი თვა-
ლით დაგიწყებს თავმჯდომარე ცქერას. – თი-
თქო ვიღაცა ჩასწურჩულებს სერაპიონს, რომე-
ლიც ცოტა ხანში ტაძრის გუმბათზე უნდა მო-
ექცეს და ცადაქნილი სალოცავიდან ჩამოხს-
ნილი ჯვარი უნდა ჩამოაგდოს.

– აბა, დავიწყოთ! – იტყვის თავმჯდომარე
და სერაპიონი ფიქრებიდან გამოერკვევა.

ხალხი ტაძრის გუმბათს ასცქერის. ცნობის-
მოყვარეთა თვალები მისჩერებია სალოცავის
წვერს. გუმბათისკენ მიმავალ საცაღფეხო კი-
ბეს აუყვას სერაპიონი.

– რას სჩადი, შვილო, – ეფრემის ხმა მისდევს.

– ნუ დაუჯერებ, ნუ წაიწყმედავ სულს.

სერაპიონს აღარ ესმის ეფრემის ხმა. უკვე
ჩქარი ნაბიჯით მიემართება, ერთიც არ შეუს-
ვენია, ისე ავიდა გუმბათზე, ავიდა და ტაძრის
ეზოში შეკრებილ ხალხს გადმოხედა. აქტივის-
ტებმა ყიჟინა ატყხეს.

– როგორ უცბად ავიდა.

- ცოდვის ჩადენისას დრო სწრაფად გადის.
- გაიფიქრა ვიღაცამ.

ისევ ხალხისკენ იფურებოდა სერაპიონი, როდესაც ჩოჩქოლი ატყდა და სალოცავის ეზოში შეგროვილი ჯგრო მამა ეფრემმა გამოარღვია.

- ხელი არ ახლო, – განწირული ხმით ასძახა სულგაყიდულ სტიქაროსანს, – ხელი არ ახლო, გესმის?

ეფრემს აქტივისტები ეცნენ, ხელები გადაუგრიხეს და პირქვე დაამხეს.

- რას სჩადით, თქვე უღმერთოებო, თქვენა.

საიდანღაც კოჭლი აბესალომი გაჩნდა.

- ეხლა უყურეთ სეირს, – ჩაიღიმა ხეიბარმა ბოლშევიკმა, უბიდან გაღვსილი მაქარდი ამოიღო და აქტივისტების ფეხებქვეშ მოქცეულ ეფრემს ერთიანად გადაკრიჭა ვეება თმა-წვერი. მცირე ხნის შემდეგ აქტივისტებმა გაკრეჭილ მოძღვარს ხელი გაუშვეს და როგორც კი ეფრემი, რომელიც შეშლილი სახით უმზერდა თანასოფლელებს, ფეხზე წამოდგა, პანდურები უთავაზეს.

სერაპიონმა ღრმად ამოისუნთქა, ცას აჰხედა, სადაც არც ღმერთი ჩანდა და არც მისი ანგელოზები. სერაპიონის ფეხის ხმაზე გუმბათიდან მტრელები აფრინდნენ და წავიდნენ შორს, ძალიან, ძალიან შორს. თუმცა, ამისათვის სერაპიონს ყურადღება არ მიუქცევია. იგი საქმეს შეუდგა, თითის სიმსხო მავთულებით დამაგრებული ჯვრის ჩამოსხნა იწყო, მაგრამ საქმე ვერ

დაასრულა, სპილენძის ფურცლებით დაფარულ სახურავზე ფეხი დაუცდა, ჯვარს ჩაებლაუჭა, მაგრამ მავთულგადახსნილი ხუთადლიანი ჯვარი გუმბათს მოსძვრა და სერაპიონი ჯვარს ჩაჭიდებული გადმოეშვა ტაძრის გუმბათიდან. ტაძრის კარიბჭესთან დანარცხებულ კაცთან პირველები ახალგაზრდა აქტივისტები მიცვიფდნენ, მაგრამ ეფრემის სტიქაროსანს სიცოცხლის ნიშანწყალი არ ეტყობოდა.

* * *

- ეს როგორ ჩაიღინა მაგ უღმერთომ, ოჯახი დაღუპა.

---რა მოხდა?

--- დათიას ასული ჭალაში მახას გადაყრია, მახას უძალავია და ძალით შეუცდენია.

- საწყალი გოგო, უბნის თვალი, ტაძრის მგალობელი, როგორ გააუბედურა.

– ღმერთი არ აპატიებს.

– როდისღა კაცო, ე, სოფელი აიკლო და მაგის გამკითხავი არავინ არის.

- ეს სოფელი აღარ არის, სანახირე მინდორია, ჩვენ კი მოთვინიერებული პირუტყვი ვართ, ხან ჯოხს გვირტყამენ, ხან ბაგაზე გვაბამენ. ჯოხსაც ვიტანთ და თოქსაც.

– საწყალი დათია, როგორ აიტანს შვილის გაუბედურებას.

– ჩვენ ყველაფერს ვიტანთ.

მზეო ჭკუიდან გადასულიყო, დადიოდა ფეხ-შიშველა სოფელში, სიცილ-კისკისით დადიოდა და ხან ვის აუწევდა კაბას, ხან ვის.

– მახამ მთელი სოფელი შეაცდინა, მარტო დათიას ასული კი არა.

დათია ლოგინზე პირქვედამხობილი ეგდო და ბღაოდა. თითქო ყველაფერი დამთავრდა. მისთვის აღარაფერი არსებობდა. ვისთან ეპოვა სამართალი, ვისთან მისულიყო, ვისთვის შეეჩივლა თავისი გასაჭირი, ამ დასაჭურისებულ სოფელში ვინლა დარჩა, ვინ მიიტანდა დათიას გასაჭირს და უბედურებას გულთან. ოჯახი თავზე ექცეოდა, მთელი ცხოვრება შერცხვენოდა და ღირსებააყრილს უნდა ევლო. ერთ დროს რო მთელი სოფელი დათიას შენატროდა, ერთ დროს რო სოფელში ჭკუას ეკითხებოდნენ, უცბად მოექცა ცხოვრების ფსკერზე, უცბად ჩაყურყუმელავდა.

მზეოს, ჭკუაშერყეული შვილის დანახვა აღარ უნდოდა. გული ვეღარ უძლებდა. მახას ხარხარი ჩაესმოდა ყურში, იქნებ ჯობდა, რო შაქროს დასმენისთვის მოეწერა ხელი და ამით თავიდან აიცილებდა უბედურებასა და სირცხვილს, ერთი კაცის გაწირვით ოჯახს გადაარჩენდა.

თურმე რა ჰქონია გულში იმ უღმერთოს, რითი აპირებდა სამაგიეროს გადახდას.

ახლა ვეღარაფერი ვეღარ გააჩერებს. რამდენჯერ სცადა თავის მოკვლა, მაგრამ საბო-

ლოდ უხილავი ძალა იჭერდა, უფრო სწორედ, მამა ეფრემის ხმა არ უშვებდა.

„დამთავრდება ტანჯვა და სირცხვილი, მაგრამ მახას ჯავრს როგორ წაიღებს საფლავში, სანამ მახას სისხლით ხელებს არ შეიღებავს, ისე ვერ მოისვენებს. კაცის მოკვლა? ამხელა ცოდვით დამძიმებული უნდა წასულიყო საიქიოში, მარადიული სატანჯველისთვის უნდა გაეწირა თავი.

გეება სკივრს ახადა, ხელი აფათურა და დიდი ხნის წინ შენახული მამისეული ქამარ-ხანჯალი ამოიღო, დახედა, კარგა ხანს აკვირდებოდა მამის დანატოვარს, რომელიც მცირე ხანში ბინძური სისხლით უნდა შეღებილიყო. იქნებ მამა ეფრემთან მივსულიყავი და შემეჩივლა, მაგრამ... მამა ეფრემსაც თავისი გასაჭირი ჰქონდა, წვერგაკრეჭილი, ნაცემი და შერცხვენილი მოძღვარი გარეთ ვეღარ გამოდოდა.

სარკმლიდან გახედა ეზოში შემოგოგმანებულ ღამეს. დათიას მეუღლე მზეოს საძებნელად წასულიყო, იმ ავბედითი დღის მერე ჭკუიდან შემწილი გოგო ყოველდღე იკარგებოდა.

დათიას ბიჭი ტახტზე მიწოლილიყო და თვლები მორეოდა. დათია შეილთან ახლოს მივიდა, მძინარეს საბანი გადახადა, დიდხანს აკვირდებოდა სისხლიერს, ბოლოს ცრემლი ვეღარ შეიკავა, დაიხარა და აკოცა.

„მაპატიე, შვილო, მაპატიე, მაგრამ სხვანაირად არ შემიძლო”.

მცირე ხანში დათიას მეუღლეც გამოჩნდა, მზეო ხელჩაკიდებული მოჰყავდა.

– სად იყო? – მშვიდად იკითხა დათიამ.

– ჯანდაბაში, ქიტეანთ გოგოსთან იყო დასამიწებელი.

მზეო იცინოდა თავისთვის.

დათიას აღარაფერი უთქვამს. ჩოხაში გაჰყო მკლავი და გარეთ გამოვიდა.

შუაღამე გადასული იყო. ვახშამნაგემი დამის მნათობი ზანტად ამოდიოდა მთის უბიდან.

ცას აჰხედა დათიამ, ვარსკვლავები აქა-იქა შეამჩნია, ისინიც უღიმღამოდ ანათებდნენ, ცოტა ხანში ერთი ვარსკვლავი სამუდამოდ უნდა ჩამქრალიყო.

ძველი ციხის გალავანთან იჯდა და ქვის გასროლაზე მოშორებულ მახას ალიზის სახლს გასცქეროდა დაუინებით. ოთახიდან ჭრაქის სინათლე გამოდიოდა და შეზარხოშებული პარტიის აქტივისტების ხმაური ისმოდა.

დათია დიდხანს იჯდა ციხის გალავანთან, ვიდრე მახამ ბოლშევიკები არ გამოაცილა. ცოტა ხანში ხმაურიც მიუყნდა და ჭრაქიც ჩაქრა. დათიამ ხანჯალი ამოიღო, ფხა მოუსინჯა და მახას სახლისკენ დაიძრა.

მახას ძაღლის აშვება დავიწყებოდა. დათია ეზოში შევიდა, ქოფაკმა ყეფა-ღრენით იქაურობა აიკლო, მაგრამ მთვრალ მახას არაფერი გა-

უგია. დათიამ ოთახის კარი წიხლით შეაღო, მიწურში შეიჭრა და მძინარე მახას ლოგინში დააცხრა. სანამ მახა გონს მოეგებოდა, დათიამ მსხვერპლი ქვეშ მოიგდო და ისე გამოლადრა ყელი, ხელი არ აკანკალებია.

პირქვედაცემული მახა დაკლული ღორივით ხროტინებდა.

დათია იქვე იდგა და გრძნობდა, როგორ დასველებოდა მოკლული ბოლშევიკის თბილი სისხლით ხელები და სამოსი, „არ ყოფილა რთული კაცის მოკვლა”.

* * *

– აეს სახლი ჩემია.

– როგორ თუ შენია?

– აგერე, ჩემია, სახლიცა და შენი ბაღ-ვენახებიცა, – ჩაეცინა კოჭლ აბესალომს.

გიგას ეგონა მესუმრებო და თვითონაც დაცინვით უთხრა:

– რომელი ბაღ-ვენახები, ილიკოსკენ რომ მაქვს, თუ კარებწინა. გიგას ვეება ბაღ-ვენახები ჰქონდა გაშენებული, საქონელიც ბლომად ჰყავდა და სოფელში შეძლებულ გლეხად ითვლებოდა. მაგრამ ახალგაზრდა ბოლშევიკებმა გიგას ქონებას თვალი დაადგეს და აბესალომს შეუწნდნენ:

– ერთ ციცქნა მიწურ სახლში ცხოვრობ, ცოლ-შვილი სირისტში ღამის ამოხოცო, პარტიას თავი შესწირე, ეგ კულაკი კიდევ, ცა

ქუდად არ მიაჩნია და დედამიწა ქალამნადა. ჩვენ თითო გაქუცული ძროხა გვყამ, მაგას კიდევ ჯოგი დაუდისო, აბესალომს ჭკუაში დაუჯდა. თემის აღმასკომის თავმჯდომარესაც შეუჩნდა.

– ეხლა გახდა ეგრე მოკუნტული ეს გიგა, თორემ რევოლუციის პირველი მტერი იყო, რაც მაგას ხალხი ჰყამ გამწარებული, საწყალ ჩვენს სოფლელებს თავის ნაკვეთებში ამუშავებდა კაი ვირებივითა და კაპიკს არ აძლევდა. მე სხვა გვარისა ვარ, ძარღვებში აზნაურების სისხლი დამიდისო.

თავმჯდომარეს რისხვით აენტო სახე და აბესალომს თვალები დაუბრიადა.

გვეთი კაცი გყამთ სოფელში და აქამდე გეძინათო. აბესალომმა მოუბოდიშა.

– შეცდომას გამოვასწორებთ, ოღონდ ეს ერთხელ მაპატიეო.

ერთ-ერთ კრებაზე გიგას გაკულაკების საკითხიც გაიტანეს.

„გიგა წითლუაშვილი დღემდე რჩება, როგორც კონტრრევოლუციის მხარდამჭერი, საწყალი გლეხების ხარჯზე გამდიდრებული ადამიანი, რომელიც დაქირავებული მუშახელით ამუშავებს მიწებს. ჩვენი თანასოფლელები ერთხმად აღიარებენ იმას, რომ გიგა წითლუაშვილმა უკანონოდ შეიძინა ამდენი ქონება, მაშინ როდესაც საწყალ გლეხებს საკარმიდამო მიწის ნაკვეთები არ გააჩნიათ და

ბოსტანი ვერ დაუთესიათ. გიგა წითლუაშვილი ათეულობით დესეტინა მიწას ფლობს და კიდევ უფრო უარესი ის არის, რომ გადატაკებულ გლეხებს გიგა ფულით ხელს უმართავდა, მერე კი, როდესაც გლეხები ვეღარ იხდიდნენ ვალებს, გიგა მათ მამულებს ისაკუთრებდა. აი, როგორ გამდიდრდა საწყალი გლეხების ოფლით და მამულებით ეს ჩვენი სოფლის სისხლისმსმელი კულაკი. უფრო მეტიც, იგი თანაუგრძნობს და ფულითაც ეხმარება საბჭოთა ხელისუფლების მტრებს, რომლებიც სოფელ-სოფელ დაძრწიან და ხალხს აჯანყებისკენ მოუწოდებენ. სოფელი მოითხოვს ჩამოერთვას წითლუაშვილს რაც გააჩნია, მის საცხოვრებელში გაიხსნას ორკლასიანი სასწავლებელი, რომელიც ამჟამად განთავსებულია ხორბლის საწყობის ძველ შენობაში.

მისი მამულები გადაეცეს მცირემიწიან გლეხებს, ხოლო პირუტყვი ჩაბარდეს სახელმწიფოს და სოფელს ხორცის ჩაბარების გეგმა ჩაეთვალოს შესრულებულად”.

გიგა სახეგამტკნარებული, ხელებაცაცახებული იდგა და ხან სახლიდან გამოყრილ აღნავლებულ ბაღლებს შესცქეროდა, რომლებიც დედის გვერდით წვიმაში მოყოლილი წიწილებით იყვნენ აბუზულები, ხან პარტიის აქტივისტებს, რომლებიც მისი სახლიდან სხვადასხვა ნივთებს ეზიდებოდნენ.

– რას სჩადით, ხალხო, ღმერთი არ გწამთ? ვისთვის რა დამიშავებია, ვისთვის რა გამიფუჭებია, სად ეზიდებით ჩემს ნაოფლარს. მთელი ცხოვრება მიშრომია, ამ ხელებს მაინც შეხედეთ, თვითონვე დაჰყურებდა ყაშაყაშა დახეთქილ ხელისგულებს.

აქტივისტები ყურადღებას არ აქცევდნენ.

– საცაა თოვლს ჩამოჰყრის, ბაღლები სად წავიყვანო, ბაღლები მაინც შეიბრაღეთ.

აქტივისტებს არც მისი ბაღლების ხსენებაზე აჩუყებიათ გული.

დიდხანს ეხვეწებოდა გიგა, ბოლოს მუდარის სიტყვები ტირილში გადაუვიდა.

მაინც არ მიუქცევიათ ყურადღება. მიჰქონდათ სამოსი, ჭურჭელი და სხვადასხვა სახის ნივთები.

ბოლოს სახე შეეცვალა, იტყოდი, სეტყვის ღრუბელი წამოადგაო, უცნაური ხმით ამოიხავლა და ერთ-ერთ აქტივისტს გამწარებული ეცა, წააქცია, ქვეშ მოიგდო და მიწაზე ნამუშევარ ვეება ტორებს დიდხანს ურტყამდა, სანამ გონება არ დააკარგვინა. ამასობაში სხვა აქტივისტები მისცვივდნენ. წაქცეულ მეგობარს გიგა ვაი-ვაგლახით ააგლიჯეს.

ახლა ყველამ ერთად გიგას დაუწყო ცემა. ურტყამდნენ დაუნდობლად, მუშტებით, წიხლებით, ვიდრე ერთიანად არ შეედება ქონებაჩამორთმეულ გლეხს სისხლით თაე-პირი. ბოლოს კბილებჩამტვრეული აქტივისტიც

მოიყვანეს გონს და ახლა იმან იყარა ჯავრი, წაქცეულ გლეხს რამდენჯერმე მუშტისხელა ქვა გამეტებით ჩასცხო. ჩამორთმეული სახლის წინ ცოცხალ-მკვდარი ეგდო გიგა, რომელსაც გარსშემოხვეული წვრილ-შვილი დასტიროდა.

* * *

თემის აღმასკომის ხელმძღვანელის გადაწყვეტილებით გიგას მრავალშვილიან ოჯახს ჭირნახულის საწყობში ერთი ოთახი გამოუყვეს და რამდენიმე ფუთი ხორბალი მისცეს, რომ შვირები არ დახოცილიყვნენ. გიგას მამულები კი აქტივისტებმა გაინაწილეს.

დღე რო ვერ ბედავდა თავის ბაღებთან ჩაღლას საცოდავი გლეხი, ღამლამობით ჩადიოდა, ნამიან მოლზე ჩამოჯდებოდა, შვილივით გაზრდილ ხეხილს გასცქეროდა და ტიროდა, გულს იოხებდა, მაგრამ ხვდებოდა, რომ ასე დიდხანს ვერ გასტანდა. გული ვერ გაუძლებდა.

– რა დავაშავე ამისთანა, ღმერთო, განა რა შევეცოდე ისეთი, რომ ასეთი სატანჯველი მომივლინე. ამ წამხდარი ადამიანების ღუკმა გამხადე, რომელთაც არც მიწის სიყვარული აქვთ, არც ოჯახის და არც ღმერთის, ადამიანის სისხლი არ უდგიათ. ერთი დრო არავის შერჩენია, არც ამათ შერჩებათ. ბოლოს ადგა და საჩივარი დაწერა:

„ცაკის თავმჯდომარეს, ამხანაგ მახარაძეს.

მე, ჩემი წერილშვილით, ვცხოვრობდი მამისეულ სახლში, გვქონდა ორი ათეული დესეტინა მამული, ზოგი მამაჩემის დატოვილი, ზოგიც ჩემი ალალი შრომით ნაყიდი. გვყავდა ასევე რამდენიმე სული პირუტყვი. არასოდეს ცუდი განწყობა არა გვქონია საბჭოთა ხელისუფლების მიმართ, ვცხოვრობდით პატიოსნად, არასოდეს დამინაგრავს ჩემი თანასოფელელი გლეხობა (როგორც ამას მახრადებენ), თუმცა ბოროტ ადამიანებს რა დაღვეს, ჩემი ალალი შრომით შეგროვილი მცირე ქონება შეშურდათ ბოროტ მეზობლებს, რომლებიც პარტიას არიან მიტმანნილები და თემის აღმასკომის გადაწყვეტილებით, შუა ზამთარში სახლიდან გამოგვყარეს, მშვიერ-ტიტვლები, ჩამოგვართვეს მთელი ავლადილება, პირუტყვი, მამულები. შეგვყარეს სოფლის ჭირნახულის საწყობში არსებულ პატარა ოთახში, სადაც ფეხადაც ვერ ვებტეით. შიმშილსა და სიცხეში გარდაგვეცვალა ნაბოლარა, ოთხი წლის ბაღლი. გთხოვთ, გაითვალისწინოთ ჩვენი მდგომარეობა და მოგვხედოთ”.

ამხანაგ მახარაძესთან გაგზავნილ წერილს რა ბედი ეწია, გიგამ ვერაფერი გაიგო. მისთვის არავის არ მიუქცევია ყურადღება. ნაადრევად დაბერებულმა და დარდ-ბოდმისაგან გატეხილმა კაცმა სახლ-კარის ჩამორთმევის შემდეგ სულ რამდენიმე წელიდა იცოცხლა და კოჭლი აბესალომის ჯავრი საფლავში ჩაიყოლა.

* * *

წისკეილისაკენ მიდიოდა პეტრე და თან პაპის აჩრდილი მოსდევდა.

– ეგ რა ჩაიბინე, შე საცოდავო, შენა. მაღლი მატლად გადააქციე, კაცი სასიკვდილოდ გაიმეტე და იუდას ნაშიერი გახდი. დაწყველილი ლუკმის მიტანას სულ რომ არ მიუტანო შენს შვილებს, ხომ გირჩევნია.

პეტრემ ნაბიჯს აუჩქარა, თითქო დიაკვანი პაპის აჩრდილს უნდა გაქცეოდა.

– ცოდვას ვერსად გაექცევი, ტყუილა გარბიხარ, გაქცევას ნელი ნაბიჯებით იარო, გირჩევნია, იქნებ გზაში შეინანო, გონება გაგინათდეს, მერე უკან მიბრუნდე, იმ დაწყველილ დარბაზში შედგა ფეხი, სადაც ცილი დასწამე შენს მოყვასს და თქვა, რო ყველაფერი ტყუილია.

პეტრემ კიდევ უფრო აუჩქარა ნაბიჯს.

– სულის წაწყმედა ადვილია, გადარჩენა რთული. მოტრიალდი.

– ვერ მოვტრიალდები, – ამოიგმინა და უაზროდ მოიხედა უკან, თითქო პაპის აჩრდილის დანახვა უნდოდა.

– იქნებ გეყოს გამბედაობა. ცოდვის გულწრფელ აღიარებაზე დიდი ვაჟკაცობა არ არსებობს. გადმოუხვიე იუდას გზიდან.

– მომკლავენ, ჩემს საცოდავ ოჯახს ვინ მიხედავს, მშვირები დაიხოცებიან, სხვა გზა არ მქონდა.

– შაქროს ოჯახს ვინ მიხედავს?

გაიქცა პეტრე.

აჩრდილი აღარ მისდევდა.

წისკვილში ასვლა გადაიფიქრა.

– სად წავიდე, სად ჯანდაბაში წავიდე.

ხან ერთი მეზობელი შეხედებოდა, ხან მეორე.

– სად მიხვალ, პეტრე?

– სად წავალ, წისკვილში მივდივარ, საფქვავე დამიგროვდა.

არადა წისკვილში არ მიდიოდა. წისკვილის დანახვა აღარ უნდოდა, შაქროს ნაჩუქარი ფულით აშენებულ წისკვილში ვეღარ შევიდოდა. გული ერეოდა, თითქო სიბინძურე უთუხთუხებდა სხეულში და ენით აუწერელი სიმყრალე ამოსდიოდა.

შედგა. სული მოითქვა. სად წავიდე. სოფელს მოჰხედა. სიმწვანეში ჩაფლული სახლები ქვემოთ დარჩა. რიყეზე გართხმულ მდინარესაც გადახედა, მისი წისკვილიც იქ იდგა. თვალები დახუჭა.

თითქო ისევ დარბაზში აღმოჩნდა, კრება მიმდინარეობდა, სადაც სოფლის ყოფილი მამასახლისის ბედი წყდებოდა.

– ყოჩაღ, პეტრე, აი ეგრე, პარტია დაგიფასებს. ასეთი გველის წიწილების ადგილი სო-

ფელში არ უნდა იყოს, – თითქოს აბესალომის ხმა მოესმა. თვალი გაახილა. ჭირის ოფლმა დაასხა სახეზე. თვალწინ დაუდგა სოფლიდან აყრილი შაქროს ოჯახი, ბოღჩამოკრულები რო მიაბიჯებდნენ. მიდიოდნენ შორს, საიდანაც აღარასოდეს დაბრუნდებოდნენ.

– ეჰ, პეტრე, პეტრე, როგორ გადამიხადე... – შაქროს ჩურჩული მოესმა. ამოიგმინა.

– ეს რა ჩავიდინე? – ხმამაღლა ჰკითხა საკუთარ თავს. – ესეთი გახრწნილი თუ ვიყავი და ამისთანა სისაძაგლის ჩამდენი, ვერც კი წარმოვიდგენდი. რისი ღირსია ჩემისთანა კაცი?

– ბოლშევიკები დაგიფასებენ. აბესალომის ხმა ისევ ჩაესმა.

– ჩემი ხელით მივართვი სული ეშმაკს.

ცრემლი მოაწვა თვალებზე.

უნდოდა, შაქროსთან მისულიყო და მუხლზე დაჩოქილს პატიება ეთხოვა, მაგრამ ამას ვერ შეძლებდა. ხმამაღლა აზლუქუნდა.

„იუდაც ღვრიდა ცრემლებს, მაგრამ რა გამოვიდა, მაინც იუდად დარჩა, მის ცრემლებს და სინანულს არაფერი შეუცვლია“, ეს უკვე პაპის ხმა იყო.

პეტრე დაბლობში დაეშვა, იმ გზას ჩაუყვია, რომელიც მისი წისკვილისაკენ მიდიოდა...

პეტრეს წისკვილის სახურავიდან ჯერ ზანტად ამოვიდა მოცისფრო კვამლი, მერე აბურბურებულმა ცეცხლმა ფანჯარაში გაასავსავა

ენა და კრამიტების ტკაცატკუცის ხმა სოფელ-საც მისწვდა. დიდი და პატარა წისქვილისკენ გარბოდა, მაგრამ პეტრეს ხუხულას ვერაფერი უშველეს, პატრონთან ერთად ჩაიფერფლა. ბოლოს ძლივს მოახერხეს მეწისქვილის დანახშირებული ცხედრის პოვნა.

* * *

– აი, აქ ხომ ვერაფერი მოგიხერხე, იქ მაინც გიტირებ დედას, გგონია, რო სულ ესე იქნები?

– გაადგი ფეხი.

– ჩემი ოჯახის გამწარებას მაინც არ შეგარჩენ, შენ გგონია, რო იქ არაფერი არსებობს არა? ყველაფერი არსებობს. იქ გელოდებოდა დიდი მსაჯული, აი, მერე რაღას იზამთ. მერე გიშველოთ იმ თქვენმა რევოლუციამ. მერე ვინდა დაგიცავთ. ვინდა გამოგესარჩლებათ. მაშინ გიტირებთ დედას.

– ვნახოთ, ვინ ვის უტირებს, ფეხი გაადგი, – შალომ ქიმუნჯი უთავაზა, – დროზე, გასწი.

დათიამ ჩალურჯებულ-ჩალიდავებული თვალებით მოხედა, ჩასისხლიანებულ მზერაში ისეთი სისასტიკე კრთოდა, ხელები რო გახსნილი ჰქონოდა, კოჭლი აბესალომის მოსწავლეს – შალოს კბილებით ყელს გამოლადრავდა და მის ცხელ, ქაფიან სისხლს დაეწაფებოდა, მაგრამ ისე გაეკოჭათ, სისხლი აღარ

უმოდრავებდა, მაჯებგადანასკული მტევნები მიცვალებულივით გაღურჯებოდა.

„ერთი ხომ მაინც მივასიკვდილე, – გულში ამბობდა დათია, – მაინც არ შევჭამე ამათი ჯავრი, ოჯახი შემირცხვინეს, ლაფი დამასხეს თავზე, მაგრამ ვალში არც მე დავრჩი. თითქო საკუთარი თავის კმაყოფილი იყო. სულ რამდენიმე ათეული ნაბიჯი იყო დარჩენილი იმ საბუდისწერო ადგილამდე. იმ ცოდვის ალაგამდე. სოფლის თავში, ყვენის გორაზე, სადაც მაცხოვრის ძველთაძველი სალოცავის ნანგრევი იყო, ერთი ადამისხნის ნამეხარი მუხა იდგა, ეული ათასწლიანი ხე და ბოლშევიკებს იქ არაერთი დახვრეტილი ადამიანი ჰყავდათ დამარხული. ბოლო აღმართს შეუყვანენ, დათია ისე ყოჩაღად მიაბიჯებდა, თითქო შესაწირი მიჰყავდა სალოცავში და ღამისთევით მიდიოდა ჯალაბთან ერთად. ბოლშევიკები მსხვერპლს ქოშინით მისდევდნენ. მათი ხვნეშის ხმა გულს ურევდა დათიას. ხანდახან მოიხედავდა, ზიზღით სავსე თვალებით შეხედავდა თოფებზე მართულ თანასოფლელებს, უნდოდა შეეგინებინა, უნდოდა გაელანძღა, მაგრამ... სალანძღავი სიტყვებიც არ ემეტებოდა მათთვის. ბოლშევიკებს ერთი ბარგადებული გლეხიც მოჰყვებოდათ, რომელსაც თავი ჩაედუნა და ღორღიან ბილიკს მიშტერებული მისდევდა პარტიის აქტივისტებს. ეს იყო დათიას თანასოფლელი, მისი მოგვარე ლაზარე, რომელსაც დახვრეტილი

სახლისკაცის საფლავის გაჭრაში უნდა მიეღო ჯამაგირი ბოლშევიკებისგან. თავიდან ეძნელებოდა ეს საქმე ლაზარეს, მაგრამ მერე დათანხმდა. ლაზარე იტყოდა უარს, სხვები გააკეთებდნენ და გასამრჯელო ტყუილა უნდა დაეკარგა. გასამრჯელო. დახვრეტილი თანასოფლელებისათვის გაჭრილ სამარეში გადახდილი ფულით გამოკეცილი ბაღლები ოდესღაც ხომ გაიგებდნენ მამის ამბავს და პასუხს მოსთხოვდნენ? მაგრამ ვიღაცას ხომ უნდა გაეკეთებინა ეს საქმე, დაუმარხავს ხომ არ დატოვებდა ადამიანებს. „იქნებ ისევ მესრედ მუშაობა ჯობდა, შე უბედურო, საიდან გაერიე ამ ცოდვიან საქმეში“, ალბათ ჯობდა, ჯობდა, ფიქრობს ლაზარე, მაგრამ ესკაველარ იტყვის უარს და მიუყვება ყველის გორისაკენ მიმავალ ბილიკს. წინ მიდის დათია, მერე მისდევენ ბოლშევიკები, რომელთაც ერთი სული აქვთ, როდის ააღწევენ იმ ადგილს, როცა ესროლონ და ჩააძაღლონ, მახას სისხლი აქვთ ასაღები.

– ლაზარე! – ლაზარემ თავი ასწია, ჯერ ეგონა, რო მეჩვენებო, მერე დათიას ხმა იცნო.

– ერთ რამესა გთხოვ და ამისრულე! შენთვის რა აზრი აქვს, საფლავი საფლავია.

– ჰოო.

– ნატაძრალთან ახლოს დამმარხე.

– გესმის, ლაზარე?

დათია შედგა, მობრუნდა და ცრემლჩამდგარი თვალებით შეხედა ტანდაბალ ბერიკაცს, რომელიც დაბნეული იყურებოდა.

– მითხარი, რას გაჩუმდი, დამმარხავ თუ არა. – აყვირდა დათია.

ლაზარეს ისევ არ ამოუღია ხმა.

– შენც უსინდისო კაცი ყოფილხარ.

შალომ მსხვერპლს თოფის კონდახი უთავაზა, დათია პირქვე წაემხო და თავ-პირიდან სისხლი წასკდა.

„ყოველი ადამიანის ცხოვრება რაღაცით ჰგავს მაცხოვრის ცხოვრებას, ყოველ ადამიანს აქვს თავისი წილი სატანჯველი გამოსავლელი, თავისი წილი სისხლი დასათხევი, თავისი წილი გოლგოთის აღმართი ასავლელი, რამუნაირად ყველამ უნდა აიაროს ეს აღმართი, როდნავ მაინც იგრძნო, ვინ იყო მაცხოვარი და რა სატანჯველს გაუძლო, რო ჩვენისთანა მოკვდავი, ცოდვილი ადამიანები სამუდამო გეგნისგან ეხსნა“.

დასისხლიანებული სახე ასწია დათიამ, თითქო მამა ეფრემის ხმა ჩაესმა, მამა ეფრემის, რომელსაც წვერი გაკრიჭეს, ანაფორა გახადეს, ეკლესია დაუკეტეს.

– მამაო... – დაიწურჩულა, აიხედა და თავს თოფმოდერებული შალო ადგა.

– ჯერ არ მესროლო, ხელები გამიხსენი, ვილოცებ და მერე... გეხვეწები, გამიხსენი, ვილოცებ ცოტა ხანს, მიდი გამიხსენი, გაშავებული,

გრძნობადაკარგული ხელები გაუწოდა. მაგრამ შალოს მისი ხვეწნისთვის ყურადღება აღარ მიუქცევია. დათიას მუდარა ახალგაზრდა ბოლშევიკის თოფის ქუხილმა დაფარა, რომელმაც მეხის ხმასავით გადაუარა სოფელს.

* * *

– ხვალ, ხვალ მივდივართ, – ხმის კანკალით თქვა, – ოღონდ სად მივდივართ, არ ვიცი, არაფერს გვეუბნებიან, ყველანი მივდივართ, ქალაქიდან მატარებლით წავალთო, მამაჩემმა... არ ვიცი, მე მგონი, ციმბირში გვგზავნიან. კახაბერს თვალბეჭეში შეხედა, მერე ვეღარ გაუძლო და ცრემლები წასკდა.

ბიჭი ქვადქცეული იდგა და ერთი დამამშვიდებელი სიტყვაც ვერ მოეძებნა გულის სწორისათვის. ან რა უნდა ეთქვა, შევევარებულის ოჯახს სოფლიდან ასახლებდნენ, ის კი... თემის აღმასკომის თავმჯდომარის შვილს ვისთვის გაემხილა, რო სოფლისაგან შერისხული ყოფილი მამასახლისის ქალიშვილი უყვარდა. კახაბერისა და მირანდას სიყვარული აქამდე საიდუმლოდ რჩებოდა. გასაოცარი იყო, რო ყველაფრისმცოდნე სოფელმა აქამდე ამის შესახებ არაფერი იცოდა. ის უფრო გასაოცარი იყო, ასი თვალის და ასი ყურის მქონე ბოლშევიკებს როგორ გამოეპარათ ეს ამბავი. კახაბერსაც უკვირდა.

ოჯახში, სადაც მარტო რევოლუციამ, ადამიანების დასმენა-დახვრეტაზე და პარტიის წინსვლაზე იყო საუბარი, სიყვარულიც ფეთქავდა და იმ დროს, როცა პარტიის კრებიდან მოსული თემის აღმასკომის თავმჯდომარე თავის ხუთივე ვაჟს გვერდით მოისვამდა და ბოლშევიკების წარმატებებზე ესაუბრებოდა, თავმჯდომარის ნაბოლარა ვაჟი მირანდაზე ფიქრობდა. ერთი დღეც არ შეეძლო იმ საოცარი არსების გარეშე ცხოვრება, რომელმაც ყველაფერი გადაავიწყა. ფიქრობდა, როგორ მოეწყო სხვანაირი ცხოვრება, როგორ გაქცეოდა იმ საშინელებას, რაც ირგვლივ ხდებოდა. გრძნობდა, რო მისი სახლი სიბინძურის გროვას დაემსგავსა და ამ სიბინძურეში ყოფნა აღარ უნდოდა. გულს ურევდა მამამისთან მიტმასნილი ახალგაზრდა ბოლშევიკების დანახვა, მათი ყალბი ღიმილი, სინდისისაგან დაცლილი მზერა. ადამიანები, რომელთაც შეეძლოთ მამამისის ერთ დამახებაზე მულიდებივით თავი გაეწირათ. მათთვის არც სიყვარული არსებობდა, არც პირადი ცხოვრება. ისინი ყველანი რევოლუციის შვილები იყვნენ და ამით არსებობდნენ. ამ სიბინძურის მორევში კი თვითონაც იყო ჩაყურყუმელავებული. ვისთვის ეთქვა, ძმებისთვის? ოთხი დედმამიშვილი ჰყავდა და ვერც ერთთან ვერაფრის თქმას ვერ ბედავდა. ისინიც რევოლუციის შვილები იყვნენ და მარტო ეს ერთი გამორეულიყო, თითქო ოჯახის ცოდვეები მას

უნდა ეზღო. ეგინაძის შვილთან მისი სასიყვარულო ამბავი რო გახმაურებუდიო, შეიძლება მათთან ერთად კახაბერიც გაესახლებინათ... თუმცა, ეს მისი ოცნებაც იყო. მირანდას გარეშე მაინც ვერ იარსებებდა. ღამეებს ფიქრში ათენებდა კახაბერი. ამხელა სოფელში კაცი არ ეგულებოდა, რო მისუდიო და გულის საწუხარი გაენდო, თუმცა მარტო სოფელი კი არა, ალბათ ქვეყანაც დაცარიელებულიყო კაცებისაგან.

მამამისის, ბენიამინის სახე გაუელვებდა. გაუთავებელი საუბარი რევოლუციაზე და პარტიის მონაპოვარზე.

„როგორ დამსაჯა ღმერთმა, ასეთ ოჯახში რო გაეჩნდი, რაღა მე... თუმცა იმ დალოცვილის დიდ სამართალს მე როგორ ჩავწვდები. ალბათ, ასე იყო საჭირო“.

ძმებს გადახედავდა. ერთ ვეება ოთახში ეძინა ყველას, იქნებ ჯობდა, რო მეც ამათნაირი ვყოფილიყავი. ასეთი მტანჯველი ფიქრები აღარ მექნებოდა, ცხოვრება გამიმარტივდებოდა. ან მირანდა საიდან ჩამივარდა გულში, ამ ერთმა სიფრიფანა გოგომ ჭკუიდან გადამიყვანა, არა, არა, მირანდა უფაღმა გამომიგზავნა, რო სხვანაირი მზერით დამენახა ქვეყანა. ძალმომრეობის, სისასტიკის და პატივმოყვარეობის გვერდით სინაზის, სიყვარულის და რწმენის არჩევაც შეუძლია ადამიანს.

ღამდამობით ბაღებზე აიპარებოდა, ქურდით გადაძვრებოდა თელის ღობეზე და ბუჩქში შემალული გასცქეროდა მირანდას სახლს, სადანაც ჭრაქის სინათლე იღვრებოდა. შუაღამემდე ასე იყო გარინდული, გულის სწორის ნაცვლად მისი სახლის ცქერით ტკბებოდა. თითქო დრო ჩერდებოდა ამ დროს.

– ყველაფერი დასრულდა, – დაიწერჩულა გოგომ უკანასკნელი შეხვედრისას. – ვეღარასოდეს ვნახავთ ერთმანეთს, ვერასოდეს ვიფიქრებდი, თუ ასეთი დასასრული ექნებოდა ჩვენს სიყვარულს.

* * *

მამა ეფრემი ღამდამობით მიდიოდა ტაძართან. ჩაგმანული სალოცავის წინ დაემხობოდა და თვალცრემლიანი ღოცულობდა. უნდოდა რო შესულიყო, საკურთხეველის წინ დამხობილიყო და თანასოფელთა ცოდვების მიტევება ეთხოვა უფლისათვის, მაგრამ ტაძარში ხორბალი დაეყარათ, კარები ჩაეკეტათ და გასაღები ეკლესიის გვერდით მცხოვრები გლეხისთვის – ფრიდონასთვის ჩაებარებინათ, რომელიც მეველედ მუშაობდა. ეფრემი თითქო უკანასკნელ დღეში იყო. იტყოდი, ზენაარს უკვე დაეთვალი მისი სიცოცხლის წუთები და უკანასკნელად უნდოდა, რო ღვთის სახლში ელოცა. ელოცა მთელი სოფლისათვის, რომელმაც ღმერთი და-

გმო და სალოცავის დაკეტვას მშვიდად შეხვდა.

მამა ეფრემმა უკანასკნელი ძალა მოიკრიბა, ფრიდონასთან მივიდა და მუხლზე დაუწოქა.

– გათენებამდე მათხოვე ტაძრის გასაღები, ამას ვერავინ გაიგებს, ღვთის გულისათვის, უარს ნუ მეტყვი. ვილოცებ და უკან დაგიბრუნებ.

ფრიდონამ ხელები გაასავსავა.

– რა ვქნა, მამაო, ვიცი, რა დღეშიცა ხარ, ძაანაც მინდა რო დაგეხმარო, მაგრამ ეს რო გაიგონ, ხომ იცით, რა ამბავსაც ამიტეხავენ. ტყავს გამაძრობენ და მერე ვერავინ მიშველის.

ხელცარიელი გამობრუნდა მამა ეფრემი.

„ძვირფასო ბენიამინ, ვფიქრობდი, მომეწერა თუ არა თქვენთვის, მაგრამ ალბათ ესეც უფლის ნება იყო. რევოლუცია ხალხს უნდა აფხიზლებდეს თუ უნდა აბრმავებდეს. ცოდვის ჭაობში ჩაიფლო სოფელი, ხალხი გასაცოდავებული და გამოთაყვანებული დადის, თითქოს უნდათ რაღაცის თქმა, მაგრამ გეგონება მეტყველების უნარი აქვთ დაკარგული. ერთმანეთს აღარავინ ენდობა, ცილისწამება და ბეზლობა ცხოვრების საზრდოდ გადაიქცა. ხალხს ღმერთი მოუკალით, ეკლესია წაართვით, წმინდა ადგილები წაუბილწეთ, უდანაშაულო ადამიანები დახვრიტეთ. გონს მოდით, ბენიამინ!

ნუ დაღუპავთ სოფელს, სულს სამუდამოდ ნუ წაიწყმედთ“.

სხვა რა უნდა დაეწერა. იჯდა და ხელები აკანკალებული დასცქეროდა წერილს. თითქო ციება შეეყარა, ერთიანად ცახცახებდა, სხეულზე თითქო წყალი გადაავლესო, ცივი ოფლი ღვარად ჩამოსდიოდა. განჯინის გვერდით სალოცავ კუთხეს შეავლო თვალი. ჯერ ღვთისმშობლის სახეს დააკვირდა, მერე მაცხოვრის ნატანჯ მზერას და ღრიალი მორთო. თითქო შეიშალა, ჭკუაზე შეირყა. ფეხზე წამოხტა, რამდენჯერმე გამეტებით დაეჯახა კედელს, სარკმელიც ჩაღეწა, მერე ბენიამინისადმი დაწერილი წერილი ნაკუწებად აქცია. ბოლოს გარეთ გავარდა და ისეთი ხმით ბლაოდა, მეზობლები გამოცვივდნენ.

– სად არიან უღმერთოები. მიმიფურთხებია მაგათი რევოლუციისთვის, გარეწრები და ქრისტესმგმობელები, მოვიდნენ და რაც უნდათ, ის გამიკეთონ, დრო მოვა და მატლიც არ შეჭამს მაგ უბედურებს. მაგათ მყრალ ლეშს ჭიაღუაც არ გაეკარება.

მეზობლები გაოცებულები მისჩერებოდნენ საცვლებისამარა გამოსულ ნამღვდლევს, რომელსაც შეშლილი სახე ჰქონდა. ჯერ ეფრემის დამშვიდება სცადეს, მაგრამ როგორც კი ნამღვდლევმა რევოლუცია გალანძღა და ბოლშევიკები აუგად მოიხსენია, იმწამსვე გაიძურწნენ, ერთმანეთის შეეშინდათ. არავინ იცოდა, პირველი ვინ გაიქცეოდა და ვინ მიუტანდა ბენიამინს ამბავს.

* * *

თავმჯდომარე მგლის მზერით შესცქეროდა წითლად შეღებილ კედელთან ჩამწკრივებულ ხელისბიჭებს—აბესალომი, შალო, ნიკოლოზა, პაპუა, თავჩაღუნულები იდგნენ და ხმის ამოდებას ვერ ბედავდნენ.

— ერთი პირდაუბენელი მღვდელი გჯობნით ამდენ მაუზერიან ვირებს, თფუი თქვენი, თქვენისთანები ააშენებენ ქვეყანას? მატყუარა მოძღვარი ჯობნის დამლა ბოლშევიკებს.

— მაშ მატლიც არ შეგჭამთო? როგორა თქვა? — თანდილას გასძახა და ოთახის გარეთ ატუზული გლეხი იმწამსვე იქ გაჩნდა.

— გაიმეორე ერთი, როგორ თქვა იმ სულძაღლმა?

თანდილამ ჩაახველა, ჩაცვენილი, წვერგასაპარსი ყბები მოიქექა. ჯერ თავმჯდომარეს შეხედა, მერე კედელთან გვერდიგვერდ მყოფ პარტიის აქტივისტებს.

— მიმიფურთხებია მაგათი რევოლუციისთვისო, მაგათ მერალ ლეშსა მატლიც აღარ მიეკარებაო, — თქვა თანდილამ და ჩაფიქრდა, ხომ არაფერი გამომრჩაო.

ამასობაში აბესალომს რაღაცის თქმა მოუწია, ჩაახველა, ნერვიულად შეიშმუშნა, თავმჯდომარეს ნაღვერდლიან თვალებში მუდართ სახსე მზერით შეხედა.

— თუ ნებას დამრთავ, დღესვე ჩემი ხელით ჩავაძაღლებ მღვდელს და მაგის თავ-ფეხს ძაღლებს მივუყრი.

თავმჯდომარის დუმილი აბესალომმა თანხმობად მიიჩნია, ბოლშევიკებს თვალით ანიშნა და ყველა უხმოდ გავიდა ბენიამინის ოთახიდან.

* * *

თითქო ცამ ჩაყლაპა. ადგილი არ დარჩათ მოსაძებნი. მეძებარი ძაღლებივით მოედგნენ ბოლშევიკები ტყე-ღრეს. სისხლმოწყურებულები დაბორილობდნენ. სოფელში ყველას სახელი გაჩხრიკეს. მერე ტყეებიც გადააქოთილეს, მაგრამ მამა ეფრემი თითქო ცაში გაუჩინარდა. კვალს ვერსად მიაგნეს.

ბოლოს გავეშებულმა აბესალომმა და მისმა ძმადნაფიცებმა მოძღვრის საცხოვრებელზე იყარეს ჯავრი. ეფრემის სახლს ნავთი მიახსეს და მისი „ავლადიდება“ ნაცარტუტად აქციეს.

ჩანაგლებული ცეცხლიდან აღენილი ნაცრისფერი კვამლი ზანტად მიირწეოდა მაღლა და ცას უერთდებოდა.

„მიწყალე, ღმერთო, დიდითა წყალობითა შენითა...“

საუკუნეების წინ მაღლიანი ხუროს მარჯვენას დაეწყო ეს უზარმაზარი ქვები და წვიმაში, ქარში, სიცხესა თუ ავდარში ამოეყვანა სალოცავის კედელი, რომელსაც დანაოჭებული შუბ-

ლით მიყრდნობოდა მამა ეფრემი და ჩაცვნილ თვალებში, საიდანაც ნატანჯი, ნაწამები კაცის მზერა კრთოდა, ცრემლი უბრწყინავდა. მისი სახლი იწვოდა. იფერფლებოდა მოძღვრის სახლში დაბრძანებული ხატები... სამაგიეროდ, შორს, ისეთ ადგილზე, სადაც ფეხიც არ დაედგათ ბოლშევიკებს, სალოცავი ეპოვა მამა ეფრემს.

* * *

სალოცავის გუმბათიდან ჯვარი ჩამოხსნეს, ტაძარში ხორბალი დაყარეს, მამა ეფრემი სოფლიდან გააქციეს, რომელიც, როგორც ბოლშევიკებმა დაარხიეს ხმა, სადღაც დევნილი და მიუსაფარი, უპატრონოდ, უზიარებლად მოკვდა. ღოცვის ნაცვლად ჭარხლის გასათოხნად მიდიოდა ყოველ კვირადღეს ხალხი, რომელიც ბელადს გადაქცეული ეკლესიისაკენ აღარც იხედებოდა. სხვანაირი ცხოვრება დაიწყო. ისეთი ცხოვრება, როგორც ბენიამინს და მის თანამოაზრეებს მოსწონდათ, რომლებმაც გაკულაკებული გიგას სახლის წინ, პარტიის კუთვნილება რო გახდა, პროლეტარიატის ბელადის ძეგლი დადგეს. ეკლესიის როლს ახლა ლენინის ყელმოღერებული, ქვაში გამოქანდაკებული თავი ასრულებდა. ძეგლთან ხშირად იკრიბებოდნენ იქაურები. ერთი ხანობა პარტიული კრებების ჩატარებაც იქ დაიწყეს ბოლშევიკებმა. ღია ცის ქვეშ, ლენინის

ბიუსტის წინ შეკრებილ თანასოფლელებს პარტიის მიღწევებზე და რევოლუციის მტრების წინააღმდეგ ჩატარებული ბრძოლების შესახებ ესაუბრებოდნენ. ხალხი კი იდგა, შესცქეროდა ლენინს და ენადგაკრეფილ პარტიის აქტივისტებს. ხალხს აღარ სწყინდებოდა მათი ცქერა. ყველაფერმა შეჩვევა იცის. დილით და საღამოს ლენინის ბიუსტს თემის აღმასკომის დამლაგებელი თინა უვლიდა. ბიუსტს მტვერსა და ყვავების თუ ონავარი ჩიტების სკინტლს აცლიდა, რომლებიც თითქო თინას ჯობრზე იქცვოდნენ. თინაც იდგა და მურმურებდა. ოღონდ ჩუმად, თავისთვის გამოთქვამდა საყვედურს.

– ეს ვიღას მოაფიქრდა, ჩემს ჭირად მოიტანეს, ჯამაგირი მაინც გაეზარდათ, ან ეს უპატრონო ყვავებიც რაღა ამას დასტრიალებენ, თითქოს სხვა ადგილი ვერ ნახეს. მაღე სხვა თავსატეხიც გაუჩნდა დამლაგებელს. ერთ დილითაც, სანამ სოფელი გაიღვიძებდა, თინა თემის აღმასკომის შენობაში მივიდა და ის იყო ცოცხი აიღო, რო უცბად ლენინის ქანდაკებისკენ გაექცა თვალი. გაოცების თუ შიშის ნიშნად სახე მოედრიცა და ღოყაზე შემოირტყა ხელი. როგორც ჩანს, ვიღაც ესტუმრა ღამით ლენინის ძეგლს, ზედ აბობღდა და ქვის თავზე მოასკორა. თინა ახლოს მივიდა. ჯერ იფიქრა, რო თავმჯდომარესთან წასულიყო და ყველაფერი ეთქვა, წა-

ბილწული ძეგლი ეჩვენებინა, მაგრამ მერე გადაიფიქრა. იქნებ ჯობია, რო არ გავახმოვანო. ჩემს ენაზე ვიღაცა შეიძლება დაიჭირონ და სამუდამოდ დაიდუპოსო, ადგა და მოსკორილი აქანდაზით გადაფხიკა ლენინის თავიდან. თუმცა ეს ამბავი ამით არ დასრულებულა. სადამოს გადარეცხილი-გასუფთავებული ლენინი დატოვა თინამ, იატაკმოკრიალებული შენობა გამოკეტა და ღიღინ-ღიღინით სახლში წავიდა, თუმცა მეორე დღით იგივე სურათი დახვდა. ამჯერად ლენინის თავზე გამოჭიმული სიბინძურის დანახვაზე ღოყაზე ხელი აღარ შემოურტყამს, მაგრამ გარცვებისაგან ყბა ჩამოუვარდა და გვარიანად ამოიზმუკუნა.

– მეტი არაფერი გააკეთოს ამის გამკეთებელმა, მიწამ უყოს პირი და მეიდანმა. თფუი, კაცივით გადააფურთხა თინამ. მაშ იმას ნამუსი აქვს? როდემდე უნდა ვხვეტო ვიდაცის ნაქნავი, მიწამ შეუჭამოს და გამოუხრას... რა ვქნა? დაველოდები, მოვა ბენიამინი და ვაჩვენებ, მერე გააკეთოს კიდევ ვიღაც არის. გააციმბირებენ და უყაროს კაკალი. – გაიფიქრა დამლაგებელმა, მაგრამ გულმა ვერ მოუთმინა, მცირე ხნის შემდეგ აიღო ცოცხი და ისევ გადმოასუფთავა. შეიძლება ვიღაც უდანაშაულო ადამიანი დასაჯონ და რაღა მე დავიდო მისი ცოდვა. რეცხავდა ლენინის ბიუსტს, თან ზიზღით უსვამდა ნაჭერს ქვის თავზე.

მესამე დღესაც იგივე განმეორდა. თინამ, ვიდრე გიგასეულ სახლთან მივიდოდა, შორიდანვე გახედა ძეგლს, ქვის ქანდაკებას ქუდივით შეამჩნია და ძეგლისაკენ წყევლა-კრულვით გაექანა.

– არა, მეტს ველარ მოვითმენ, ვიღაცამ რო შემაძნელოს, გამოდის, ვხედავ და ვმაღავ, მერე მე დამრჩება ციმბირი აქეთ, ამიტომ ჯობია ყველაფერი ვთქვა. ადგა და ბენიამინთან მივიდა. თავმჯდომარე წინა დღეს დუშეთში დამკომის რაზმის განადგურების აღსანიშნავად გვარიანად დამთვრალიყო თავის თანამებრძოლებთან ერთად და დამლაგებელს მთქნარება-მთქნარებით უსმენდა. ჯერ ვერ მიხვდა, თინა რას უყვებოდა. ბოლოს კი ნაბახუსევობაც გადაავიწყდა, ბოლშევიკების მიერ დამკომელებზე მოპოვებული წარმატებაც და ფეხზე წამოიჭრა.

– აბესალომ! აბესალომ! – კოჭლი ბოლშევიკი რამდენიმე წამში შემოჩლახუნდა.

– მოყევი, – თვალები დაურბიალა დამლაგებელს ბენიამინმა.

თინას ფერი წასვლოდა, „იქნებ აჩქარდი და არც უნდა მეთქვა, იმ სიბინძურის წმენდა მერიფენა ამათი რისხვის დატყეხვასა“.

პირი უშრებოდა, უკბილო ბაგეები უცახცახებდა. თინა მეორედ მოჰყვა, რაც ხდებოდა ლენინის ძეგლთან დაკავშირებით.

– პარტია წაგვიბილწეს, ღირსებაზე ფეხი დაგვიბიჯეს, რევოლუციას ტალახი ესროლეს. – ყვიროდა ბენიამინი, მაგრამ პარტიის ღირსებაზე მეტად ის აშინებდა, როცა ეს საჩოთირო ამბავი მაზრის ხელმძღვანელობას არ გაეგო. ამიტომ გადაწყვიტა, რომ არ გაეხმაურებინა. ოთახში რამდენჯერმე ნერვიულად გაიარ-გამოიარა, მერე მაგიდას მიუჯდა და აბესალომს და თინას ხელით ანიშნა, დასხედითო.

– მე ვფიქრობ, რომ ძეგლს დარაჯები უნდა მივუჩინოთ და დამნაშავე ხელში ჩავიგდოთ. თუმცა ეს ამბავი რომ სოფელს მოედოს, დამნაშავის პოვნა გაგვიჭირდება. ამიტომ, რაც მოხდა, არ უნდა გახშიანდეს. შენ კრინტი არავისთან დაძრა, თინას თვალები დაუბრიალა, ძეგლს მე და აბესალომი ამაღამ ვუყარაულებთ.

თინა ოთახიდან გაიზუზა. გულში ისევ იმას ფიქრობდა, „არ უნდა მეტქვა, მეხი ლენინსაც დასცემია და იმის „გამპატიოსნებელსაცა“, წყალი ხომ მუქთაა, გადარეცხვას რაღა უნდოდა...“

შუალამე გადავიდა. ბებერი ჭადრების ზოლიდან ზანტად, მოქნარება-მოქნარებით ამოძვრა უსიცოცხლო, მიბუტული მთვარე. მაგრამ მკრთალი შუქი მაინც გაიმეტა მიწისთვის და გიგანური სახლის ეზოც ოდნავ განათდა, სადაც ლენინის ძეგლი იდგა. სახ-

ლის გვერდით, გიგას ხელით შეკრული ხის ფარდულის უკან, ბენიამინი და აბესალომი დამალულიყვნენ და ბოლშევიკთა ბელადის წამბილწველის გამოჩენას მოუთმენლად ელოდებოდნენ. მაუზერები ფეხზე შეეყენებინათ. ბენიამინი დამნაშავის ადგილზე დახერეტას ფიქრობდა, მაგრამ დამნაშავე არ ჩანდა. მთვარე ღრუბელში გაეხვია. სოფელში ისევ წყვდიადი ჩამოწვა. იდგნენ და ელოდნენ ბენიამინი და აბესალომი. კაციშვილის ჭაჭანება არ იყო. ღამეს ტეხდნენ მოუსვენარი ქოფაკები და ერთმანეთს ყვეფით ახსენებდნენ თავს. მერე ღამეც დაბერდა, სოფლის ყველაზე ყოჩაღმა მამალმაც დაიყვილა და თანდათან ცაც გაღიავდა, დილასთან შესაგებებლად მოემზადა.

დილით ბენიამინი ბოლთას სცემდა თავის ოთახში. გვერდით აბესალომი უდგა. თითქო უხაროდა, როცა წუხანდელ ღამეს არავინ გამოჩნდა, „ვინ იცის, თინას იქნებ მოეჩვენა კიდევ“, მაგრამ მეორე მხრივ, გულში უცნაურად გაეხლართა შიში, ტყუილს როგორ გახედავდა დამლაგებელი. ე.ი. ბოლშევიკებს მტერი ჰყავდათ სოფელში და თან ისეთი მტერი, როცა შეიძლებოდა თემის აღამსკომის თავმჯდომარისათვის სამუდამოდ შეეებლა პარტიის მესვეურთა წინაშე სახელი.

– ამაზე მეტი მასხარად აგდება რა გინდა, სოფლის და ქვეყნის თავკაცები ჩვენ ვართ და ვიღაც მაიმუნი ასეთ დღეში გვაგდება, რა უნ-

და ვქნათ? – იკითხა და ლამის უღვავში მოიგლიჯა. მერე ისევ თვითონ გასცა თავის შეკითხვას პასუხი.

– უნდა დავსხდეთ და დაველოდოთ.

მეორე დღეს ისევ ჩამოუვარდა ყბა დამლაგებელ თინას და ახლა ლამის მთელ უბანს ესმოდა მისი ხმამაღალი წყევლა.

– ამის ხნისა არ მოიყაროს (თუმცა არც იცოდა, ლენინი რამდენი წლის იყო), ამის სახისები დაეხოცოს, – და რა ვიცი, კიდევ სართულებიანი წყევლა იცოდა თინამ.

სიბინძურე ხელუხლებელი დატოვა და ბენიამინს დაელოდა. რაღა უნდა დაემაღათ, მთელი ხალხი, ვინც კი თემის აღმასკომში იყო დასაქმებული, ლენინის დასკორილი ბიუსტის ირგვლივ იყო შემოსროვილი. უეურებდნენ მდიმარი ბელადის ყელმოყერებულ თავს, რომელიც თითქოს მათ მიმართავდა, მათ მოძღვრავდა. ბენიამინს ლამის თვალები გადმოსცვენოდა, სისხლმოწოდილი სახე გამოსკდომას ჰქონდა. შეკრებილმა ბოლშევიკებმა ახლა იმაზე დაიწყეს ბჭობა, რა ასაკის ადამიანის მოსაქმული იყო. ზოგი ამბობდა, რო შუახნის მამაკაცისააო, ზოგი ამბობდა, ახალგაზრდა ბიჭის გაკეთებულიაო, ზოგი ამბობდა, შეიძლება ბავშვმაც გააკეთაო, მაგრამ ვიღაც არ ეთანხმებოდა, როდის იყო ბაღლი ამოდენასა შერებოდაო.

ბენიამინი იდგა და მგლის თვალებით უმზერდა პარტიის აქტივისტებს. ლენინის ძეგლზე მოსაქმული ვერ გაუგიათ ამ უპატრონოებს ამათა და ესენი რევოლუციის მონაპოვარს შეინახავენ. აქტივისტებს თავი ჩაეღუნათ და ხმას ვერ იღებდნენ. ბოლოს ისევ აბესალომმა გაბედა სიტყვის თქმა.

– მე მომანდე ეგ საქმე და კაცი არ ვიყო, თუ ამის ჩამდენის ლეში ძაღლებს არ დავაჯიჯგინო. – ბენიამინს აღარაფერი უთქვამს. წავიდა და აბუზულმა ბოლშევიკებმაც საწყალი მზერა გააყოლეს.

– მე თქვენ გიჩვენებთ სეირს, თქვენ თუ ცხვირიდან ბოლი არ გადინოთ, კაცი არ ვიყო, – ფიქრობდა ხელისბიჭებზე გულმოსული თავმჯდომარე.

* * *

– თთავი მოოოშკერი, თუ მააართალი არ ვიყო.

– ჩეემი თვალით...

– სად დაინახე? – მოუთმენლად ჰკითხა თადრიას აბესალომმა.

თადრიამ ჭუჭყიანი, ჩაგოზილი კისერი მოიფხანა.

– ჰა, გამოყა ენა, შე უპატრონო შენა.

– ვვვ.

აბესალომმა გამეტებით ჩაუტყაპუნა თავში თადრიას.

– რითი ვეღარ ამოთქვი?
 – შალვა იყო.
 – რომელი შალვა?
 – ბბესარიონის ბიჭი, – ახლა უფრო ადვილად წარმოსთქვა, თითქო აბესალომის შიშმა ენა ამოადგმევინა.
 – მეღორე ბესარიონისა? – ჩაეძია ხეიბარი ბოლშევიკი.
 თაღრიამ თავი დაუქნია.
 – სადა ნახე? – აბესალომს სისხლით ავესო თვალები.
 – იქქა, გიგაანთკენ დააავინახე. რაამდენჯერმე დააავინახე.
 აბესალომი ჩაფიქრდა. მეღორე ბესარიონის ბიჭი დაუდგა თვალწინ.
 – ხედავ მაგასა, – ჩაილაპარაკა, – ჩიტირეკია შალვა დღედაღამ ჩიტებს დასდევს და ამას ვინ მოიფიქრებდა, თუ მაგას გაბედავდა, – კბილები დაახრჭიალა აბესალომმა, – ეგ მაგის მამფიქრებელი არ არი...
 – მეღღორეს გაგულიანებულია. – წვრილი თვალები მოწკურა თაღრიამ.
 – შენ რა იცი, რო მისი გაგულიანებულია, მეღორე ამას ვერ გაგვიბედავდა.
 – მეღღორეც შაქროს კაცია, ერთი კუდები აქვთ, – ისევ გამართულად ალაპარაკდა თაღრია – რრრრეოლუციას აგინებდა, დათიას იცოდებდა. ეგენი რა ხალხი არიანო, მაგათი დედა მათაათიო, რაც მამამათ ხალხის სი-

სხლი ადევთ კისერზეო, ლენინსაც შეაგინა, მაგან დაღუპა ხალხიო, ნიკოლოზის ოჯახი ამოწვევითაო.

– მეღორემა კაცო? – გაოცებისგან პირი დაადო აბესალომმა და ახალგაზრდა ბოლშევიკების მისამართით შეივინა.

– თავმჯდომარისაგან უარესი ლანძღვის ღირსი ვარ, ეს დოყლაპიები რო მხარში ამოვიყენე, ხედავ შენა კაცო.

– მეღორემა თქვა? – ისევ ჩაეძია თაღრიას.

– ჰო, მაგ სუუუუღძაღღმა მაგანა. – თაღრია აბესალომს თვალებში შეაჩერდა.

– აღლლღალია მაგათზე ცხელი ტყვია.

აბესალომს აღარაფერი უთქვამს. ღორღიან დაღმართზე ჩლახუნით დაეშვა.

* * *

ახალი შედამებული იყო, ჩვილი მთვარე კრიალებდა. ჭაღაში ერთიმეორის ხმაშეწყობით კიოდნენ ჭოტები. პეტრეს ნაწისქვილართან შეკრიბა ბოლშევიკები აბესალომმა.

ყველანი აქა ხართ? – გადახედა აბესალომმა მაუზერიან თანაპარტიელებს.

– აქა ვართ, – ყველას მაგივრად უპასუხა ვანომ.

– ცოტაც მოვიცადოთ და წავიდეთ.

მთვარეს ახედა აბესალომმა.

სხვებმაც ახედეს.

ნაწისქვილართან მცირე ხანს იყურეუტეს. სისხლმოწყურებულები მოუსვენრად ტკეპნიდნენ ერთ ადგილს. მეღორე ბესარიონის ოჯახის ამოწყვეტა ჰქონდათ აბესალომისაგან ნაბრძანები.

ბოლოს, ლოდინი რო მოსწყინდათ, აბესალომმა თქვა: წავედითო და ვანო, ანდრო და ლადა და კიდევ ორი ახალბედა ბოლშევიკი, გაბო და ილო, რომლებიც ბესარიონის ვაჟის, შალვას თანატოლები იყვნენ, აბესალომს უკან მიჰყვნენ.

ბესარიონის ძაღლმა ეზოში გადამხტარი ლანდების ხილვაზე ყეფა ატეხა, მაგრამ მეღორეს ქოფაკის ხმა უცბად შეწყდა, ბოლშევიკებმა ჯერ ძაღლს დაახალეს, მერე კი ოთახის კარი წიხლით შეანგრიეს და ცოდვის კალო დაატრიალეს – ჯერ ბესარიონი ჩაცხრილეს, მერე მისი ცოლ-შვილი. აბესალომი სისხლის ტბორში მცურავ ცხედრებს დასცქეროდა. მერე მაუზური დაუმიზნა და თვალღია დარჩენილ შალვას ზედიზედ ესროლა.

გაბო და ილო აბესალომს თვალებში შესცივინებდნენ.

„პირველი მე ვესროლე“, – ფიქრობდა გაბო.

„შალვა მე მოგკალი, დაინახა აბესალომმა“, – ფიქრობდა ილო.

მთვარე ბესარიონის უსიცოცხლო არეშარეს დასცქეროდა.

აბესალომმა ღამის მნათობს ბოლმიანი მზე-რით აჰხედა.

– აღარ ჩავიდა ეს უპატრონო, ესა, – ჩაილაპარაკა და მეღორის ეზოდან ჩლახუნით გამოემართა.

* * *

– მალე. – შებღვირა მალხაზამ.

შაქრომ ცრემლებმოწოლილი თვალებით შეხედა მეზობელს.

– რა გეჩქარება, შე დალოცვილო.

– შენ რო არ გეჩქარება, ჩვენ გვეჩქარება. – შაქრო ისევ საწყალი თვალებით შეაძქერდა მალხაზას და ფიქრებში წავიდა...

– შაქრო ძია, შაქრო ძია.

– ჰოოო.

– გვიშველე რამე, შაქრო ძია, – ცრემლები ღაპალუპით მოსდიოდა მალხაზას და გამურულ სახეზე მღვრიე წყალივით იკვალავდა გზას. ბიჭი გულამომჯდარი სლუკუნებდა.

– რა იყო, შვილო? – ჰკითხა შაქრომ.

– ვარდენამ ძროხა წაგვართვა, შაქრო ძია.

– როგორ თუ წაგვართვა, – სახეზე ღრუბელი წამოადგა შაქროს.

– წაგვართვა, – ძლივს მოითქვა სული მალხაზამ. – ჩვენს ჯერზე ნახირში გამოაგდო ძროხა, გაიბერა და ჩვენ დაგვაბრალა, გვიშველე რამე, შაქრო ძია.

– აბა ერთი უფურე მაგ მუდრეგსა, ან ობ-
ლის შებრალება არ იცის, ან გაჭირვებულისა...

მამასახლისმა ბაღლი დაამშვიდა, მიეფერა,
ხელი ჩაჰკიდა.

– წამო ერთი აბა!

ვარდენამ თვალი მოჰკრა თუ არა შაქროს,
თავის მართლებით შეეგება. – იმისთანა ძროხა
მამიკლეს, მაგ ვერნებმა და კიდევ დიდი გული
აქვთ?

შაქრომ თვალები დაუბრიალა.

– სად წაიყვანე ძროხა?

– აგე, ძია შაქრო, ჩვენი ძროხა, – მაღხაზამ
თუთაზე გამობმულ ნიშა ფურისკენ მიანიშნა.

– მიდი აუშვი, – შაქრომ ბიჭს ძროხისკენ
მიანიშნა.

ვარდენას ხმა აღარ ამოუდია. შაქრო ისეთი
თვალებით უმზერდა, ვედარ გაუძლო და იქაუ-
რობას გაერიდა.

ისევ შეხედა შაქრომ მაღხაზას. არა, ახლა
სულ სხვა ადამიანი იდგა მის წინ, თითქო სუ-
ლი გამოეცვალათ. ერთი მისხალი მადლი არ
შერჩენოდა ახალგაზრდა კაცს. ერთიანად
გაცივებულიყო.

– არ მოდის, – მეგობრების გასაგონად ჩაი-
ბუტბუტა მაღხაზამ.

– როგორ თუ არ მოდის, – შაქროს ბოლშე-
ვიკები შემოეხვივნენ.

შაქრომ ერთი მძიმედ ამოისუნთქა და ცოლს
გასძახა.

– მართაა!

მართამ დაოსებული თვალებით გამოხედა.

– წავედით, მართა.

– თებრონე, გულჩორა, მირანდა...

მირანდა არ ჩანდა.

– სად წავიდა ბავშვი, მირანდა.

მირანდა ერდოზე იდგა, გზას გადასცქერო-
და და ცხელი კურცხალი დაბადუპით ჩამოს-
დიოდა. ბედნიერი სიზმარივით გამქრალიყო
ყველაფერი, თითქო მოჩვენება იყო, უცბად გა-
იელვა, როგორც კუნაპეტ ღამეში ცის კაბა-
დონზე მოწყვეტილმა ვარსკვლავმა და უცბად-
ვე ჩაქრა, ისე ჩაქრა, რო ხეირიანად ვერც მო-
ასწრო თვალი შეეველო, კარგად დაენახა, მაგ-
რამ იქნებ ამას უფრო ჰქონდა ეშხი, დაბერე-
ბული უდიმდამო ვარსკვლავის ცქერას ხანდა-
ხან მოწყვეტილი, ცაზე ჩაქროლილი მნათობის
დანახვა ჯობია, ისევე როგორც სინამდვილე,
როგორი ბედნიერებით სავსეც არ უნდა იყოს,
ვერაფრით ვერ შეედრება ოცნებას. იქნებ უკა-
ნასკენელად მოსულიყო, უკანასკნელად მიჰფე-
რებოდა, თავის გულის სწორს. ამიტომაც იდგა
ქანდაკებად გადაქცეული და გზას გასცქერო-
და.

– კახაბერ, კახაბერ... – ჩურჩულებდა,
თავისთვის ჩურჩულებდა.

– მირანდა.

დედის ხმა მოესმა.

ცოტა ხანში ესენი წაღეკავენ აქაურობას, ქვას ქვაზე აღარ დატოვებენ, ესენი ხორცშესხმული ეშმაკები არიან, რაც არ უნდა აფათურო ამათ სულში ხელები, მადლის მარცვალსაც ვერ იპოვი.

მასახლებენ, განა რა დავაშავე ამისთანა, ახია ჩემზე, რაღა არ დამაბრალეს, რაღა არ გამხადეს. მართლა აღარ ყოფილა სამართალი. მეგონა, ერთს მაინც ეყოფოდა გამბედაობა, ერთს მაინც დავენანებოდი, მაგრამ აბა შეხედე, ასეთ ხალხთან ცხოვრებას სიკვდილი კი გირჩევნია. ჯალაბს გახედა, უკან მოსდევდნენ, ბოღჩამოკრულები ქვითინით მიაბიჯებდნენ. ერთი-ორჯერ დატუქსა ქალ-ბაღლი, მაგრამ გრძნობდა, რო თვითონაც სევდა მორეოდა და ტირილი უნდოდა. რამდენჯერმე შედგა, უკან მოიხედა, სოფელს დააკვირდა, მკვდარ სოფელს, სადაც ადამიანები კი რჩებოდნენ, მაგრამ მაინც მკვდარი იყო. ეკლესიაც დაინახა, დახურული ეკლესია, ჯვარჩამოსხნილი ეკლესია. პირჯვარი ისახა.

რკინიგზის ბაქნამდე ბარე ოცი კილომეტრი იყო და ფეხით უნდა ევლოთ. მერე მატარებლის ვაგონებში ჩასხამდნენ და მოუსავლე-თის გზას დააყენებდნენ.

გულის ბოღმა უჭამდა, მაგრამ რა ექნა, უხ თქვენი, შაშხანიანი ბოლშევიკები მოსდევდნენ შაქროს ჯალაბს. ძალაც ამათ ხელშია და სა-მართალიცა.

მცირე ხანს შედგა, ხელსახოცი ამოიღო, ჩა-იმუხლა, მიწა ხელის კანკალით მოხვეტა და ჩითის ხელსახოცში გამოკრა.

მერე წამოდგა და ნაღვერდლიანი თვალებით შეხედა თანასოფელ ბოლშევიკებს. შაშხანიანი მალხაზა შაქროსთან მივიდა და ხელსახოცში გამოკრული მიწა გამოსტაცა.

– გულზე დასაყრელი მიწა მაინც დამიტოვეთ, თქვე უღმერთოებო, თქვენა, ადამიანები არა ხართ?

– მიწის მეტი რა გექნება, რამდენიც გინდა, იმდენი დაიყარე, – ჩაიცინა მალხაზამ.

შაქროს სიმწრისაგან ცრემლები წამოუვიდა. ჯერ ჯალაბს გადახედა, მერე იარაღ-მომარჯ-ველ ბოლშევიკებს, სათითაოდ დააკვირდა და მალხაზას გამგებლებული ეცა ყელში, მალხა-ზამ ხრიალი დაიწყო, თვალები ღამის ფოსოე-ბიდან ამოუცვივდა, მაგრამ შაქრომ მისი და-ხრჩობა ვერ მოასწრო, შაშხანების ხმამ გადა-უარა სოფლის სანახებს. ბოლშევიკებმა შაქ-როც და მისი ოჯახიც თვალის დახამხამებაში ამოხოცეს.

„შაქრო ეგინაძე, სოფლის ყოფილი მამასახ-ლისი, მხილებული იყო კონტრრევოლუციურ საქმიანობაში, ჰქონდა ფარული კავშირი მენ-შევიკურ ძალებთან. თემის აღმასკომის გადა-წყვეტილებით ეგინაძეს და მის ოჯახს გამოუ-ტანეს სოფლიდან გასახლების განჩენი, ეგინა-

ძე და მისი ოჯახის წევრები დახვრეტილნი არიან გაქცევის მცდელობისას“.

* * *

ველარ იძინებს ბენიამინი. მოსვენება დაკარგა. რაღაც უცნაური ხმები ჩაესმის. თითქო ვეება დოღებს ჯოხებს ურტყამენ და დოღის ხმასთან ერთად საშინელი ჭყვივლის ხმა ისმის. ეს ჭყვივლი სასოწარკვეთილი ადამიანების გოდებაში გადადის. წამოხტება, ყალიონს გამართავს, გააბოღებს. აივანზე დააბიჯებს ეგრე ბოლთის ცემით. გაუყვება და გამოუყვება, ხან მძინარე სოფელს გადახედავს, ყველას სძინავს, ყველა სიზმრებშია, ალბათ ბოლშევიკებსაც სძინავთ, აბესალომს, მალხაზას, გაბოს, ილოს, თუმცა, არა მგონია მათ ეძინოთ, ისინი ხვალის გეგმებს აწყობენ. რამდენი მტერი ჰყავს რევოლუციას, ისინი დღე და ღამე ფიქრობენ, რო როგორმე რევანში აგვიღონ. ბენიამინი ვერ ისვენებს. ყალიონში თამბაქო ჩაიფერფლება, სახლში შეაბიჯებს, ჩაწვება, ლოგინში გაიყურსება, თვალს დახუჭავს, მაინც არ ეკარება ძილი, ისევ ის ხმები, ახლა უფრო ძლიერად აბრაზუნებენ დოღებს, წივილ-კივილი ესმის, ვიღაცას აწამებენ, ვიღაცას მისდევენ, ვიღაცას ხვრეტენ, სუნიც ახრჩობს, ადგება და ფანჯრებს გამოაღებს. ენკენისთვის ნიაგი შემოვარდება ოთახში, ყველა კუთხეს მოირბენს, თითქო

განიაგდება, მაგრამ სისხლის სუნი მაინც დგას. ყველაზე საშინელი სუნი. ეჩვენება, რო ვეება კასრი დგას, სისხლით სავსე კასრი და იქიდან მოდის ეს საშინელი ოხშივარი. რა მომდის, რა მემართება. ისევ წამოდგება, ჭრაქს აანთებს, გაიფლ-გამოიფლის ოთახში. არც კასრი დგას და არც არაფერი. მეჩვენება, დადლილობის ბრალია, კიდევაც კარგათა ვარ, ამდენი საქმე, ამდენი უჯიშო ადამიანების ცქერას ეხუმრები? რეჟულაციის მტრები, ერთი სული აქვთ, როდის იყრიან ჩემზე ჯავრს. ამ ბორილში მამლის პირველი ყივილი დაფრთხობს ღამეს. ისევ ჩაწვება, ისევ მილულავს თვალებს, ახლა ღენინის დასკორილი ძეგლი წამოტივტივდება, ჰმ, რა უქნეს ბელადს, როგორ საჩქეყნოდ მომჭრეს თავი, მაგრამ ხომ არ შერჩათ, დედაბუდიანად გაწყვიტა აბესალომმა, რო არ გაეწყვიტა, სხვები უარესს იზამდნენ, ხანდახან სიკეთეზე მეტად ბოროტება უფრო წამლად ედება ხალხს. ეგრეა, ბენიამინ. ეხლა ვედარავინ შეეხება ღენინის ძეგლს.

ძილი მაინც არ ჩანს. მეორედ დაიყვილებს მამალი. სადაცაა გათენდება. ახლა მამა ეფრეში აეკვიატა თემის ხელმძღვანელს. უჰ, ეგ წვერძადლი ეგა, თუმცა სადღა აქვს წვერი. როგორ გაუჩინარდა, ხმა დაყარეს მოკვდაო, მაგრამ მაგის მოდგმას კარგად ვიცნობ, ეგ ეგრე ადვილად არ მოკვდებოდა, სადმე იქნება მიმალული. გამორიცხული არც ის არის, თანა-

სოფლებთან ფარული კავშირიცა ჰქონდეს მაგ ჩასაძაღლებელს, რაღაც არ უნდა დამიჯდეს, უნდა მოვაძებნინო, ეს დოყლაპიები ესენი. კარგად ვერ ეძებეს, თორემ სად წაუვიდოდათ. ეფრემის სახე გაუჩინარდება და ახლა ჯვარჩამოსხნილი ეკლესია აღიმართება, დაკეტილი ეკლესია, სადაც რა ხანია აღარც ზარი ჩამორეკილა, აღარც წირვა ჩატარებულა. ბელლადქცეულ ტაძარში მარტო ხორბლის გამოსატანად თუ შედიან. გუმბათიდან მაცხოვრის გამწვრალი სახე უმზერს ბენიამინს. კაცობრიობის მსხნელი კუშტი იერით უყურებს - რამ ჩამოგახსნევინა ჯვარი, რამ დაგაკეცინა სალოცავი. სული როგორ გაწირე. შეიღები მაინც შეგცოდებოდა, შეიღები...

* * *

ფეხზე წამოხტა ბენიამინი. თვალისდახამხამებაში ჩაიცვა, ქამარი გზადგზა შემოიჭირა, მაუზერი გაირტო და კიბეზე დაეშვა.

ვეება გუმბათს შემოაცვდა კუნაპეტი ღამის ქსოვილი. დილის ნათელი ეფინებოდა სოფელს. რიგრიგობით ყიოდნენ მამლები. დღის დაბადებას ულოცავდნენ ერთმანეთს.

ბენიამინმა ეკლესიის კარი შეაღო და სალოცავში შლეგიანივით შეიჭრა, ხორბლის გროვას გადააწყდა და ორიოდე კვირის წინ დაყრილ მარცვალში პირქვე წაემხო. წამოდგა,

კვესი გაჰკრა. ხორბლის გროვას გვერდი აუქცია და საკურთხეველს მიაშურა.

ამბიონთან შედგა. გუმბათს აჰხედა და მაუზერი ამოიღო.

– არ გაბედო, არ გაბედო - მეთქი, – აქეთ იქით გაექცა მზერა ბენიამინს. მამა ეფრემის ხმა იყო.

– რომელი ხარ?

ტაძარში იმქვეყნიური მღუმარება სუფევდა.

– რომელი ხარ? – ისევ დაიყვირა.

– მომეჩვენა. სულ ის ჩასაძაღლებელი მღვდელი მეღანდება, – ჩაილაპარაკა. გუმბათს მიაშტერდა, საიდანაც რამდენიმე საუკუნის წინ ხელგაწაფული მხატვრის მაღლიანი ფუნჯით დახატული მაცხოვარი უმზერდა. მაუზერი დაუმიზნა და ზედიზედ რამდენჯერმე დაახალა.

მოეჩვენა, რო გუმბათიდან სისხლის წვეთები დასდიოდა, სახეზე ხელი მოისვა, სამოსზეც დაიხედა.

– რა მემართება, – გაუწყრა თავს, მაუზერი ქამარში გაირტო და გამობრუნდა.

* * *

– მამაო, არც კი ვიცი, რა ვთქვა, როგორ გამოვხატო ჩემი სათქმელი, ასე მგონია, ზეზეულად ვიხრწნები, სული აშმორებული მაქვს, თავის მოკვლა გადავწყვიტე, მაგრამ ალბათ გამბედაობა არ მეყო, ვიცი ვინცა ვარ, რამხე-

ლა ცოდვა მაწევს მეც და ჩემს მოდგმასაც, ეს ცოდვა ძალიან დიდხანს გაგვევება, ვერაფერი წარეცხავს. სხვა გზა არ მქონდა, ისევ თქვენთან მოვედი. იმ სოფელში ვეღარ გავჩერდებოდი. გეძებთ და მაინც გიპოვეთ. შემინდე, მამაო, გევედრები.

ეფრემმა უსიცოცხლო თვალებით აჰხედა კახაბერს, თითქო თვალებს არ უჯერებდა. ღვთისმგმობელი ბენიამინის ვაჟი ადგა თავს.

წამოდგომა დააპირა, მაგრამ ვერ შეძლო, ძველისძველი, ერთ დროს მიტოვებული კელიის ნესტიან კედლებს მოავლო მზერა, მერე თვალები დახუჭა და ქვითინი აუვარდა.

კახაბერმა მუხლი მოიყარა, მამა ეფრემის დამტკნარ ხელს ეამბორა და თვითონაც ქაღალთით ატირდა. აქ, დავრჩები მამაო, გევედრები...

* * *

ეპილოგივით

– შე კაი კაცო, ფიროსმანის ნახატები არა ღირს მაგდენი და ვისი დახატულია რო...

– მე არ ვიცი ფიროსმანი და რაღაცეები. ეს სურათი უფრო მეტიც მიღირს, მაგრამ... შენ ეხლა ყველაფერს ვერ აგისხნი. გინდა იყიდე, გინდა ნუ იყიდი.

– სულ ვერაფერს დააკლებ? ცოტა მაინც დამიკელი, შე კაი კაცო.

– ვერა - მეთქი, – გაკრიჭა კბილები კალემ და თანასოფელ ბიჭზე, ვანკანთ გოჩაზე გული მოუვიდა, – რაც მაიმუნი თვითონ არი, ის მაიმუნი კლიენტი მამიყვანა.

ერთი დარდიანად გამოარტყა სიგარეტს და სტალინის პორტრეტისკენ გაექცა თვალი.

– მე კაცი ვარ? თუუი, ჩემი სიძის გადამკიდეს რაზე დამიდგა საქმე, კაცი ვიყა, ქული მეხურა, ქალაქელი მხატვარი დავიქირავე, ჩამოვიყვანე, ძლივძლივობით დავითანხმე ის ჩემისა, რო სტალინი დამეხატვინებინა, როგორა ფშიკამდა მერე ფეხებსა, არაო, სხვას რასაც მეტყვი, დაეხატავ, მარა ამას ვერაო. მორჩა და გათავდაო. სხვა რა უნდა დამიხატო, სტალინის გარდა ყველაფერი ფეხებზე მკიდია - მეთქი. მაინც არა შერებოდა, თურმე ისე ჯაფრებია სტალინი, ისე, ისე, რომა გაგონებაც არ უნდოდა, პაპანქში დახვრიტაო, ესაო, ისაო. ბოლოს მაინც დავიყაბულე, ტკიცინები რო დავანახე ბალიშის პირიდანა, ტკიცინები ღენინისთავიანები, იისფერები და მწვანეები, პაპაც დაავიწყდა, გვარიცა და ჯილაგიც. ბარე ორი კვირა ხატავდა. ჩაკეტილი იყო ოთახში და ცხვირს არა ყოფდა. ცოტა ისეთი დამიხატე, რო მკაცრი სახე ჰქონდეს სტალინს – მეთქი. ეგ მე ვიცი როგორსაც დაეხატავო, მომიგდო ძაღლის ლუკმასავით სიტყვა. გულში

ფიქრობდა: აქ შენი დედა იქ სტალინისაცაო. ორი კვირის თავზე მორჩა, ორი კვირის თავზე ჩამაბარა, შევხედე და ზუსტათა, როგორიც მე მინდოდა სოსოს პორტრეტი, იმის სულს ვენაცვალე, ეგრე დაეხატა, წუნს ვერ შეიტანდი. გადავეხვიე და ვაკოცე და ცხვირი მიწისკენ წაიღო. იტყოდი, რო მისი ნახელავი არც იყო. გაესწორდეთო, ფულს მაჩქარებდა. მოიცა, ჯიგარო, სუფრა გავშალოთ, ბიჭებიც მოვლენ, სტალინი მოვიგონოთ და მერე ფულსაც მოგცემ და გზასაც დაგილოცავ - მეთქი. არაო, კრიჭა შეკრა იმ შობელძაღვმა. ძაან უმი ვინმე ჩანდა. რანაირად დახატა ასეთმა კაცმა სტალინი, გოცდები. სიკვდილი მერჩია ამის გაყიდვას, სიკვდილი, როცა იმ ქვეყნად წავალ, რა პირით უნდა შევხედე მამაჩემს, სტალინის გულისთვინ უცხო მიწაში ჩაყარა ძვლები, მე კიდე სტალინის სურათსა ვყიდი, კაცი ვარ?

დ. კაც... ნახატის კუთხეში, როგორც სწვევით მხატვრებს, ისე მიეწერა თავისი ვინაობა ქალაქელ მხატვარს. ერთი სიტყვით, ქვა ააგდო და აღარ ჩამოაგდო სტალინის პატრონმა, ერთი კაპიკი რო კაპიკია, იმასაც არ დავაკლებო და სტალინის პორტრეტის საყიდლად მისული ზაქროც აღარ შევაჭრებია, მიხვდა, რა ქვის ნატეხთან ჰქონდა საქმე. ემანდ სულ არ გადაიფიქროს გაყიდვა ამ ოხერ-ტიალმა, ერთი დამთხვეული ვინმე ჩანსო და ჩაიყო უბეში ხელი...

ზაქროს ორი კაცი მიეყვანა სტალინის სურათის წამოსადებად. იტყოდი, მშობელ მამას მიაცილებს უკანასკნელ გზაზე და ჭირის სუფრის დამკვრელების გამოსასვენებელ მელოდიას ელოდებო, როცა კარს ჩაკეტავენ ხოლმე ქართლის სოფლებში, რამდენიმე კაცი დარჩება, მიცვალებულს ოთახს მოატარებენ და კარზე საკაცეს სამჯერ მიახეთქებენ. ოთახის წინ გულაჩუქებული ბალღით იდგა კალე და სადაც იყო, ღვარღვარით წამოუვიდოდა ცრემლები. რამდენი სუფრა გაუშლია სტალინის სურათთან, რამდენი ქეიფი, რამდენი მოლხენა, „საქართველომ გამოზარდა სამი სანუკვარი შვიილი, რუუსთაველი, სააააკაძე და სტალინი ჯულაშვიილი“ - კალეს უმცროსი მეგობარი გეგე მღეროდა ხოლმე. ეჰ, ცრემლი გადმოეკიდა თვალზე კალეს, სადღა იყო ის დრო, მაშინ რო ვინმეს გაეხედნა და ეთქვა: ეეჰ, ჩემო კალე, დრო მოვა და შენი ხელით „გააპრადლებ“ სტალინის სურათსაო, დაუჯერებდა? დაუჯერებდა კი არა, თავისი ხელით გააპანდურებდა სახლიდან, დედას უტირებდა. რა მამაძაღვია ცხოვრება, ფიქრობდა კალე, ხშირად საკუთარი ხელით დაგანგრევენებს იმას, რასაც მთელი ცხოვრება გულმოდგინედ აშენებდი. ოთახიდან ისმოდა ზაქროს მიერ მოყვანილი მუშების ხმა, რომლებმაც ათიოდე წუთში დააცარიელეს ის კედელი, რომელიც სამი ათეული წელი ეკავა

პროლეტარიატის დიდ ბელადს. მერე ნახატი აწიეს და ციმციმ გაიტანეს კალეს სახლიდან. კალე ცრემლიანი თვალებით მიაცილებდა სტალინს და ეზიზღებოდა საკუთარი თავი. ჯიბეში, სადაც ზაქროს მიერ მითვლილი ფული ედო, იტყოდი, რო ცეცხლი ეკიდა, იტყოდი, რო ოცდაათი ვერცხლი ედო, ისკარიოტელის ოცდაათი ვერცხლი.

* * *

ეს უკვე მეჩვიდმეტე სურათია, მეჩვიდმეტე. უხარია ზაქროს. ბედნიერია ზაქრო. ამდენი სტალინი. ამდენი ბელადი, ამდენი უღვაში, ამდენი ჩიბუხი. ყველაზე მდიდარი კაცი ჰგონია თავი. სიმდიდრე მარტო ფული არ არის, სიმდიდრე მარტო სახლები არ არის, არც მანქანა და არც აგარაკი. სიმდიდრე... ამას ბევრი ვერ გაიგებს და არც არის საჭირო რო გაიგოს. ვირმა რა იცის, ხურმა რა ხილია და არც არი აუცილებელი რო იცოდეს, მერე ხურმაც დაკარგავდა თავის ფასს. ვირი და ხურმა. სტალინი და ვიღაცეები.

ადარ დარჩა იმ ქალაქში სტალინის სურათი. საცა ერთი იყო, ყველა იპოვა და იყიდა. ზოგი იაფად, ზოგი ძვირად, მაგრამ ამ საქმეში ფული არ ენანებოდა. უყვარდა სტალინი და მორჩა. უკვე ჩვიდმეტეზე ავიდა. საესეა მისი სახლი სტალინით. აქა-იქდა დარჩა ადგილი და ალბათ ეს ადგილებიც შეივსება.

– არქივში აქვთ სტალინის სურათი და მგონი ჩამოწერილია, აბა დღეს არქივში რა ჯანდაბად ენდომებათ სურათი, ხო ხედავ, ძეგლიც აიღეს. ძეგლი რო არ უნდათ, სურათი რაღაში დასჭირდებათ – ეუბნება მეზობელი ჰამლე, რომელიც ყოველდღე სტუმრობს, ჩამოუგდებს სტალინზე საუბარს, მერე ერთ-ორ ჭიქა არაყს ხუხავს და მიდის. იცის იმ კაცმა, რაზეც უნდა ესაუბროს ზაქროს, რო არაყი დააღვეინოს. არქივი, არქივი, არქივი. სულ არქივი უტრიალებდა თავში. ნეტა როგორი სურათი აქვთ. გაყიდვიან თუ არა, იქნება არც გაყიდონ. თუ ჩამოწერილია, გაყიდვიან. ცდა ბედის მონახვერეაო, – თქვა და წავიდა არქივში.

* * *

მთავარი არქივარიუსი სასტიკ უარზეა. ზაქრო ლამის არის მუხლებზე დაუდგეს ლურჯ-ხალათიან, სათვალთან კაცს, რომელიც სამოცდაათს იქნება გადაცემული და არქივის ყველა საქმე ლამის ზეპირად იცის. სად არის სტალინის სურათი? – ეკითხება ზაქრო.

– სარდაფში გვაქვს შენახული. – ცივად პასუხობს არქივარიუსი.

– შეიძლება რომ ვნახო? – ზაქროს ცნობისწადილით სავსე მზერა სარდაფისკენ მიმავალ კიბეზე ჩარბის.

– არ შეიძლება. – უფრო ცივად პასუხობს ლურჯხალათიანი.

– ჩამოწერილიაო...

– ეს ნახატი ერთ-ერთმა მხატვარმა უსახ-სოვრა არქივს დაახლოებით ოცი წლის წინ და დღემდე ის არის არქივის ბალანსზე, კანონი ნახატების, მით უფრო ნაჩუქარი ნახატების ჩამოწერის შესახებ არ არსებობს. ასე რომ ვიღაცამ შეცდომაში შეგიყვანათ. „კი, მაგრამ არც ერთ დაწესებულებაში აღარ ინახავენ სტალინის სურათს, აგერ გუშინ სტალინის ძეგლიც კი აიღეს და არქივს რაღაში სჭირდება, მით უმეტეს, სარდაფში ინახავთ“, – გაიფიქრა ზაქრომ და არქივარიუსი თითქო მის ფიქრებს კითხულობდა.

– საინტერესო საზოგადოებაში ვცხოვრობთ, ზოგი დაუინებოთ ებრძვის სტალინს, ძეგლიც აიღეს და სადღაც გადამაღეს, ზოგი კი მის სურათებს აგროვებს. თქვენ გინდოდათ გეთქვათ, რომ როდესაც ქალაქში სტალინის ძეგლი აიღეს, თქვენ რატომ გაქვთ შენახულიო. არქივში ბევრი სხვა რაღაცეებიც ინახება, შეიძლება ის რაღაცეები მოგვწონდეს ან არ მოგვწონდეს, მაგრამ არქივი ყველაფერს ინახავს. უცბად ჩამოარაკრავს არქივარიუსმა ისე, რო ზაქროს სათქმელი აღარ დაუტოვა. ზაქრო იდგა და ისევ სარდაფის კიბისკენ გაუბრუნდა თვალი.

– რა გვარი ბრძანდებით? – მოულოდნელად ჰკითხა ლურჯხალათიანმა ზაქროს.

– ეგინაძე! – „გვარი რა ჯანდაბად უნდა ამ ბებერს“.

– ეგინაძე, ეგინაძე, ეგინაძე, – რამდენჯერმე გაიმეორა და მერე ღიმილი დაეფინა გამხდარ, მოყავისფრო სახეზე. ფიქრობდა, ეთქვა თუ არა, თავის თავში ბჭობდა. ბოლოს ოთახისკენ წაუძღვა.

– რა უცნაური რამეა ეს წუთისოფელი, – ბუტბუტებს არქივარიუსი, თან ირონიულად ეცინება ვეება უღვაშებში.

– იქნებ არც იყოს თქვენთვის საინტერესო, მაგრამ აი, ამ საქმეში ერთ საინტერესო ამბავს წავაწყდი, – მუყაოს საქაღალდე გაშალა ლურჯ-ხალათიანმა, – 1923 წელს სოფელ... გორის მაზრაზეა საუბარი, ბოლშევიკურ ხელისუფლებას სოფლიდან გაუსახლება ყოფილი მამასახლისი შაქრო ეგინაძე თავისი ჯალაბით, შემდეგ კი გზაში, გაქცევის მცდელობის გამო დაუხვრეტიათ.

არქივარიუსმა სათვალე მოირგო და თითი ჩააყოლა გაცრეცილ, წითელი მეღნით აჭრელეზულ ფურცელს. „შაქრო ეგინაძე, სოფლის ყოფილი მამასახლისი, მხილებული იყო კონტრ-რევოლუციურ საქმიანობაში, ჰქონდა ფარული კავშირი მენშევიკურ ძალებთან, თემის აღმასკომის გადაწყვეტილებით ეგინაძეს და მის ოჯახს გამოუტანეს სოფლიდან გასახლების განა-

ჩენი, ეგინაძე და მისი ოჯახის წევრები დახვრეტილნი არიან გაქცევის მცდელობისას”.

– შაქრო ეგინაძე, – ბუტბუტებს ზაქრო, – მე ხო იმის მოსახელე ვარ, პაპაჩემის მამა იყო, პაპაჩემს სოლო ერქვა. კი მართალია, თუმცა... მართლა არ ვიცოდი. – დაიბნა, სიტყვებს ვეღარ აგროვებდა. – ვიცოდი, რო რეპრესირებული იყო. პაპაჩემის რეაბილიტაცია მოახდინეს მერე, თუ არ ვცდები 56-ში. – ბუტბუტებდა, ბუტბუტებდა თავისთვის, მაგრამ ლურჯხალათიანმა თითქო ყველაფერი იცოდა, არც უსმენდა. ზაქრომ სკამი გამოწია და ჩამოჯდა.

– შეიძლება ვნახო?

– კი ბატონო, – მუყაოს მოყავისფრო, სხვადასხვა დროს სხვადასხვა ფერის მეღნით აჭრელებული საქაღალდე გაუწოდა. თითქო საკუთარი ოჯახის ტრაგედიას შეეხო თითებით. წითელი მეღნით კუთხეში ვიდაცის გაკრული ხელით იყო მიწერილი „გთხოვთ მიიღოთ ცნობად“ დ. ტალ...

„სტალინი, სტალინი, – ფიქრობს ზაქრო. – სტალინის სურათის სანახავად მოვედი და პაპაჩემის დახვრეტის ოქმი კი შემრჩა ხელებში“. უცნაურია ცხოვრება.

სადავო საფლავი

აქა, სიკა მარხიაა, აქა ვანკაათ გიგუცა, აი, ქვას ხომ მაინცა ხედავ, წარწერა აღარ ეტყობა, მაგრამ თუ დაუკვირდები, წაიკითხავ, აექ ჩემი პატარა ძმაა დაკრძალული, ქვა ვერ ვადგით მაშინა, ძან გვიჭირდა, არც ეხლა ვარ დაალხინებული, მაგრამ მაშინ, ჩვენი მტერი იყოს იმ დღეში, როგორც ვიყათ, წისქვილზე დაიფქვებოდა კაცი, წისქვილზე. სასაფლაო იცვლება, იცვლება და მერე როგორა, როგორც სოფელი იცვლება, ისე სასაფლაო იცვლება, აი ხო დაკვირვებიხარ, ჩვენი თაობისანი აღარც არავინ არი, მარტო ჩვენდა შევრჩით და ვართ ესე, ძველი დროის ნიშნად. სასაფლაოც ეგრეა. ძველი საფლავეები თანდათან იკარგება, თანდათან ხავსის ღუკმა ხდება, ახალი საფლავეებით ივსება თანდათან. ამ სახეძალდმა მაინცადამაინც აქ მოინდომა საფლავის მოზომვა, ვეუბნები, წადი და საცა თქვენი ჯილაგისანი მარხიან, იქით შემოღობე - მეთქი, აქ რა უნდა, ვერ გავიგე. არაო, გინდა თუ არა, ჩვენი ადგილია, პაპაჩემი ღონგეც მანდ არი დამარხული, იმის მამაცა და იმის მამაცაო, ქვა არ ადგიათ არაფერი, რა უნდა გაიგო. ხარბია, ხარბი. აქაცა ხარბობს. რაც იქ დამაკლო მიწიერ სოფელშია, აქ უნდა რო

შემისრულოს. იქაც რეები მიკეთა, ხო გახსოვს, სისხლი გამიშრო. სამნი მიწების ბოლოშია ნერგი არ გამიხარა. მიჯნა ცხრაჯერ გადამიბარა მაგ ოხერტიადმა. რა აღარ ვცადე. ვიფიქრე, მოვრიგდებით, მოურიგებელი ამ ქვეყანაზე რა არი - მეთქი, ვანო წავიყვანე, მღვდლიაანთი, სიტყვაბაჯადლო კაცია, იქნებ მაგან მაინც მოგვარიგოს - მეთქი. ვანოც ვერაფერს გახდა. რას წაიღებთ ან ერთი, ან მეორე იმქვეყანათ, ვის რა წაუღია, იქნებ მორიგდეთ როგორმეო, გადაგვიზომა, გადმოგვიზომა. თითქო დაშოშმინდა, ნახევარი ნაბიჯის სიგანე ვუფეშქაშე, აგე, ხო სადაო იყო, ეგეც შენი იყვეს - მეთქი. სიმართლე გითხრა, ცოტა მენანებოდა სამნიმიწების ფართობი, მაინც ჩვენი გვარისა იყო, სანამ სულდალლი ბოლშევიკები არ მოვიდნენ და რიკამდე არ გაგვაძრეს ტყავი. იმის მერე ერთი ხანობა ხო კოლექტივისა იყო. მერე კოლექტივმა რო ჭირი მოგვჭამა და კომუნისტები წავიდნენ, ეს ფართობიც გაანაწილეს. მამაჩემმა იძალავა იმ ცხონებულმა, ბარი დაარტო და საბჭოს თავმჯდომარეს უთხრა. ფეხს არავის შევაკარებინებ, ჩვენი კუთვანია, მამაჩემისეულიაო. სულ რას მოგვცემდნენ და ერთი წილი კი მოგვიზომეს და იღბალი არ გინდა, ეს სულწაწყმედილი გახდა მომიჯნავე. ვეხვეწე, ხან აქედან მოვუარე, ხან იქიდანა, მოცვლაზე იქნებ დამთანხმეს -

მეთქი, ხევებში გამართულ ვენახს ვაძლევდი, ათი კოკა იწურებოდა, სულ რო უმოსავლო წელი ყოფილიყო, სულ გვალვიანი და უღვთომზიანი, მაგრამ მაგას რას შევაგნებინებდი. ჰოდა იმას გეუბნებოდი, ნახევარი ნაბიჯი სიგანისა ვაჩუქე, რო როგორმე მიმეყუჩებინა, მაგრამ მტერთან თაფლის ფიჭით რას გახდები. ცხონებული მამაჩემი მეტყოდა ხოლმე, თუ გინდა, რო ცხოვრებამ არ გაგთელოს, ერთ ხელში თაფლის ფიჭა უნდა გეჭიროს, მეორეში კიდევ მათრახიო, რათა - მეთქი, რო ვკითხე, აესე ამიხსნა. ადამიანებს სულ რო თაფლი აჭამო, ბოლოს თაფლი რო გამოგეღევა, შენ შეჭმას მოინდომებენ. სულ რო მათრახი ურტყა, არც ეგრე გამოვა, ბოლოს ბოლმანაგროვილები ისევ შენ მოგიბრუნდებიან და იმ მათრახს ისევ შენ გადაგაწნავენო, თაფლის ფიჭა უნდა აალოკო და მერე მათრახიც მიაყოლო, თაფლის ჭამის დროს მათრახი უნდა ახსოვდეთ და მათრახის გადაკერის დროს კი თაფლის გემოს მოლოდინი უნდა ჰქონდეთ. რა შუაშია თაფლი და მათრახი, მაგრამ ერთი - ორი რო დამედო იმ ნახევარი ნაბიჯის სიგანის მიზომვას, შეიძლებოდა ესე არ გავემწარებინე. მაგრამ ის ჯანდამწვარი საბჭოს თავმჯდომარეც ხო ჩამოვიყვანე, ერთი კაი ინდაური ვაჩუქე, ერთი ბებერი საღვინეც გავუძსე. შენი ჭირიმე - მეთქი, იქნებ როგორმე მაპოვნინო სამართალი.

როცა ეს ნატანჯი სული გამძვრება, ჩემი წინაპრების გვერდით დავიმარხო, მათ გვერდით დავსაფლავდე. ამას რა დიდი სამართალის პოვნა უნდა, კაცო. არ ვიცი ესეთი რამე, მიწისკენ მიმაქ პირი, არ მინახავს. ჩამოვიყვანე, ის თავგასახმოები მიტრაც წამოვიყვანა, მთელი სოფელი რო გადაჰკიდა მიწების მიზომ-მოზომებითა, გადახედეს, გადმოხედეს. ეს რა უქნიაო, წაიზმუკუნეს. აქ რა უნდა კაცო, მაგოდენა ღობის შემოვლებასა, მაგასა სასაფლაო კოლექტივის ფართობი ხომ არა ჰგონიაო, მარა რა გამოვიდა. ისევ ისე. ვერაფერი გავაწყე. შეხედე, გოგილოს მეზობელი ვასო კაი მსაჯულივით აკვირდება ჟანგიან მესრებს. საფლავეშიც მეცილება, ასეთი რამე... ესეთი გაუმაძღარი კაცი. სასაფლაოს გაუმაძღრობა რადაა, არ გააძღოს მამანემის სალოცავებმა, ამოთაქა ქვრივი ქალივით. რო გაჭიმავს ფეხებს, მერე ეყოფა, ოთხ ნაბიჯს რო მიუზომავენ. სიკვდილის აქლემი ყველას ეზოში დაიჩოქებსო. ეგ გამჩენმა უწყის, ვინ უფრო მაღე წავალთ, მაგრამ მაგას თავისას არ გავატანინებ.

* * *

საკრებულოს თავმჯდომარე იბღვირება და სარკმლიდან გადასცქერის საკრებულოს შენობის ეზოს. ერთ დროს იქ ლენინის და სტალინის ძეგლები იდგა გვერდიგვერდ. ესლა ცარიელი ადგილია.

– რა ვქნათ, ბოლო-ბოლო, – ეკითხება საკრებულოს მთავარი სპეციალისტი ხევსური საგინა. მართლა ხევსური კი არ არის, მაგრამ იქაურებმა შეარქვეს და შერხა ეს მეტსახელი, ისე არავინ იხსენიებს.

– რაო ზურაბამ, საბოლოოდ რა გითხრა. რა მითხრა კი არა, გაგიჟდა მგონი ეგ უპატრონო. წუხელის იმდენი ველაპარაკე, თავი გამისკდა.

– ვერაფერი? – შეაწვევტინა თავმჯდომარემ.

– ვერაფერი. ეგეთი რამე, კაცი დავბერდი და არ მინახავს. როგორი დავის მომსწრე აღარ ვყოფილვარ. ერთი სამნის ქვის გულისთვინ ერთმანეთი კინაღამ დაუხოცავთ. ერთი პატარა კანაოს გულისთვინ ხეები რო ძირიანად დაუჭრიათ, მარა ესეთი რამე, კაცო, სამარე. სამარე სამარეა და მორჩა. მაგაზე როგორ უნდა შესძულდე ადამიანს. ან რა მნიშვნელობა აქვს, სად დაიმარხები, სასაფლაოს თავში თუ სასაფლაოს ბოლოში. მარა ჭკუა რო გამოელევათ. არც ერთი თმობს, არც მეორე. წასულა ეგ ჭკუაშეფენცილი ზურაბა და რა გაუკეთებია თუ იცი? – გაცეინა მთავარ სპეციალისტს.

– საფლავი გაუთხრია.

– როგორ თუ გაუთხრია.

– აეგრე გაუთხრია. დაიკავა ადგილი. თვითონვე გაითხარა თავისი სამარე.

– ტყუილი იქნება, კაცო, – ვერ დაიჯერა თავმჯდომარემ და თვითონაც სიცილი აუვარდა.

– ჩემი თვალთ ვნახე, სასაფლაოზე ვიყავი. მოვტყუვდი, ერთი ბოთლი ღვინოც უნდა წამე-
ლო და ბარელამ შენდობას ვეტყოდი მაგ ჩემი-
სასა. ხველაში გადაუვიდა სიცილი თავმჯდო-
მარეს.

– ნეტა დაგენახა, როგორ გულმოდგინედ
უმუშავია. იმსიდმრე სამარე გაჭრა, იმსიდმრე
და იმსიგანე, სამი ზურაბასნაირი დაეტევა.
სამარის გაჭრაშიც კი იხარბა.

– მერე გოგილო? – იკითხა თავმჯდომარემ.

– გოგილოზე ნულარ იტყვი, ცოლი და შვი-
ლი აღარ შეარჩინა იმ დღეს. თუ რამე არ ვი-
ლონეთ, ნაღდათ მოკლავს. ხო იცი, როგორი
სისხლის გუდაა. ფიცხი ბებურია გოგილო. სად
მიდიხარ გოგილო - მეთქი, მე ვიცი, სადაც
მივდივარო. სასაფლაოსკენ დაეშვა. მერე
გავიგე, სამარე ისევ ამოუვსია. არი ეხლა
ეგრე, იტყვი, ახალი დამარხებულია ვინმეო.
ერთი ეგ არი ყვავილები აკლია.

– სადავო საფლავი აქეთ, რას არ გაიგებ,
კაცო, – ჩაიხითხითა თავმჯდომარემ, – სადავო
საფლავი...

* * *

იძინებს. ნელ-ნელა ებლიტება თვალები,
ამთქნარებს, ცოტაც და პირველ დაქუხებამდე
მიყუჩდება. ბუნებაზე ვამბობ, ხომ მიხვდით.
ღვანან საცოდავად გალოპრილი ტყემლები,
ფშატები, ოტურები, ეზარებათ ძილი. დიდი

ხნის ძილი, გაზაფხულამდე, თოვლი ჯერ არ
ჩამოუყრია, მაგრამ აკანკალებთ წინასწარ.
ძილი... მიწაც იძინებს. მიწაც ჩაყუჩებულია.
ზამთარს ორას ოთხმოცდამეხუთედ ხვედიან
გაძარცვული, ცადაქნილი ჭადრის კენწეროზე
შემომსხდარი ბებური ყვავები. ჭადრიდან
დასცქერიან სასაფლაოს. აღამიანთა
სასაფლაოს. ხანდახან უგერგილოდ
დაიხსავლებენ, რას გაიგებ რატომ ჩხავიან,
იქნებ გამჩენსაც ემდურებიან, ამოდენა
წუთისოფელი რო არგუნა, მოწყენა იცის
ყველაფერმა და ალბათ ყვავებსაც ბეზრდებათ
სიცოცხლე. სასაფლაოც ეგებება ზამთარს.
ცოტაც და სასუფეველისფერი თოვლი
დაფარავს მკედარ სოფელს. ის ადგილი ხელ-
უხლებელია. აბა, თუ მიხვდით, რომელ ადგილ-
ზე მიგანიშნეთ. აი, გიგილო და ზურაბა რო
დავობდნენ - არა ჩემია, არა ჩემიაო. ზურაბა
თხრიდა, გიგილო ავსებდა. ბოლოს ასე მორიგ-
დნენ: ვინც პირველი განერიდებოდა ამ ცოდ-
ვილ წუთისოფელს, ის დაიმარხებოდა. ეჩქარე-
ბოდათ, ეჩქარებოდათ. ასეთი რაღაცებიც
ხდება.

სარჩევი

უპოვარი გაბო.....	3
პატარების ზღაპარი უფროსებისათვის..	14
მამის იავნანა.....	25
თედო	35
სოფია, ფრანც იოსების ხმალი და	
თაიგული სოფიასთვის.....	55
ეკელინა.....	68
ნატყვიარი	78
სადავო საფლავი	178

გამომცემლობა „უნივერსალი“

თბილისი, 0179, 0. ჯავახიშვილის გამზ. 19, ☎: 2 22 36 09, 5(99) 17 22 30

E-mail: universal@internet.ge